

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**AVRUPA BİRLİĞİNİN RUSYA İLE İLİŞKİLERİNİN
DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Liudmila BELOSCOVA

**Danışman
Doç. Dr. Berna KIRKULAK ULUDAĞ**

İZMİR - 2012

YÜKSEK LİSANS
TEZ/ PROJE ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi 2009801358
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Ljudmila BELOSCOVA
Tez Başlığı : Avrupa Birliği'nin Rusya ile ilişkilerinin Doğrudan Yabancı Yatırımlar Açısından Değerlendirilmesi

Savunma Tarihi : 20.09.2012
Danışmanı : Yrd.Doç.Dr.Berna KIRKULAK ULUDAĞ

JÜRİ ÜYELERİ

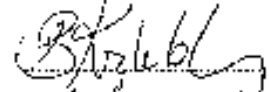
Ünvanı, Adı, Soyadı

Üniversitesi

İmza

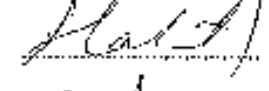
Yrd.Doç.Dr.Berna KIRKULAK
ULUDAĞ

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

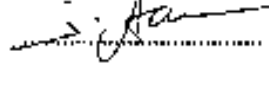
Yrd.Doç.Dr.Habil GÖKMEZ

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Yrd.Doç.Dr.İbrahim A'per ARISOY

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Oybirliği

Oy Çokluğu ( )

Ljudmila BELOSCOVA tarafından hazırlanmış ve sunulmuş "Avrupa Birliği'nin Rusya ile ilişkilerinin Doğrudan Yabancı Yatırımlar Açısından Değerlendirilmesi" başlıklı Tezi(2) / Projesi( ) kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Utku UTKULLU
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Avrupa Birliği’nin Rusya ile İlişkilerinin Doğrudan Yabancı Yatırımlar Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../.....

Liudmila BELOSCOVA

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Avrupa Birliği'nin Rusya ile İlişkilerinin Doğrudan Yabancı Yatırımlar
Açısından Değerlendirilmesi

Liudmila BELOSCOVA

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Avrupa Birliği Anabilim Dalı

Avrupa Birliği Programı

Dünyada son yıllarda daha da hızlanan küreselleşme ve bütünleşme süreçlerinin doğal bir sonucu olarak, ülkeler arasındaki sınırlar giderek ortadan kalkmaktadır. Bu eğilimin bir sonucu da büyük hacimlere ulaşmış Doğrudan Yabancı Yatırımlarım'ların (DYY) ülkelerin ekonomilerinde önemli bir rol oynamalarıdır. Bu bağlamda, dünyanın en büyük ülkelerden olan Rusya'nın durumu dikkat çekicidir.

Avrupa Birliği (AB) ülkelerininin 1990 başından itibaren, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) dağıldıktan sonra, Rusya ile ilişkilerinin ciddi bir boyutunu oluşturan DYY akımı da gittikçe artmaktadır. Halen Rusya AB'nin stratejik ve ticaret ortağı olup, AB ise Rusya'nın en büyük yatırımcısı olarak görünmektedir. Yatırım çerçevesi içerisinde önemli payı alan AB'den Rusya'ya giden ve biriktirilen DYY'ların hacmi çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. DYY'lar incelenirken, gittikleri ülkedeki, yatırımın hacmi, yani Rusya'daki yatırım ortamı ve iklimi, DYY'nın nedenleri, sektör ve bölge dağılımları vs. tespit edilmiştir.

Ortaya konulan çalışmanın analiz kısmında ise, veri analizi yöntemi kullanılarak AB ülkelerinin Rusya'daki performans değerlendirmesi yapılmıştır. Analizin bulguları, AB menşeli DYY'ların gittikçe artmalarını gösterip, bugün AB'nin Rusya'daki en büyük yatırımcı ortağı olmaya devam edip başarılı olduklarını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Doğrudan Yabancı Yatırım, Avrupa Birliği, Rusya, ROSSTAT.

ABSTRACT

Master Thesis

The Evaluation of the Foreign Direct Investment in Terms of Relations between European Union and Russia

Liudmila BELOSCOVA

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of European Union

European Union Program

In recent years, borders among countries have begun to disappear as an outcome of the globalization and integration process. One of the consequences of this tendency is Foreign Direct Investments (FDI) that are reaching significant extent and have already got an important place in the economies of the countries. In this context, the case of one of the biggest countries in the world Russia's situation turns out to become noteworthy.

FDI flows that form one of the important extents of the relations between European Union (EU) countries and Russia, has rapidly begun to increase since the beginning of the 1990's, after Soviet Socialist Republics (USSR) collapse. Nowadays Russia is an important strategic and trade partner of EU, which turns out to be the biggest investor in Russia. The main subject of this thesis is FDI flows and stocks from EU countries into Russia that has taken an important part within the structure of the investments. During the investigation of the FDI investments, there has been studied the investment environment of Russia, reasons for FDI, sector and region distributions of FDI and etc.

The findings of the analysis have indicated that EU originated FDIs have successful performance and EU has been becoming the biggest investment partner of Russia.

Keywords: Foreign Direct Investment, European Union, Russia, ROSSTAT.

AVRUPA BİRLİĞİNİN RUSYA İLE İLİŞKİLERİNİN DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

1.1. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN TANIMI VE ÖNEMİ	3
1.1.1. Yabancı Sermaye ve Doğrudan Yabancı Yatırımın Kavramı	3
1.1.2. Yabancı Yatırım Türleri	4
1.1.2.1. Doğrudan Yabancı Yatırımı	5
1.1.2.2. Portföy Yatırımı	5
1.1.2.3. Portföy Yatırımları ile Doğrudan Yabancı Yatırımları Arasındaki Temel Farklılıklar	6
1.1.2.4. Dünya Ekonomisinde Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişimi ve Özellikleri	7
1.2. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN FAYDALARI	9
1.2.1. Doğrudan Yabancı Yatırımların Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri	11
1.2.2. Çok Uluslu Şirketler (Ulusötesi Şirketler)	13

1.3. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN OLUMSUZ YANLARI	14
1.3.1. Doğrudan Yabancı Yatırımların Ev Sahibi Ülke Ekonomisi Üzerinde Olumsuz Etkileri	15
1.4. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARININ KARARLARINI ETKİLEYEN UNSURLAR	16
1.4.1. Ekonomik Faktörler	17
1.4.2. Sosyo - Politik Faktörler	19
1.4.3. Doğrudan Yabancı Yatırım Yapan Ülkelerin Alınan Önlemler	20

İKİNCİ BÖLÜM

RUSYA'DAKİ DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

2.1 RUSYANIN GENEL VE EKONOMİK DURUMU	22
2.1.1. Rusya Hakkında Temel Bilgiler	22
2.1.2. Rusya'nın Genel Ekonomik Durumu	24
2.2. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN RUSYA EKONOMİSİNDEKİ YERİ, YAPISI VE DAĞILIMI	26
2.2.1. Rusya'daki Doğrudan Yabancı Yatırımların Ülke Bazında Dağılımı	29
2.2.1.1. Rusya – ABD – Kanada	32
2.2.1.2. Rusya – Çin	34
2.2.1.3. Rusya – BDT Ülkeleri	35
2.2.1.4. Rusya – Türkiye	37
2.2.2. Rusya'daki Doğrudan Yabancı Yatırımların Sektörel Dağılımı	40
2.2.3. Rusya'daki Doğrudan Yabancı Yatırımların Bölgeler Bazında Durumu	43
2.2.4. Rusya'daki Doğrudan Yabancı Yatırımların Yıllara Göre Dağılımı	45

2.3. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM YAPAN ÜLKELERİN RUSYA'YI TERCİH ETME NEDENLERİ	46
2.3.1. Rusya'daki Yabancı Yatırım Ortamı ve İklimindeki Değişiklikleri	47
2.3.2. Rusya'ya Doğrudan Yabancı Yatırımların Çekme Yolları	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNİN RUSYA'DAKİ DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARI

3.1. AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNİN DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN ÜLKE BAZINDA DAĞILIMI	52
3.1.1. Avrupa Birliği Menşeli Ana Yatırımcı Ülkeler	53
3.1.1.1. Güney Kıbrıs Rum Kesimi	54
3.1.1.2. Hollanda	55
3.1.1.3. Lüksemburg	56
3.1.1.4. Almanya	57
3.1.1.5. Birleşik Krallık ve Virjin Adaları	58
3.1.1.6. Fransa	61
3.1.1.7. Avusturya	63
3.1.2. Diğer Avrupa Birliği Ülkeleri	64
3.1.2.1. Belçika	64
3.1.2.2. Finlandiya	65
3.1.2.3. İsveç	67
3.1.2.4. Danimarka	68
3.1.2.5. İrlanda	70
3.1.2.6. İspanya	71
3.1.2.7. İtalya	72

3.1.3. Orta ve Güneydoğu AB Ülkeleri	73
3.1.4. Toplam AB Ülkelerinin Yıllara Göre Dağılımı	75
3.2. AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNİN RUSYA'DAKİ DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI	76
3.2.1. AB Menşeli Ana Yatırımcı Ülkeler	76
3.2.1.1. Güney Kıbrıs Rum Kesimi	76
3.2.1.2. Hollanda	78
3.2.1.3. Lüksemburg	79
3.2.1.4. Almanya	81
3.2.1.5. Birleşik Krallık ve Virjin Adaları	82
3.3. RUSYA'DAKİ DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARININ BÖLGESEL DAĞILIMI	83
3.3.1 Rusya'nın Bölgesel Yapısı	83
3.4. AVRUPA BİRLİĞİ DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN RUSYA'YI TERCİH ETME NEDENLERİ	87
3.4.1. Rusya'daki Mevcut Yatırım Ortamı ve Uygulanan Teşvikler	87
SONUÇ	90
KAYNAKÇA	93

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFII	Fransa Yatırım Ajansı
BDT	Bağımsız Devlet Topluluğu
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
DY	Doğrudan Yatırım
DYSY	Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırım
DYY	Doğrudan Yabancı Yatırım
FDI	Foreign Direct Investment (Doğrudan Yabancı Yatırım)
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IIF	Uluslararası Finans Kuruluşu
IMF	International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
İFC	International Finance Corporation (Uluslararası Finans Şirketi)
İGEME	İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi
İTKİB	İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri
İTO	İstanbul Ticaret Odası
İZTO	İzmir Ticaret Odası
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OKA	Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı
ROSSTAT	Russian Federation Federal State Statistics Service (Rusya Devlet İstatistikleri Federal Servisi)
s.	Sayfa No
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
SDE	Stratejik Düşünce Enstitüsü
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TNC	Transnational Company (Cokuluslu/Ulusötesi Şirketi)
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı)
YASED	Yabancı Sermaye Derneği

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: En Fazla Uluslararası Doğrudan Yatırım Stoku Olan On Ülke ve Türkiye (2010 Yılı)	s.9
Tablo 2: Rusya'nın Temel Ekonomik Göstergeler	s.23
Tablo 3: Rusya Federasyonu'nda Yabancı Sermaye Yatırımları	s.27
Tablo 4: Rusya'daki DYY verileri:Bölge ve Esas Ülkelere Göre Dağılım, 1 Ocak, 2010 (Milyon dolar)	s.30
Tablo 5: Ülke Bazında Birikimli Yabancı Sermaye Yatırımları (1992 - Mart 2012)	s.31
Tablo 6: Rusya Federasyon'un Yurtdışı Uzak ve BDT Ülkelerinin DYY'ların Dinamiği (Milyon dolar)	s.32
Tablo 7: DYY Girişleri ve Stoku: ABD'nin Rusya'ya Yaptığı DYY'lar (Yıllar Bazında)	s.33
Tablo 8: Kanada'daki Rusya'ya Giren DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)	s.34
Tablo 9: BDT Ülkelerin Rusya Ekonomisinin'deki Sermaye Hareketleri, 2010. (Milyon dolar)	s.36
Tablo 10: BDT Ülkelerin'den Rusya'ya Yabancı Yatırımların Birikimli Toplamı ve DYY'ların Giriş Hacmi (2010 Sonu Verileri, Bin dolar)	s.36
Tablo 11: 2010 Yılı Yabancı Yatırımlarının (DYY dahil) Sektörel Dağılımı	s.38
Tablo 12: 2010 Yılı Yabancı Yatırımlarının (DYY dahil) Sektörel Dağılımı	s.41
Tablo 13: DYY Girişleri: Rusya'ya Gelen DYY'ların Dinamiği (Yıllar Bazında Dağılımı, Milyon dolar)	s.46
Tablo 14: AB Ülkelerin'den Rusya'ya Gelen DYY'ların Hacmi (2011 Veri, Milyon dolar)	s.53
Tablo 15: Ülke Bazında Birikimli Yabancı Yatırımların Toplamı (1992 - Mart 2012)	s.53
Tablo 16: DYY Girişleri: Güney Kıbrıs'ın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Miktarı (Yıllar Bazında)	s.54
Tablo 17: DYY Girişleri: Hollanda'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)	s.55
Tablo 18: DYY Girişleri: Lüksemburg'tan Rusya'ya Gelen DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)	s.56
Tablo 19: DYY Girişleri: Almanya'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)	s. 58

Tablo 20: DYY Girişleri: Birleşik Krallığı'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)	s.60
Tablo 21: DYY Girişleri: Fransa'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)	s.63
Tablo 22: DYY Girişleri: Avusturya'nın Rusya'ya yaptığı DYY'ların hacmi (Yıllar Bazında)	s.64
Tablo 23: DYY Girişleri: Belçika'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)	s.65
Tablo 24: DYY Girişleri: Finlandiya'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)	s.66
Tablo 25: DYY Girişleri: İsveç'ten Rusya'ya Gelen DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)	s.68
Tablo 26: DYY Girişleri: Danimarka'nın Rusya'ya Yaptığı DYY Miktarı (Yıllar Bazında)	s.69
Tablo 27: DYY Girişleri: İrlanda'dan Rusya'ya Gelen DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)	s.70
Tablo 28: DYY Girişleri: İspanya'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)	s.72
Tablo 29: DYY Girişleri: İtalya'nın Rusya'ya yaptığı DYY'ların hacmi (Yıllar Bazında)	s.73
Tablo 30: DYY Girişi: AB Ülkelerinin Rusya'ya Giren DYY miktarı Yıllar Bazında (Bin dolar, 2004-2010)	s.75
Tablo 31: DYY Girişi: Güney Kıbrıs'ın Rusya'ya Yapmış Olduğu DYY Sektörel Dağılımı (2004-2010 Yıllar Bazında)	s.77
Tablo 32: DYY Girişi: Hollanda'nın Rusya'ya Yapmış Olduğu DYY Sektörel Dağılımı (2004-2010 Yıllar Bazında)	s.78
Tablo 33: DYY Girişi: Lüksemburg'tan Rusya'ya Yapmış Olduğu DYY Sektörel Dağılımı (2004-2010 Yıllar Bazında)	s.80
Tablo 34: Almanya'nın Rusya'ya DYY Girişleri: Sektörel Dağılımı (Bin dolar)	s.81
Tablo 35: Birleşik Krallık'tan Rusya'ya DYY Girişleri: Sektörel Dağılımı (Bin dolar)	s.82
Tablo 36: DYY'lar için Avrupa'daki En İyi 10 Şehir	s.85
Tablo 37: Yatırım Girişleri: Rusya'ya Gelen Yabancı Yatırım'ların ve DYY'ların Bölgesel Dağılımı, 2010 (Milyon dolar)	s.86

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Rusya İhracat ve İthalat Ortakları ve İş Payları	s.25
Şekil 2 : Rusya'ya DYY'ların Girişleri (2012 Yılı Verileri)	s.27
Şekil 3: Toplam Rusya'ya Giren Yatırımlarının Dinamiği (milyar dolar)	s.28
Şekil 4: DYY'ların Ülke Bazında Oransal Dağılımı (1992- Mart 2012)	s.31
Şekil 5: Rusya'daki DYY'ların Ana Yatırımcı BDT Ülkelerine Göre Dağılımı	s.36
Şekil 6: AB Ana Yatırımcı Ülkelerin DYY Birikimlerinin Oransal Dağılımı	s.54
Şekil 7: DYY Girişi: Güney Kıbrıs'ın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Sektörel Dağılımı (Oran Bazında)	s.77
Şekil 8: DYY Girişi: Hollanda'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Sektörel Dağılımı (Oran Bazında)	s.79
Şekil 9: DYY Girişi: Lüksemburg'tan Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Sektörel Dağılımı (Oran Bazında)	s.80
Şekil 10:DYY Girişi: Almanya'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Sektörel Dağılımı (Oran Bazında)	s.81
Şekil 11: DYY Girişi: Birleşik Krallığı'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Sektörel Dağılımı (Oran Bazında)	s.83
Şekil 12: Rusya'nın Federal Bölge Haritası	s.84
Şekil 13: Yatırım Girişi: Rusya'ya Gelen DYY'ların Oran Bazında Bölgesel Dağılımı, 2010 (Milyon dolar)	s.86

GİRİŞ

Günümüz dünyasındaki küreselleşme ve entegrasyon, aynı şekilde ekonomi çerçevesi içerisinde olan uluslararası ticarete de söz konusudur. Bu bağlamda, Doğrudan Yabancı Yatırımlar (DYY), en hızlı büyüyen ekonomik faaliyetler olarak göze çarpmaktadır. Bu gelişmelere paralel olarak, çokuluslu şirketlerin dünya çapında sahip oldukları yerel iştirakleri vasıtasıyla yaptıkları satışlar, 1990 sonrası dönemdeki ihracatlarından çok daha hızlı büyümüştür. Artık daha fazla oyun arenasına sahip olan dünya devletleri ve bu devletlerden olan şirketler eski sosyalist ülkelerin ham pazarlarına hızlı bir şekilde hücum ederek, kendilerine yer edinmeye çalışmıştır. Bu ülkelerin başında sosyalist bir ekonomiden çıkmış Rusya gelmektedir. Bu ülkedeki büyük sanayi ve hizmet potansiyeli tüm dünyanın dikkatini çekmiştir. Rusya'nın önemli ekonomik ve politik ortağı niteliğindeki AB de bu ülkede kendine göre bir yer edinme çabası içerisinde. Bu açıdan AB ile Rusya arasındaki ilişkilerinin önemli bir boyutu olan AB'nin Rusya'ya yaptığı DYY, incelenmesi gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. DYY'ları göz önünde bulundurulduğunda, Rusya'nın ev sahibi ülke ve büyük bir ekonomik güç olarak AB'nin stratejik ve ticaret ortağı olması son derece önemlidir.

Bu çalışmanın amacı, Rusya'nın kalkınma sürecinde DYY'nın önemini vurgulamak ve bu sürece dayalı ekonomik analizler aracılığı ile AB ülkelerinin Rusya'ya yapmış olduğu DYY'ların sektörel ve bölgesel dağılımını tespit etmektir. Böylelikle, Rusya örneğinde DYY'nin yapıldığı ülkede ortaya çıkarabilecek pozitif etkileri açıklanarak yatırımın yapıldığı ev sahibi ülkenin ekonomik büyüme sürecine hangi yollarla etkide bulunabileceğinin ortaya koyulması olacaktır.

Çalışmada Rusya'nın yabancı yatırımlar alanında yerine getirmesi gereken kurumsal reformlar ve politika değişikliği de incelenecektir. AB menşeli yatırımlar Rusya'nın kimi zaman eski Sovyetler Birliği sisteminden kalan unsurları içeren ekonomik ve politik yapısalılığından dolayı yabancı yatırımcıların yatırım yaparken ne tür problemlerle karşılaştığı da bu çalışmanın kapsamındadır.

AB ülkelerin Rusya'ya yapmış olduğu DYY' lar önemli veri kurumları olan Rusya Devlet İstatistikleri Federal Servisi ROSSTAT' tan (eski adı GOSKOMSTAT) ve kısmen CBR'dan (Rusya Merkez Bankası) alınmıştır; ayrıca AB kurumlarından Eurostat'tan, UNCTAD ve World Bank (Dünya Bankası)

verilerinden faydalanacaktır. Bunların yanı sıra aday ülke olan Türkiye'nin DYY'ları da incelenecektir ve TCMB (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası), T.C. Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, YASED Uluslararası Yatırımcılar Derneği gibi kurumlardan istatistikler ve uluslararası çerçeve içerisinde DYY raporları ve verileri de kullanılacaktır. Bu bağlamda bu kuruluşların yatırım miktarını hesaplama metodları arasındaki önemli farklılıklar göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca, tezin yeni bir konuda yapılmasından dolayı, bazı eksikliklerinin olması kaçınılmazdır.

Üç bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümü DYY'lar kavramının ve öneminin incelenmesine ayrılmıştır. Bu bölümde DYY'ın dünyada genel durumu ve ilgili son gelişmeler irdelenerek bu yatırımları çeken faktörler ve belirleyici etkenler ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümde Rusya'daki DYY incelenecektir. Burada Rusya'nın ana yatırımcı ortak ülkeleri ve onların Rusya'ya yapmış olduğu DYY'ların hacmi değerlendirilecektir. Ayrıca bu bölümde Rusya'daki mevcut yatırım ortamı ve uygulanan teşvikler de incelenip, DYY'ın ev sahibi ülke ekonomisine ortaya çıkaracağı olumlu ve olumsuz etkilere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise; AB ülkelerinden Rusya'ya gelen ve birikimli olan DYY'ların hacmi incelenecektir. Dahası, yatırım yapan ülkelerin Rusya'yı tercih etme nedenleri; sektör ve bölge bazında ana yatırımcı AB ülkeleri tarafından gelen DYY dağılımı veri bazında detaylı analiz edilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

1.1. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARININ TANIMI VE ÖNEMİ

1.1.1. Yabancı Sermaye ve Doğrudan Yabancı Yatırımın Kavramı

Dünya ekonomisi özellikle son 20 yılda hızlı bir şekilde değişim görmektedir. “Küreselleşme” olarak tanımlanan bu değişimden mühim iktisadi sonuçlar çıkmaktadır. Bu sonuçlardan yola çıkarak, ulus devletin önemini yitirdiği, ulusal iktisat politikası oluşturmanın anlamlı olmadığı, ülkelerin uluslararası gidişata ayak uydurması ve kalkınması için yabancı sermayeyi çekmesinin gereksinimi vurgulanmaktadır. Bu süreç küreselleşme ile birlikte ülkeler arasındaki ticaretin ve sermaye akışının önündeki engelleri kaldıracı bir etki yaratmıştır. Dahası, sermaye hareketlerini hızlandırarak, bu ülkelerin finansal piyasaların gelişmelerine ve dış dünya ile bütünleşmesine yardımcı olmuştur.

Günümüzde üretim, sermaye ve ticaret sınırları aşarak hızla yayılmaktadır. Bu süreçte, uluslararası ölçekte çalışan firmalar üretimin belli aşamalarını avantajlı buldukları ülkelerde yapmayı tercih etmektedirler. Buna ‘cevap olarak’ ekonomik büyümelerini artırmaya çalışan birçok gelişmekte olan ülke, dışa açık sanayileşme politikalarını benimseyerek DYY’ların ülkeye girişini desteklemektedirler. Bu süreç içinde DYY’larının, uluslararası ticaret hacminin göstergesi olan toplam ihracat ve dünyada üretilen toplam mal ve hizmetlerin göstergesi olan GSMH’den daha hızlı arttığı söz konusudur (Yılmaz, 2010:54).

Bu tür yatırım, yatırılabılır kaynakların kişi ve kuruluşlar tarafından bir başka ülkeye taşınması olarak tanımlanmaktadır. Bir ülke borsasında işlem gören şirketlerin hisselerinin bir diğer ülke veya ülkelerin kuruluşları tarafından satın alınması anlamına gelmektedir. DYY’lar portföy yatırımları dışında kalıp bir veya birden fazla uluslararası yatırımcının tamamına sahip olarak veya yerli bir veya bir kaç firma ile ortaklık halinde gerçekleştirmektedir (Akbulut, 2009:173).

Diğer kaynaklara göre değerlendirilecek olunursa: DYY, bir işletmenin mevcut ülke sınırlarını aşarak, diğer bir ülkede üretim tesisi kurması ya da mevcut bir üretim birimini satın almasıdır. DYY’nın özellikle gelişmekte olan ülkelerde

kaynak kullanımını, altyapı yatırımlarını, imalat sanayini ve teknolojik ilerlemeyi artırarak ekonomik büyümeyi beslediği kabul edilmektedir (Yilmazer, 2010:25).

DYY'lar, 1970'li ve 1980'li yıllarda daha çok sermaye ihraç eden gelişmiş ülkeler arasında gerçekleşmiş, 1990'lı yıllarla beraber, giderek artan oranlarda gelişmekte olan ülkelere de girmeye başlamıştır. Bunun ana temel nedeni, 1980'lerin sonunda yaşanan borç kriz gelmesidir. Devletler arasında varolan borç ve borç alan ülkelerin birçoğunun aldıkları borçların ana paralarını değil, faizlerini ödeyemez duruma düşmeleri sonucu, özellikle gelişmekte olan ülkelere akmayan DYY'lar teşvik edilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda, 1990'ların başında dünya toplam yatırım hacmi içinde % 20'den az bir paya sahip bulunan gelişmekte olan ülkelere giden yatırımlar artarak, 1990'ların ortalarında % 40'lar seviyesine yükselmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Raporu, 2000).

Ancak, son dönemde birçok ülkede DYY rakamlarında düşüş gözlenmektedir. Düşüşün sebeplerin arasında yavaş ekonomik büyüme, borsalarda yaşanan düşüşler ve bazı endüstrilerde yeniden yapılanmada yavaşlık gibi makroekonomik faktörler, şirket karlılıklarında azalma, şirket içi borçlanmalar gibi mikroekonomik faktörler ve özelleştirmelerin hızının kesilmesi gibi kurumsal faktörler izlenmektedir. Yani, 195 ülkeden 108'inde DYY girişlerinde düşüş yaşanmıştır. Dolayısıyla, DYY konusunda tüm dünyada bir rekabet yaşanmaktadır (Aktaş, 2006:36).

Bugün birçok ülke, yabancı yatırım çekmek için uygulamaları serbestleştirmenin yanısıra, yatırım tanıtım ajansları kurarak bu alanda çalışmalar yürütülmektedir. Bu konuda uluslararası yatırım anlaşmaları (UYA) tüm bu çabalara ek bir yabancı yatırım çekme aracı olarak görülmektedir. UYA'lar ikili, bölgesel (NAFTA, ASEAN) veya çok taraflı (GATS; TRIMS) olabilmektedir. UYA'ların sayesinde, daha şeffaf ve sabit kurallara sahip, ileriye dönük tahmin yapılabilen güvenilir bir yatırım ortamı yatırımcıya garanti edilmektedir (Aktaş, 2006:57).

1.1.2. Yabancı Yatırım Türleri

Yukarıda değinildiği üzere yabancı yatırımlar: doğrudan yatırım (DY) veya portföy yatırımı şeklinde gerçekleştirilmektedir. Yabancı yatırım, bir üretim biriminin

yerleşim ve aitlik ilişkisi olmadığı bir başka ülkede reel sermaye mallarına harcama yapmasını ifade eder. Bu harcama kendi ülkesindeki parasal sermaye ile yapılabilmesi ile birlikte yatırımın yapıldığı ülke kaynaklarından kredilendirme yolu ile de gerçekleştirilebilmektedir. Reel sermaye mallarına harcama yapmakla portföy yatırımlarını birbirinden ayırmak gerekmektedir (Ertürk, 1996:89).

1.1.2.1. Doğrudan Yabancı Yatırım

DYY, bir ülkede bir firmayı satın almak veya yeni kurulan bir firma için kuruluş sermayesini sağlamak veya mevcut bir firmanın sermayesini artırmak için o ülkede bulunan firmalar tarafından diğer ülkelerde bulunan firmalara yapılan ve kendisiyle beraber teknoloji, işletmecilik bilgisi ve yatırımcının kontrol yetkisini de getiren yatırım şekli olarak literatürde tanımlanmaktadır (Karlık, 2001:256).

DYY'lar , uzun vadeli olan ve ana sermayeye katılım anlamına gelen, işletme faaliyetinde söz sahibi olmayı birlikte getiren yatırımlardır. Gayrimenkuller satın almak, yabancı işletmeleri devralmak,bağımlı işletmeler kurmak, yabancı işletmelerin öz sermayesine katılmak bu türden sermaye tarafından gerçekleştirilir. Uluslararası tekellerin birleşmeleri veya yabancı işletmelerle ortaklık kurmaları bu çerçevede yapılmalıdır (Okçuoğlu, 2009:24).

DYY'da önemli olan, yatırımcının üretim araçlarını kontrol etmesidir. DYY'da yine esas olan, bizzat sermaye akışının yanı sıra bilgi ve teknoloji akışının da olmasıdır (Okçuoğlu, 2009:25).

1.1.2.2. Portföy Yatırımı

Bir ülke borsasında işlem gören şirketlerin hisselerinin bir diğer ülke veya ülkelerin kuruluşları tarafından satın alınmasını ifade eden sermaye yatırımları portföy yatırımlar olarak tanınmaktadır (DPT, Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Raporu, 2000).

Böylece, yatırımcı (gerçek kişi veya ulus ötesi bir şirket olabilir) DY'ı yapmayarak, başka bir ülkedeki bir firmanın hisse senetlerini veya tahvillerini satın alması gerçekleştirip yatırımı dolaylı yoldan ülkeye yapmış olacaktır. Bu sebepten

dolayı, portföy yatırımlarına dolaylı yatırım olarak da adlandırılabilir. Portföy yatırımlarında yatırımcı, yatırımcı tahvil veya hisse senedi alırken, şirket yönetiminin bizzat denetlenmesinin olması mümkün kılmamaktadır. Yabancı yatırımcı portföy yatırımlarında sadece sermayesini koyabilir. Ayrıca, bu tür yatırımlarda gelir ve anaparanın ödenme koşulları bellidir (İsmayilov, 2007:43).

Portföy yatırımlarının özelliği ticareti yapılan veya ticarete konu olabilecek enstrümanlardan oluşmasıdır. Bu sayede, bu enstrümanlar yatırımcısına vade sonunu beklemeden bir enstrümandan diğerine kayma şansını tanır. Dolayısıyla portföy yatırımı yapan yatırımcılar DY'ı yapan yatırımcılara göre getiri oranındaki değişimlere daha duyarlıdır (Demirel, 2006:76).

Ve fakat, aynı zamanda “sıcak para” olarak da bilinen bu türden yatırımlar krizden en çok etkilenen yabancı sermaye türü sayılmaktadır. Bu yüzden istikrarlı değildir, çıkarına uygun olduğu her an girebildiği gibi, birtakım ekonomik, siyasi ve askeri gelişmelerden dolayı hemen çıkabilme ihtimali de vardır (Okçuoğlu, 2011:25).

1.1.2.3. Portföy Yatırımları ile DYY Arasındaki Temel Farklılıklar

Gerek portföy yatırımları gerekse de yabancı yatırımları, yatırım akışı olarak tanımlansa da aralarında önemli farklar vardır. DYY'larında yabancı ülkede kurulan şirket, doğrudan ana şirketin denetimi altındadır. Şirketin üst yönetim kadroları genellikle ana şirket tarafından atanmaktadır. Portföy yatırımlarında ise şirket yönetimin doğrudan denetlenmesi söz konusu olmayıp, yönetim eskisi gibi yerel yöneticiler tarafından sürdürülmektedir. Bu yüzden portföy yatırımlarının başında “doğrudan” kelimesi yer almamaktadır (Katar, 2007:79).

DYY'dan farklı olarak, portföy yatırımları çok daha kısa süreli bir sermaye türü olarak nitelendirilmektedir. Bundan dolayı, gittikleri ülkedeki ekonomik ve politik gelişmeler portföy yatırımlarının hareketliliğini arttırmaktadır. Ve ani sermaye çıkışı yaşanabilmekte, bu da sığ para piyasalarında istikrarsızlığa yol açabilmektedir. Bu yüzden, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, portföy yatırımları kısıtlanmaktadır (Seyidoğlu, 1999:32).

DYY'larında, yatırım yapılan ülkeye sermaye akışı yanında; teknoloji, know-how, işletmecilik bilgisinin de transferi yapılmaktadır. Portföy yatırımlarında ise yabancı yatırımcının, sermayesinden başka bir katkısı yoktur. DYY'nı yapanların hemen hemen tümü çok uluslu şirketlerdir. Oysa portföy yatırımlarını tasarruf sahibi gerçek kişiler de yapabilmektedir (Altınışik, 2006:42).

Diğer bir fark da yatırımın ana para ve gelirin geri ödenmesiyle ilgilidir. Portföy yatırımlarında gelir ve amortismanların geri ödenme şartları önceden belli olup, borç alanlar bakımından tahvil sabit bir borç olarak nitelendirmektedir ve ekonomik şartlara göre değişmemektedir. DYY'larında genellikle belirli bir amortisman yoktur. Transfer edilen karlar, işletmenin kazanç durumuna ve hükümetlerin transferler üzerine koydukları kısıtlamalara bağlıdır (Güneş, 2007:89).

IIF (Uluslararası Finans Kuruluşu) tarafından 2005 yılında yayımlanan "Gelişmekte Olan Ükelere Sermaye Akışı Raporu'nda, 2004 yılında gelişmekte olan ülkelere giren özel yatırımının 130 Milyar dolar'ının DYY'lar, 35 Milyar dolar'ının da portföy yatırımı olarak girdiği belirtilmektedir. Söz konusu rakamlar göz önüne alındığında, tüm dünyada, DYY'larının, portföy yatırımlarından çok daha etkin olduğu söylenebilir (Uslu, 2007:50).

1.1.2.4. Dünya Ekonomisinde Doğrudan Yabancı Yatırımlarının Gelişimi ve Özellikleri

Küresel ekonomide yaşanan finansal kriz, özellikle 2009 yılında uluslararası DY'ları olumsuz etkilemiş olsa da, 2010 yılında toparlanma sürecine girilmiş ve 2011 yılında bu süreç devam etmiştir. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) tarafından hazırlanan ve küresel çerçeve içinde uluslararası DY'ların ülke ve sektör dağılımlarına ilişkin raporlarının yanında diğer önemli uluslararası kuruluşlarının da bu alanda payı yüksektir (Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Raporu, 2011).

UNCTAD tarafından 2011 yılında yayımlanan kesinleşmiş en son küresel DY verilerini içeren Dünya Yatırım Raporu'na göre, dünyadaki toplam uluslararası doğrudan yatırım girişleri 2010 yılında bir önceki yıla göre % 5 oranında artarak 1

trilyon 244 milyar dolar seviyesine yükselmiştir (Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Raporu, 2011).

2010 yılında yatırım yapılan ülke profillerinde değişiklikler olmuştur. Gelişmekte olan ülkeler ve geçiş ekonomilerine yapılan uluslararası DY'lar ilk defa %50'yi aşarak gelişmiş ekonomilerin önüne geçmiştir. 2010 yılında gelişmekte olan ülkelere ve geçiş ekonomilerine yapılan yatırımlar (sırasıyla 574 milyar ve 68 milyar dolar) toplamda bir önceki yıla göre % 10 oranında artarak 642 milyar dolara ulaşırken, gelişmiş ülkelerdeki uluslararası DY'lar ise bir önceki yıla göre aynı seviyede kalarak 602 milyar dolar olmuştur (Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Raporu, 2011).

Ekonomik Kalkınma İşbirliği Örgütü'nün (OECD) kaynaklarına göre ise; dünyada gerçekleşen yurt içi uluslararası DY tutarı değeri 2010 yılında 1 trilyon 292 milyar dolar iken 2011 yılında % 9,1 oranında artarak 1 trilyon 409 milyar dolar olmuştur. Türkiye ise 2011 yılında dünyadaki yurt içi DY girişlerindeki payını %0,7'den % 1,1'e, OECD içerisindeki payını ise % 1,3'ten % 1,9'a yükseltmiştir. Rapora göre, Türkiye 2009 yılında 34 OECD üyesi ülke arasında 21. sırada iken 2010 yılında 16. sıraya çıkmış, 2011 yılında ise 15,9 milyar dolar ile iki basamak daha yükselerek 14. sırada yer almıştır. Sıralamaya bakılacak olunursa Türkiye, Danimarka (14,8 milyar dolar), Polonya (14,3 milyar dolar), Avusturya (14,1 milyar dolar), İrlanda (13,1 milyar dolar), İsveç (12,2 milyar dolar) İsrail (11,4 milyar dolar), Çek Cumhuriyeti (5,4 milyar dolar) ve Macaristan (4,7 milyar dolar) gibi önemli OECD üyesi ülkelerini geride bırakmıştır. Uluslararası Finan Kuruluşun (IIF) tahminlerine göre; 2012 yılında gelişmekte olan ülkelere uluslararası DY akımlarının 2011 yılına göre yaklaşık % 2 oranında azalması beklenmektedir. Bununla birlikte 2013 yılında 2012 yıla göre % 5'lik bir artışın olacağı söz konusudur (Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Raporu, 2011).

Amerika Birleşik Devletler (ABD) ise, 2010 yılında en büyük yatırımcı ülke olma hakkını korumuş ve 329 milyar dolar ile dünyada ilk sırada yer almıştır. 2010 yılında gelişmiş ülkelerin ülke dışına yapmış oldukları DY'lar 2009 yılına göre % 10 artarak 935 milyar dolara ulaşmıştır. Gelişmekte olan ülkelerin DY çıkışları ise % 21 artarak 328 milyar dolar rakama gelmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin içerisinde Hong Kong, Çin ve Rusya Federasyonu yatırımcı ülkeler arasında ilk 10'a girmiştir

Türkiye ise 1,8 milyar dolar tutarındaki yurt dışında DY'ı ile dünya'daki 44. sırada olmuştur (Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Raporu, 2011).

2010 yılı itibariyle dünya toplam yurtdışı uluslararası yatırım stoku 19,1 trilyon dolar seviyesine ulaşmıştır. ABD (3,5 trilyon dolar), Hong Kong (1,1 trilyon dolar) ve Birleşik Krallık (1,1 trilyon dolar) en fazla yatırım stokuna sahip ülkeler arasında ilk üç sırayı almaktadır. Türkiye ise 181,9 milyar dolar stoku ile 2009 yılına göre dünya genelinde 20 basamak yükselerek 23. sıra'ya çıkmıştır (Tablo 1).

Tablo 1: En Fazla Uluslararası Doğrudan Yatırım Stoku Olan On Ülke ve Türkiye (2010 Yılı)

Sıra	Ülke	Yatırım Stoğu (Milyar Dolar)
1	ABD	3.451,4
2	Hong Kong	1.097,6
3	Birleşik Krallık	1.086,1
4	Fransa	1008,4
5	Almanya	674,2
6	Belçika	670,0
7	İspanya	614,5
8	Hollanda	589,8
9	Çin	578,8
10	Kanada	561,1
23	Türkiye	181,9

Kaynak: World Investment Report 2011, UNCTAD. <http://www.unctad.org>, (05.04.2012).

1.2. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARININ FAYDALARI

Dünya'da küreselleşme süreci öncesinde oldukça önemsenmeyen yabancı sermaye, bugün kalkınmaya yönelik olup, gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerinin ilgisini çekmeye başlanmıştır. Günümüzde sermayenin serbest dolaşımının artması ticaret serbestleşmesi ve tüketici alışkanlıklarında benzerlikler görülmeye başlamıştır (Oksay, 1997:87).

Tüm bunlara ek olarak, sanayi faaliyetlerinin belli bir coğrafi bölgede yoğunlaşması süreci kaybolmaya başlamış, sektörler ve işletmeler arasında hızlı

gelişmeler ortaya çıkmış, sınırlar ötesi ve işletmeler arasındaki işbirliği ve yabancı sermaye yatırımları artmıştır. Bu gelişmeler sonucu, ülkelerin pazarları arasındaki sınırlar neredeyse tamamen ortadan kalkarak, tek bir dünya pazarı oluşmuş ve firmalar da bu pazardan faydalanmak için, birbirleriyle kıyasıya rekabet etmeye ve daha kaliteli ürünleri daha ucuza üretebilmenin yollarını aramaya başlamışlardır (Oksay, 1997).

Gelişmiş ülkeler rekabet güçlerini artırmada gerekli olan daha ucuz işgücü, daha ucuz hammadde, daha uygun yasal düzenlemeler ve vergilendirme sistemini ve şartlarını elde edebilmek için sermaye ve teknoloji transferi yoluna gitmektedirler. Gelişmekte olan ülkelerin ise en önemli sorunları sermaye ve teknoloji yetersizliğidir. Bu bağlamda, düşük satın alma gücü ve iç tasarruflardaki, gelişmiş ülkelerin standartlarına göre esnek mevzuat, ucuz işgücü ve diğer uygun koşullar da yabancı sermaye için uygun bir ortam hazırlamaktadır. Öte yandan, gelişmekte olan ülkelerin, kalkınmalarını gerçekleştirebilmek için, ihtiyaç duydukları sermaye birikimini sağlamada, dış borç yerine yabancı sermayeye odaklanmaları çok daha mantıklı bir çözümdür (Oksay, 1997:88).

Geçmişte yabancı yatırım sadece: sermaye açığını kapatmak, üretimi artırmak, işsizliğe çözüm getirmek, üretim maliyetlerini düşürmek; ucuz işgücü, taşıma giderlerinden tasarruf sağlamak, düşük vergi avantajlarından faydalanmak, ucuz hammadde kullanmak, döviz rezervlerini genişletmek gibi sebeplerden dolayı seçiliyordu. Bugün ise, yabancı yatırımları gerçekleştirmek yukarıdaki faktörlere ek olarak: ülke içinde sağlıklı bir rekabet ortamı yaratmak, ülkeye yeni teknolojiler kazandırmak, know-how getirmek, gelişmiş ve sermaye ihraç eden ülkelerin politik ve ekonomik desteğini sağlamak, dışa açılmak, çevre korumak, insan kaynaklarının geliştirilmek anlamına gelmektedir. Dahası, DYY'ları, hem istihdamı artırmak, hem de insan kaynaklarını yönlendirmek ve daha iyi şekilde eğitim görmelerini sağlamak açısından çok önemli görevler üstlenmiştir (Oksay, 1997:88).

1.2.1. Doğrudan Yabancı Yatırımların Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri

DYY'lar özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmaları ve büyümeleri konusunda fırsatlar yaratmıştır. Yukarıda değinildiği gibi, DYY'lar girdikleri ülkelere sermaye, teknoloji transferi, know-how, piyasaya giriş, ve ihracatı desteklemesi yönünde faydalar sağlamaktadır. Bazı çalışmalar DYY'lar ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki saptarlarken, bazıları da negatif bir ilişki bulmuşlardır. Findlay (1978), DYY'ların teknolojik gelişme yoluyla ekonomik büyümeyi desteklediğini göstermiştir. Daha hızlı büyüyen ekonomi daha yavaş büyüyen bir ekonomiye göre daha büyük kar fırsatları yaratabilir. Bu nedenle büyüme DYY'ların önemli bir belirleyicisidir. Borenzstein ve diğ. (1995) DYY ve beşeri sermaye arasındaki etkileşimi vurgulayarak, eğitim düzeyinin verilen eşik değerden (threshold) daha yüksek olması durumunda DYY'ların ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin pozitif olduğunu ampirik olarak göstermişlerdir. DYY'lar aynı zamanda yeni teknolojilerin benimsenmesi konusunda önemli bir araçtır. 1970 - 1989 dönemini kapsayan çalışmalarında gelişmiş ülkelere 69 gelişmekte olan ülkeye yapılan doğrudan yatırımlar yer almıştır. Bende - Nabende ve diğ. (2001) ise büyüme ve DYY'ler arasında bazı ülkeler için pozitif bazı ülkeler için negatif bir ilişki saptamışlardır (Bozkurt ve Dursun, 2006:56).

Makki ve Somwaru (2004) çalışmalarında Borenzstein ve diğerlerinin (1995) çalışmalarını genişletecek biçimde ele almışlar ve DYY'larının ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkisinin olduğunu kanıtlamışlardır. Endojen büyüme modelinin uygulandığı çalışmalarında, Borenzstein ve diğerlerinin analizini 1990'lı yılları içerecek şekilde genişletmişlerdir. Bunun nedeni ise bu dönemde gelişmekte olan ülkelere DYY ve dış ticaret akımlarının hızlı artışı olmuştur. Borenzstein ve diğerlerinden farklı olarak DYY'nin sadece beşeri sermaye değil aynı zamanda dış ticaret ve yurt içi sermaye yatırımları ile olan etkileşimini incelemişlerdir. Elde edilen sonuçlar açısından bakıldığında birbirinden farklı olmadığı görülmüştür. DYY'lar dış ticaret, beşeri sermaye ve yurt içi yatırımlarla birlikte ekonomik büyümeyi daha yüksek oranda etkilemekte; enflasyon oranı, vergi oranları ve kamu

harcamalarındaki artışlar ise ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilemektedir (Bozkurt ve Dursun, 2006:61).

DYY'ın girişi hem işsizliği azaltmak hem de yüksek teknoloji ve kalite getirmek, rekabeti geliştirerek verimlilikte iyileşme sağlamak, devlet açısından vergi geliri yaratmak ve döviz girişi sağlamak gibi daha başka yararlar da sunmaktadır. DYY, bazı çalışmalarına göre, verimlilik ve hizmetlerin kapsamı yönünden büyük oranda olumlu etkiye sahiptir. Rekabetin daha çok olduğu sektörlerde bu olumlu etki daha çok ortaya çıkmaktadır (Kaymak, 2005:257).

DYY'ın bir başka görüşe göre en büyük faydası ülke halkının hayat standardını yükseltmesidir. Bu ise düşen fiyatlar, daha kaliteli mallar ve ürün ve hizmetler arasında seçim yapabilme imkanı ile olmaktadır. Sektörde ve tedarikçilerde artan verimlilik ve üretim milli gelirin artmasına dolay olarak katkıda bulunur. İstihdam yönünden ise bu yatırımların etkisi ya tarafsız ya da olumlu olmuştur (McKinsley ve Company, 2003:90).

Yabancı yatırımcılar yerel firmaları gerek rekabetin etkisiyle zorlayarak, gerekse birlikte çalıştıklarına transfer etmek ve gerekli teknik bilgileri vermek suretiyle yeni teknolojiyi kullanmaya ve yeni işletme teknikleri uygulamaya zorlar. Bu da verimlilikte ve üretimde artış getirir (Lim, 2001:76).

DYY'ların en önemli faydalarından biri olarak "taşıma etkisi" (spillover effect) bir başka ifadeyle "pozitif dışsallıklar" olarak ileri sürülmektedir. Buna göre, yatırım için gelen çokuluslu şirketler;

- Yeni teknolojiler getirerek ve daha sonra yerel firmalarda çalışabilecek yerel çalışanları eğiterek ülkenin yeni teknik bilgiler edinmesine katkıda bulunurlar.
- Arz darboğazını ortadan kaldırarak ülke ekonomisinde etkinliğin artırılmasına katkıda bulunurlar.
- Stok ve kalite kontrolü ve yerel tedarikçilerin ve dağıtım kanallarının standardizasyonu için gerekli teknikleri ülkeye transfer ederler.
- Tekellerin piyasa hakimiyetini kırarlar.

Bu yatırımlar, ayrıca, iki yönden daha avantajlı bir seçenek sunmaktadırlar. Birincisi, yabancı kreditorlerin ve portföy yatırımcılarının aksine DYY yaptığı ülkede daha istikrarlı ve uzun vadeli bir yaklaşım içindedir. Dolayısıyla, kriz

zamanında bu yatırımcıları ülkede tutmak daha kolaydır. İkincisi ise, dış borçlar daha çok tüketimi finanse ederken DYY daha verimli olmaktadır (Nunnenkamp, 2002:64).

1.2.2. Çokuluslu Şirketler (Transnational Corporations – TNC)

DYY'larına hangi açıdan bakıldığı önem taşımaktadır. İktisat politikası yönünden bakıldığında, firmaların çokuluslu olması ve tekelci konuma yükselmeleri kapitalist sistemin vazgeçilmez bir sonucudur (Aydoğuş ve diğ., 2005:189).

Günümüzde çokuluslu şirketler (ulus ötesi, uluslararası şirketler), uluslararası ticaret ve sermaye hareketlerini kontrol edebilecek noktaya gelmişlerdir. Mallarını ana merkezle bağlantısı olmayan bağımsız kuruluşlara değil, aynı merkezden yönetilen, çeşitli ülkelerdeki küçük şirketlere transfer etmektedirler (Aydoğuş ve diğ., 2005:190).

DYY'lar ile ulusötesi şirketler ülkelerin hedeflerine ulaşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, ulusötesi şirketlerin amacı ile evsahibi ülkenin amaçları birbirinden ayrılmaktadır. Ulusötesi şirketler kendi rekabet güçlerini artırmaya çalışırken, evsahibi ülkeler kendi ulusal gelişmelerini gözetmektedirler. Ancak, yeni dünya düzeninde ulusötesi şirketlerin mülkiyet avantajlarında değişmektedir. Lojistik ve pazar talepleri ile uyumlu hızlı buluşlar ve yeni teknolojilerin yayılması eskiye göre daha önemli hale gelmiştir. Bundan dolayı, ulusötesi şirketler, buluşlar ve teknik değişiklikleri daha iyi yönetebilmek için, sunucular, alıcılar ve rakipler ile ilişkilerini değiştirmek durumundadır. Bunu gerçekleştirmek için de bilim, teknoloji, bilgi kurumları ile daha yakın ilişki içinde bulunmaları gerektiğine inanmaktadırlar. Ulusötesi şirketler, teknolojinin ve ustalığın değişik ülkelere yayılmasını sağlamak için, sürekli yatırımları davet eden yeni bölgelere girmektedirler (DPT, Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Raporu, 2000).

DYY'nin bir başka türü ise şirket evlilikleri veya birleşmelerdir. Bu yatırım türünde firmalar yabancı bir ülkede yeni bir tesis veya şube açmak yerine mevcut yerli bir firma ile birleşme yoluna gidebilir ya da firmanın tamamını satın alabilir.

Uluslararası DY'ların bir diğer türü de ortak girişimlerdir. Bu yatırım genellikle şirket evlilikleri ile karıştırılır. Ancak uluslararası ortak girişimler benzer

amaçları gerçekleştirmek için iki ya da daha fazla şirketin yetenek ve varlıklarını birleştirerek kurdukları bir organizasyon şeklidir. Bu yatırımların üç türü vardır: birincisi iki farklı ülkedeki yatırımcıların üçüncü bir ülkede yatırım yapmasıdır. İkincisi ülkeye duyulan özel ilgi dolayısıyla bir ortak girişimin kurulmasıdır. Üçüncüsü, mahalli hükümetin ortak olduğu yatırımlardır (Aydoğuş ve diğ., 2005:191).

DY'lar içindeki özelleştirme gelirlerinin hesaplanmasında sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunların en önemlisi özelleştirme yoluyla gerçekleşen yatırımların diğer doğrudan yatırımlardan ayrı olarak kayıt altında tutulmasıdır. Ülkelerin doğrudan yatırım çekme konusunda başarıları değerlendirilirken yatırım şekilleri bazında bir inceleme yapmak gerekmektedir. Ancak her ülke için bu tarz kayıtlara ulaşmak birçok güçlük içermektedir (Aydoğuş ve diğ., 2005:191).

1.3. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARININ OLUMSUZ YANLARI

DYY'ların ülke ekonomisi açısından aynı zamanda net olarak yararlı olmadığına, aksine zararlı da olabileceğine dair görüşler de vardır. Örneğin, yatırımların getirilerinin temettü, kar, lisans ücreti ve yönetim masrafı gibi adlar altında döviz cinsinden yurtdışına çıkarıldığını, dolayısıyla, eğer yatırım ülkeye döviz kazandırmamışsa, bu döviz çıkışının ciddi olumsuz etkileri olabileceğini belirtilmektedir. Bir başka itiraz noktası ise bugün sermayenin sınırsız dolaşımını olmazsa olmaz koşul olarak gösteren gelişmiş ülkelerin kendi ekonomilerinin gelişme sürecinde yabancı yatırımlara pek de hoşgörülü davranmadıklarıdır (Kaymak, 2005:50).

Yabancı şirketlerin ülkeye girdikten sonra uyguladıkları bazı işletme politikaları bir başka önemli husustur. Yabancı şirketlerin rekabeti önleyici girişimlerde bulunmaları, vergiden kaçınma ve suistimal nitelikli transfer fiyatlandırması yolunda davranışları öne çıkan bazı şikayetlerdir. Bunların dışında, bu şirketlerin kimi zaman kendi ülkelerinde sağlık ve çevre yapamadıkları bazı faaliyetleri gelişmekte olan ülkelere transfer ederek o ülkelerin yaşam ortamını kötüleştirdikleri, çevre koruma konusunda özensiz davrandıklarıdır. Nihayetinde, ancak yüksek maliyetle piyasalardan borç bulabilen, ulusal tasarrufu düşük, ödemeler

dengesi ve cari açık açısından sorunlar yaşayan, kaynakları yetersiz olan ya da henüz kaynaklarını verimli kullanılabılır hale getirememiş ülkeler için en az maliyetli tercihin elbette DYY'lar olmaktadır (Kaymak, 2005:51).

1.3.1. Doğrudan Yabancı Yatırımların Ev Sahibi Ülke Ekonomisi Üzerinde Olumsuz Etkileri

Yabancı yatırımlarının ev sahibi ülke ekonomisi açısından olumsuz etkiler yaratabileceğine ilişkin başlıca eleştiriler şöyle belirtilebilir. DYY'nin yerli ekonomi üzerinde hâkimiyet kuracağı, yüksek ücretler ödeyerek yerli işpiyasasında çarpıklıklar yaratacağı konusunda tartışmalar vardır. Yabancı yatırımlarının temel özelliği, işletme yönetimi üzerinde dolaysız bir denetim sağlamasıdır. Bu bağlamda, bir plana bağlı olmadan gelen yabancı sermaye, ana sektörleri ele geçirerek ekonomiyi denetim altına alabilmektedir. Bu durumda bağımsız bir para ve maliye politikasının izlenmesi ev sahibi ülke açısından sıkıntı yaratmaktadır (Osmanov, 2008:92).

Devletlerin yabancı sermaye yatırımlarına bakış açıları tarihsel süreç içerisinde değişim göstermiştir. Doğu Bloku'nun çözülmeye başladığı 1989 yılına kadar, tüm gelişmiş ülkeler yabancı sermayeyi ülkelerine çekebilmek büyük çabalar sarf ederken, gelişmekte olan ülkelerde yabancı sermayeye daha bir şüphe ile bakılmaktadır. Yapılan yorumlarda, yabancı yatırımların ulusal egemenliklerini tehlikeye sokacağı, orta ve uzun vadede ülkelerden döviz çıkışına neden olacağı, sömürgeciliğin modern versiyonu olduğuna ilişkin pek çok görüş ileri sürülmüştür (Asomedy, 2002:31).

Yabancı yatırımı yapan şirketler bazen beklenen şekilde ihracata yönelmemekte, hammaddeleri yerli kaynaklardan değil yurtdışındaki ana merkezden sağlamak ve ayrıca yaptıkları kâr transferleriyle ödemeler bilançosu üzerinde baskı yaratabilmektedir.

Diğer bir olumsuz görüşte ise çokuluslu şirketlerin yeni bir ülkede yeni bir şube açması durumunda, ihracat yaparak kendisiyle rekabette bulunmasına da genellikle izin vermeyecekleri belirtilmektedir. Örneğin; ana ülke piyasasına ve merkezin denetimi altında bulunan üçüncü ülkelere ihracatını yasaklamaktadır.

Böylece ev sahibi ülkenin ihracat olanakları suni şekilde daraltılmış olacağı vurgulanmaktadır (Osmanov, 2002:95).

Yabancı işletmeler AR - GE faaliyetlerini çoğu zaman gittikleri ülkede değil, ana merkezde toplarlar. Ev sahibi ülkenin araştırma faaliyetlerine katılmalarını ve yeni tekniklerini sürekli olarak yurtdışından ithal etmek zorunda bırakmaları, teknolojik bağımlılığı daha da artıracak görüşü diğer bir olumsuz görüştür (Öztürk, 2008:75).

DYY'nın olumsuz yönlerinden biri de getirdiği maliyetlerin yüksek olmasıdır. Örneğin, vergiden muafiyet gibi özel bir ayrıcalık tanınmış yabancı yatırımlar ülkenin vergi gelirlerini azaltabilmektedir (Osmanov, 2008:96).

1.4. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARININ KARARLARINI ETKİLEYEN UNSURLAR

DYY'nı ortaya çıkaran nedenlerin başında ulus ötesi/çokuluslu (Trans National Corporation - TNC) şirketlerin yeni pazarlara ulaşma isteği ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümeyi desteklemek amacı ile devlet tarafından gerçekleştirilen liberalizasyon ve özelleştirme politikalarından faydalanarak bu piyasalarda yer edinme amacıdır. Gelişmekte olan ülkelere özgü başka nedenler arasında var olan, işçi ücretleri ve enerji gibi girdi maliyetlerinin düşüklüğü ulus ötesi şirketler için bu piyasaları cazip hale getirmektedir.

DYY çıkışı yaşayan ülkeler için ise, sermayenin girişimciler tarafından yurtdışına çıkarılması uluslar arası piyasalarda çalışan şirketlerinin gelirlerinin artmasını sağlamaktadır. İhraç edilen sermayenin ülke dahilindeki istihdam seviyesini azaltması ile ilgili seslendirilen görüşlere karşın, bu konudaki istatistik veriler bu savı çürütmektedir. Şöyle ki, 1996 - 2000 yılları arasında ABD, İngiltere, Hollanda, Belçika, İsviçre ve diğer OECD üyesi ülkelerinin GSMH, istihdam ve ulusal sermaye hacmi artışı DYY ihracı hacminin artışı ile beraber yaşanmıştır (Fisher, 2004).

DYY'nın nedenleri olarak belirttiği hususların bazıları şunlardır:

- hammadde kaynakları: hammaddelerin işletilmesine yönelik yatırımlar bu kaynakların bulunduğu yerlerde kurulur;

- aktarılamayan bilgiler: firmalar sahip olduğu bilgileri satamadığı durumlarda bizzat yatırıma girerler;
- unvanın korunması: firmaların, kalite ve ünlerine zarar gelmemesi için yurtdışındaki üretimi üstlenebilirler;
- ürünün yaşam dönemi hipotezi: iç ekonomideki büyümenin sınırına ulaşması ile kar olanaklarının kalmaması üzerine, yabancı piyasalara girerler;
- ithalatçı ülkenin koyduğu tarife ve kotalardan kaçınma;
- yurtiçi kısıtlamalardan kurtulma;
- müşterileri izleme: bankacılık, danışmanlık sektörlerindeki firmalar yurtdışına yatırım yapan müşterilerinin peşinden giderler;
- ucuz yabancı faktör kullanımı: şirketler, emek, doğal kaynak maliyetleri gibi faktörlerin daha ucuz olduğu piyasalara yönelirler (Seyidoğlu, 2003:13).

UNCTAD Dünya Yatırım Raporunda, DYY'ları etkileyen faktörlere ilişkin bir analiz yapmıştır. Söz konusu belirleyicileri üç ana başlık altında toplamıştır. Bunlar; ekonomik faktörler, yatırım ortamına ait faktörler ve politik faktörlerdir. Ayrıca, ekonomik faktörlerin yatırım stratejileri açısından alt başlıkları da ortaya konmuştur (Kuduğ, 2006:59).

1.4.1. Ekonomik Faktörler

Pazarın Büyüklüğü: Pazarın büyüklüğü, ev sahibi ülkenin kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasılası ile ölçülmektedir. Piyasa hacmi hipotezi, ölçek ekonomisinden faydalanabilme ve kaynakların etkin kullanımı için büyük bir piyasanın gerekliliği görüşünü desteklemektedir (Eiteman vd., 2001). DYY'la pazar büyüklüğü arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Çünkü yeterli büyüklükteki bir pazar, firmaya tatmin edici bir satış düzeyi sağlar ve buna bağlı olarak da firma, o bölgeye olan yatırımlarını artırır. Firmalar genellikle varlıklarından optimal düzeyde yararlanmak için geniş pazarlara yatırım yapmayı tercih etmektedirler (Asiedu, 2002:110).

Açıklık: Bir ekonominin açıklığını ölçmede çoğunlukla dış ticaret hacmi/gayri safi milli hasıla oranı kullanılmaktadır. Bu oran, ticari sınırlamaların bir ölçüsü olarak yorumlanmaktadır. DYY'lardaki açıklığın etkisi, yatırım tipine bağlı olarak

değişmektedir. Açık ekonomilerin daha fazla yabancı yatırım çektiği, yaygın bir görüş olmakla birlikte ticari sınırlamalar, bazı DYY'larda pozitif bir etkiye sahip olabilmektedir. Yani, yerel piyasalara hizmet etmeyi amaçlayan firmalar, eğer söz konusu ülkeye, ticari sınırlamalardan dolayı kendi ürünlerini ithal etmekte zorlanıyorsa o zaman bu ülkede şube kurmaya karar verebilir. Buna karşın ihracat yönlü yatırımlarda bulunan çok uluslu firmalar, daha açık bir ekonomide yatırım yapmayı tercih etmektedir (Gövdere, 1997:6).

Bölgesel ticari blokların hızlı gelişimi uluslararası ticareti olumlu etkilemekte ve iç piyasaların daha çok rekabete açılmasına ve dolayısıyla uluslararası rekabete açılmayan yerli şirketlerin bazı sorunlarla karşı karşıya kalmamak için yabancı ortak girişimlere yönelmelerine neden olabilmektedir. Bu da DYY'larına daha açık piyasaların oluşmasına katkıda bulunmaktadır (Özyıldız, 1998:7).

İşçilik Maliyetleri ve Emeğin Verimliliği: Özellikle emek yoğun endüstrilerdeki yabancı yatırımlar için ve ihracat yönlü kurulan şubeler için işçilik maliyetleri büyük bir önem taşımaktadır. Emek yoğun üretim yapan şirketler, kar realizasyonunu sağlamak için ucuz işgücünün bulunduğu bölgelere yatırım yapmak isteyeceklerdir. Bir ülkedeki sendikalaşma düzeyi düşük ücrete ve idari özgürlüğe bir engel oluşturduğundan, DYY akışlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bununla birlikte, işçilik maliyetlerinin nispeten önemsiz olduğu, ücret farklılıklarının bir ülkeden diğer bir ülkeye çok az olduğu durumlarda bu defa işgücünün yeteneği ve verimliliği DYY kararlarında etkili olmaktadır (DPT, Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Raporu, 2000).

Yakınlık: Coğrafi yakınlık, DYY kararları için önemli bir belirleyicidir. Taşıma maliyetleri ile DYY akışları arasında ters yönlü bir ilişki mevcuttur. Uzaklık arttıkça taşıma maliyetleri de buna paralel olarak artacağından bunun sonucunda da yatırımlar azalma eğilimi gösterecektir. Bu nedenle işletmelerin daha geniş pazarlara ulaşabilmesi amacıyla globalleşmesi sonucunda üretim, hizmetler ve sonraki faaliyetlerin hedef pazarda veya yakınında olması zorunluluğu, önemli bir etken olmaktadır (Özyıldız, 1998:8).

Altyapı Sistemi: Altyapı sistemi; karayolları, limanlar, demiryolları, haberleşme sistemleri vb'ni kapsamaktadır. İyi bir altyapı sistemi, yatırımların verimliliğini artırmakta ve buna bağlı olarak da DYY akışları canlanmaktadır. Ev

sahibi ülkenin fiziksel ve haberleşme altyapısı ile DYY akışları arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Wallace (1990), araştırmasında, OECD firmalarının %75'inden fazlasının Latin Amerika'daki DYY kararlarında haberleşme ve üretim teknolojilerini önemli bir husus olarak gördüklerini ortaya koymuştur.

Teşvikler ve Faaliyet Koşulları: Genel bir görüş olarak, düşük vergiler gibi özel teşvikler, DYY'da çok büyük bir etkiye sahip değildir. Çünkü bu uygulamalar, devam eden nispi dezavantajlar için bir tazminat olarak görülmektedir. Diğer taraftan, sınırlamaların kalkması ve iyi iş koşullarının sağlanması, genellikle pozitif bir etkiye sahiptir. Yabancı yatırımcılara, kendilerine denk olan yerli yatırımcılar ile eşit muamele göstermek ve yeni piyasaların açılması (havayolu taşımacılığı, perakende ticaret yapma, vb.) gibi motivasyon sağlayıcı davranışlar, DYY akışlarını cesaretlendirmede önemli olan faktörlerdir (Çetintaş, 2001:5).

Ticaret Açığı: DYY'ları etkileyen faktörler arasında önemli olan bir başka faktör ise, ticaret açığı olarak gösterilmektedir. Torissi (1985) ticaret fazlasının, dinamik ve sağlıklı bir ekonominin göstergesi olduğunu, bu nedenle de doğrudan yabancı yatırımları teşvik ettiğini belirtmektedir. Bu alanda yapılan diğer çalışmalar da aynı yönde bulgular ortaya koymuştur. Frey (1985), Hein (1992) ticaret fazlası ve DYY arasında güçlü bir pozitif ilişkinin bulunduğu işaret etmişlerdir.

1.4.2 Sosyo - Politik Faktörler

Teknolojik Rekabetçilik: Bir ülkenin araştırma ve geliştirme becerileri ve vasıflı işgücünün elde edilebilirliği, o ülkenin doğrudan yabancı yatırımları için rekabetçi avantajına yüksek derecede katkıda bulunmaktadır. Ülkenin ar-ge harcamalarının fazlalığı, o ülkenin, DYY'larda büyük bir etkiye sahip olan teknolojik araştırmalardaki çabasını ortaya koymaktadır. Teknolojik yetenekliliğe sahip olan ülkeler, bu yetenekliliğe sahip olmayan ülkelere daha fazla yatırım çekebilmektedir.

Yaşam Kalitesi: Yaşam kalitesi ölçüleri olarak okuryazarlık oranı, telefon, radyo ve otomobil sahiplerinin toplam nüfusa oranı gibi değerler dikkate alınmaktadır. Bir ülkenin kentleşme derecesi, onun endüstriyel kapasitesiyle ve

nüfusun yaşam standardıyla eş zamanlı olarak ilişkilidir. Bunların her ikisi de yabancı yatırımcılar için önemli faktörlerdir.

Geo-Kültürel Mesafe: Yatırım yapan ülke ile yatırımın yapıldığı ülke arasında coğrafi yakınlık taşıma maliyetlerini azaltarak DYY akışlarında önemli bir pozitif etkiye sahiptir. Aynı şekilde, yatırım projesine ortak olan ülkeler arasındaki kültürel yakınlık da (örneğin; Cezayir'deki Fransız yatırımları, Çek Cumhuriyeti'ndeki Alman yatırımları gibi) ticari işlemleri kolaylaştırmakta ve belirsizliğin derecesini azaltmaktadır. Buna paralel olarak da DYY akışları hız kazanmaktadır (Braunstein, 2000:1168).

Politik Risk: Yabancı yatırımcılar için politik risk; muhtemel kamulaştırmadan, mal, hizmet ve işgücü arasındaki bozulmadan ve politik müdahaleden kaynaklanan fon kayıplarını kapsamaktadır. Politik risk etmenleri, gelişmekte olan ülkelere girmeye çalışan yabancı yatırımcılar için farklı bir önem teşkil etmektedir (Kurtaran, 2006:45).

Çok değişik faktörler şirketlerin bir başka ülkede yatırım yapmaya karar vermesinde ve yatırım yapacağı ülkenin hangisi olacağı konusunda kilit rol oynamaktadır. Her şirket gerek kendi iç yapısı ve işletme stratejisi, gerekse kendi ülkesinde ve diğer ülkelerdeki koşullar nedeniyle faaliyet alanını genişletme ya da değiştirme yolunu seçmektedir. Özellikle küreselleşmenin dolaşımını kolaylaştırdığı uluslararası sermayenin kitleler halindeki hareketleri, saiklerine dair işaretler taşısa da, çoğu zaman birden çok faktörün etkisini yansıtmaktadır. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nca (UNCTAD) yayınlanan 2003 yılı Dünya Yatırım Raporu'nda, yatırım yapılacak ülkelerle ilgili olarak uluslararası yatırım kararlarını etkileyen faktörler üç grupta toplanmıştır (Dünya Yatırım Raporu, 2003).

1.4.3. Doğrudan Yabancı Yatırım Yapan Ülkelerin Alınan Önlemler

Literatürde, yatırım yapılan ülkede DYY'ın yer seçimi konusunda iki farklı görüş bulunmaktadır. Bunlardan birincisi pazarın potansiyeli, ekonomik büyüme, işgücü harcamaları, hükümet politikaları gibi faktörleri içeren bir görüştür. İkinci ise

yatırım yapılan ülkenin politik, ekonomik, yasal ve alt-yapı faktörleri gibi çevresel değişkenlerini açıklayan bir görüştür (Berköz, 2007:65).

DYY'ların homojen olmadıkları için, yabancıların hangi, amaçla ülkeye yatırım yaptığı (pazar büyüklüğü, düşük maliyetler vb.) veya ne maksatla yatırım yapmayı planladığı (ihracat ya da iç pazar hedefli) göz önünde bulundurup, her yatırım için ülke ekonomisine ve yatırımcı ortamına en uygun, politikaların belirlenmesi ve uygulanmasında seçici olmaları gerekmektedir. Örnek olarak, bir ülkenin ödemeler dengesi sıkıntısı yaşıyorsa, ihracata yönelik çalışacak yatırımcıları diğerlerinden ayırması gerekmektedir (Kaymak, 2005:95).

DYY'ları etkileyen politika çerçevesi ekonomik, siyasi ve sosyal istikrar yabancı yatırımcılar için bir bütün olarak önemli bir ön şarttır. Ekonomik istikrar yatırım yapılacak ülkenin mevcut ve gelecekteki ekonomik göstergelerinin ekonomik riskleri uygun yatırım ortamını sağlayacak şekilde en düşük seviyede tutma kabiliyetine sahip olması anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle, yatırımcıların ekonomik hedeflerine başarıyla ulaşabilmeleri için, kendi planlarını ne kadar iyi yaparsa yapsınlar, başta kur, enflasyon ve faizle ilgili olanlar olmak üzere ekonomik gelişmelerin öngörülebilir sınırlar içinde gerçekleşmesi zorunludur (Kaymak, 2005:96).

Doğrudan ekonomik istikrarı etkileyecek diğer iki istikrar unsurundan biri olan hükümetlerinde yaşanan siyasal anlaşmazlıklar, çoğu zaman çelişen farklı politik öncelikler ve sık tekrarlanan seçimler nedeniyle bozulması ihtimal dahilinde olacaktır. Böyle bir durumun ekonomik gelişmeleri öngörülemez hale getirip ve yüksek risklere yol açıp yatırımcıların gözünü korkutan senaryoların başında gelmektedir. Benzer şekilde sosyal istikrarda oluşabilecek herhangi bir bozulma, yapılan yatırımdan hedeflenen getirilerin sağlanması bir yana yatırımın faaliyeti konusunda önemli tehditler meydana getirmektedir (Dünya Yatırım Raporu, 2003).

Yabancı yatırımcılar, bir ülkede yatırım yaparken, getirilerinin yanı sıra o ülkedeki yatırımlarda karşılaşacakları riski oranını da göz önünde bulundururlar. Bu yüzden, yatırılacak ve ev sahibi olan ülkedeki ekonomik ve siyasi istikrarın sağlanması, mülkiyet haklarının korunması ve yabancı yatırıma karşı engellerin bulunmaması çok önem taşımaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

RUSYA'DAKİ DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

2.1.RUSYA'NIN GENEL VE EKONOMİK DURUMU

2.1.1. Rusya Hakkında Temel Bilgiler

Dünyanın en büyük yüzölçümüne sahip ülkesi olan Rusya, 11 farklı zaman dilimine bölünmüştür ve 14 ülkeyle sınır komşusudur. Nüfusu 143 milyon olup, son yıllarda ciddi düşüşler izlenmektedir. Dahası nüfus gittikçe yaşlanmaktadır. En büyük şehirler başkent Moskova, kültür başkenti olarak bilinen ve adlandırılan St.Petersburg, daha sonra ise Novosibirsk, Nizhny Novgorod ve Yekaterinburg şehirler gelmektedir (Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA), Rusya Ülke Raporu, 2011).

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin dağılmasıyla 1991 yılında Rusya Federasyonu kurulmuştur. Rusya iki parlamentolu bir başkanlık sistemi ile yönetilen federal bir yapıya sahiptir. Rusya Federasyonu, farklı idari birimlere bölünüp, bu birimler merkezi devlete bağlı, fakat kendi yasalarıyla yürütme, yasama ve yargı organlarına sahip özerk birimler olarak görünmektedir. Toplam Rusya 83 federe birimlerden oluşmaktadır ve Rusya'ya bağlı olan 21 Cumhuriyetin her birinin kendi anayasası ve devlet başkanı vardır. Federasyonun yürütme görevi başbakan başkanlığındaki hükümet iken, yasama yetkisi alt meclis olan Duma ve üst meclis olan Federal Meclis'e aittir. 2012 Mart ayında yapılan seçimlerde Vladimir Putin (Dmitriy Medvedev'den sonra) dört yıllığına tekrar Devlet Başkanı olarak seçilmiştir. Başbakanlık görevine ise Dmitriy Medvedev getirilmiştir (OKA, Rusya Ülke Raporu, 2011).

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin üyesi olan Rusya Federasyonu, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'nin de (NACC) üyesidir ve NATO ile ilişkilerini 2002 yılında kurulan NATO Rusya Konseyi yardımı ile yürütmektedir (OKA, Rusya Ülke Raporu, 2011).

Bunun yanı sıra, Rusya ticaret rejimini Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) standartlarına uyumlaştırmak için önemli adımlar atmıştır. 1994 yılında DTÖ'ye üyelik için başvurmuş ve 18 yıl süren görüşmelerin ardından nihayet Dünya Ticaret Örgütü (WTO) tarafından Temmuz 2012'de üyeliğe resmi olarak kabul edilmiştir.

Tablo 2: Rusya'nın Temel Ekonomik Göstergeler

Başkenti	Moskova
Yüzölçümü	17.075.400 km ²
Nüfusu	143 milyon
Nüfus Yapısı	0-14 Yaş % 14,8
	15-64 Yaş % 71,5
	65 ve üstü % 13,7
Para Birimi	Ruble
Kişi Başı GSYİH	15,900 \$ (2010)
GSYİH Artış Oranı	% 3,7 (2010)
Enflasyon Oranı	% 6,7 (2010)
İşsizlik Oranı	% 7,6 (2010)
Sektörlere göre GSMH	Tarım %4,2
	Sanayi %33,8
	Hizmet %62
Yıllık İhracat	307,6 milyar dolar (2009)
Yıllık İthalat	160,4 milyar dolar (2009)
Başlıca İhracat Ürünleri	Petrol, doğal gaz, makine ve ekipman, demir-çelik
Başlıca İthalat Ürünleri	Makine ve ekipman, taşıt araçları, gıda, hazır giyim, demir-çelik, kimyasal ürünler.
Başlıca İhracat Pazarları	Hollanda, İtalya, Almanya, Türkiye, Çin
Başlıca İthalat Tedarikçileri	Çin, Almanya, İtalya, Ukrayna, ABD
Karayolları	933 bin km
Demiryolları	87,157 km
Havaalanı Sayısı	1,216

Kaynak: İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri (İTKİB) Genel Sekreterliği Ar&Ge ve Mevzuat Şubesi, Tekstil ve Konfeksiyon Sektörleri Açısından Rusya Federasyonu, 2011.

2.1.2.Rusya'nın Genel Ekonomik Durumu

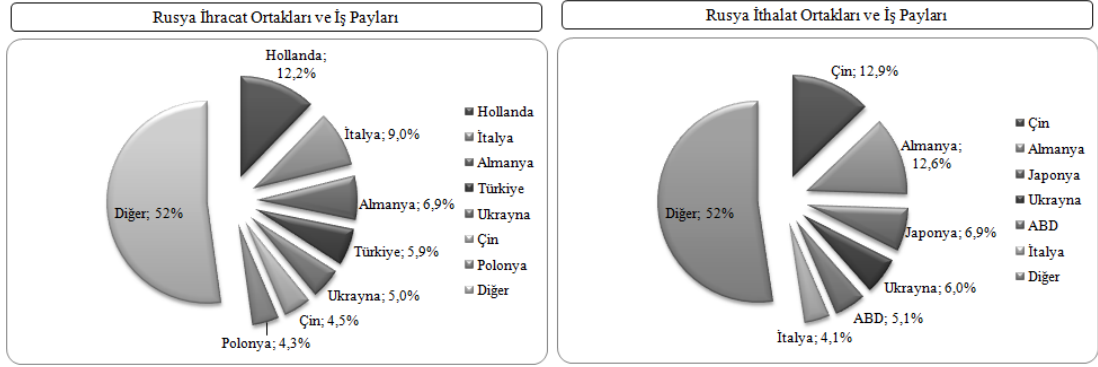
Rusya'nın ekonomisi Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra önemli ölçüde küçülmüştür. 1990'lı yılların sonunda doğal gaz ve petrol gibi doğal kaynak ürünlerinin dünya piyasalarında değerlerinin artmış ve dolayısıyla, Rus ekonomisi de yeniden büyümeye başlamıştır. Bugün Rusya, sahip olduğu zengin doğal kaynaklar ve insan gücüyle dünyanın 7. büyük ekonomisidir (IMF Dünya Ekonomik Görünümü Raporu, 2010).

Kapladığı alan bakımından dünyanın en büyük ülkesi olan Rusya, elmas yatakları, doğal gaz ve petrol rezervleri yönüyle dünyada birinci, kömür ve potasyum rezervleri bakımından ikinci, altın rezervleri bakımından üçüncü sırada yer almaktadır (Stratejik Düşünce Enstitüsü (SDE) Yeni Rusya Raporu, 2010).

Ekonomideki devlet egemenliği, hızlı özelleştirme yöntemleri ile önemli ölçüde azalmış ve özel sektör ön plana çıkmaya başlamıştır. Ekonomi altyapı ağır sanayi ve hammadde üretimine dayalı olduğundan, devlet bütçe gelirlerinin önemli bir kısmı da gümrük vergilerinden oluşmaktadır. Ancak, hükümet gümrük vergilerinin bütçe gelirlerindeki payının giderek azalmasını sağlamak üzere, özellikle hafif sanayi ve teknolojik yatırımların desteklenmesi yönündeki faaliyetlerini artırmıştır (T.C.Moskova Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu, 2012).

Rusya yaklaşık 1.300 trilyon dolar GSYİH'sı ile dünyanın 9. büyük ekonomisine sahiptir. 2009 yılındaki ekonomik kriz dolayısıyla ekonomisinde %9'luk bir daralma yaşamıştır. Bununla birlikte aynı yıl 304,0 milyar dolar ihracat, 191,9 milyar dolar da ithalat yapmıştır. Rusya'nın ihracatının neredeyse üçte ikisi petrol, petrol ürünleri ve gaza, kalan kısmı ise çeşitli metaller, motor ve teçhizatlar ile kimyasal ürünlere dayanırken, ithalatta önce metaller, daha sonra motor ve teçhizatlar, hafif sanayi ürünleri ve gıda maddeleri yer almaktadır (SDE Yeni Rusya Raporu, 2010).

Şekil 1: Rusya İhracat ve İthalat Ortakları ve İş Payları

Kaynak: Stratejik Düşünce Enstitüsü (SDE) Yeni Rusya Raporu, 2010.

Rusya'nın ihracat ortaklarının başında % 12,2 Hollanda, % 9 İtalya, % 6,9 Almanya, % 5,9 Türkiye, % 5 Ukrayna, % 4,5 Çin ve % 4,3 Polonya gelirken ithalat ortakları arasında % 12,9 Çin, % 12,6 Almanya, % 6,9 Japonya, % 6 Ukrayna, % 5,1 ABD ve % 4,1 İtalya yer almaktadır. Rusya'nın dış ticaretinde bir diğer önemli gelir kaynağı silah satışlarıdır. İsveç'in başkenti Stockholm'de yayımlanan Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsünün (SIPRI) yıllık raporuna göre, dünyada silah satışında % 31'lik paya sahip ABD'yi yüzde 25 olan payıyla Rusya, % 10 ile Almanya, % 9 ile Fransa ve % 4 ile İngiltere takip etmektedir. Söz konusu dönemde (2008) en çok silah satın alan (% 12) ülke olan Çin bu ithalatının % 45'ini Rusya'dan tedarik etmiştir (SDE Yeni Rusya Raporu, 2010).

Rusya Devlet İstatistikleri Federal Servisi ROSSTAT verilerine göre, 2010 yılında ülkenin GSMH'sinin % 4 büyüyerek 44,5 trilyon rubleye (1 trilyon 490 milyar dolar), 2011 yılında ise ülkenin GSMH'sinin % 4,3 büyüyerek 54,4 trilyon rubleye (1 trilyon 812 milyar dolar) ulaşmıştır. Rusya 2009 yılında % 7,9 küçülürken, Rusya Ekonomik Kalkınma Bakanlığı 2010 yılı için % 3,8'lik bir büyüme öngörmüştü. Ekonomi çevrelerinin 2011 için büyüme hedefleri ise %5'in üzerindedir. Bu konuda en büyük etken de petrol varil fiyatlarının 100 dolar seviyesine yaklaşmış olmasıdır (T.C. Moskova Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu, 2011).

Böylelikle, Rusya Sovyet dönemi ekonomik yapısını hızlı bir şekilde liberal ekonomiye dönüştürme sürecinde hızla ve istikrarlı bir şekilde yol almaya devam edip, 1992-2012 döneminde ülke genelinde yaşam standardında yükseliş

sağlanmıştır. 1992 yılında yoksulluk sınırının altında yaşayanların oranı % 33,5'den 2012 yılı sonunda % 13,0'e gerilemiştir. Ayrıca, gıda ürünlerinde ortalama alım gücü de 2 kat artmıştır. Bununla birlikte, aynı dönemde gelir uçurumunda da artış yaşanmış ve en zengin % 10 ile en yoksul % 10 arasındaki gelir farkı 16,5 kata çıkmıştır (T.C. Moskova Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu, 2011).

2.2. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN RUSYA EKONOMİSİNDEKİ YERİ, YAPISI VE DAĞILIMI

2005 yılından itibaren, Rusya'nın yatırım cazibesini giderek arttıp, dünya krizinin başlaması ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Bu bağlamda, Rusya ekonomisinin modernleşme ve inovasyon geliştirme yönünde almış olduğu kurs daha sonra başına gelebilecek olumsuz eğilimleri kolaylıkla aşılabilir (Ernst & Young Growing Opportunities Russia FDI Report, 2011).

Günümüzde Rusya ekonomisinin hacmi 1,6 trilyon dolar olarak değerlendirilmektedir. 2016 yılında ise hacmin 3,2 trilyona kadar yükselmesi beklenmektedir. Yani bir sonraki yıllar içinde 2 kat yükselmesi söz konusudur. Fakat bu büyümenin gerçekleşebilmesi için kuşkusuz belirli yatırımlar gerekmektedir (<http://www.inosmi.ru>, 05.06.2012).

Önceki yıllarda Rusya'da yabancı yatırımlar konusundaki devlet politikası (DYY dahil), diğer ülkelerinden farklıydı. Yabancı yatırımcıların devlet mülkiyeti özelleştirme sürecinden uzak tutulmuşlardı ve bununla beraber yatırımcılar Rus ekonomisinin imkanları ve gelişimleri yönünde, büyük Rus ticaretine bağlı olan bir yapı içindeydiler. Dolayısıyla söz konusu olan devlet politikaları, DYY'ların önünde bir engel oluşturmuştur. Bu bağlamda, politikaların değişmesi ile birlikte DYY'ların miktarı hızlı bir şekilde artmaya başlamıştır.

Bugün ise Rusya Federasyonu yabancı sermaye hareketleri açısından önemli kaynak kullanabilen ülkelerden biri olmakla birlikte, doğrudan yatırımlar uzun süre istenilen düzeye çıkarmaya çalışmıştır. Yatırımların büyük bölümü enerji sektöründe olup, diğer imalat sanayi dallarında daha az miktarda yatırım çekilebilmiştir.

Bununla birlikte, özellikle 2002 yılından itibaren yabancı DYY'ların önemli artış gösterdiği görülmektedir. Ancak, küresel mali krizin etkisiyle, 2009 yılında Rusya'ya gelen DYY bir önceki yıla göre % 41 oranında düşüşle 15,9 milyar dolar

olarak olmuştur. 2010 yılında Rusya'ya gelen DYY 13,8 milyar dolar olup, 2011 yılında ise 18,4 milyar dolara ulaşmıştır. 2012 yılı mart ayı itibariyle, Rusya'ya gelen yabancı sermaye yatırımlarının birikimli toplamı 323,3 milyar dolar olup; bu rakamın 124,5 milyar dolarlık kısmı DYY'lar oluşturulmaktadır (T.C. Moskova Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu, 2012).

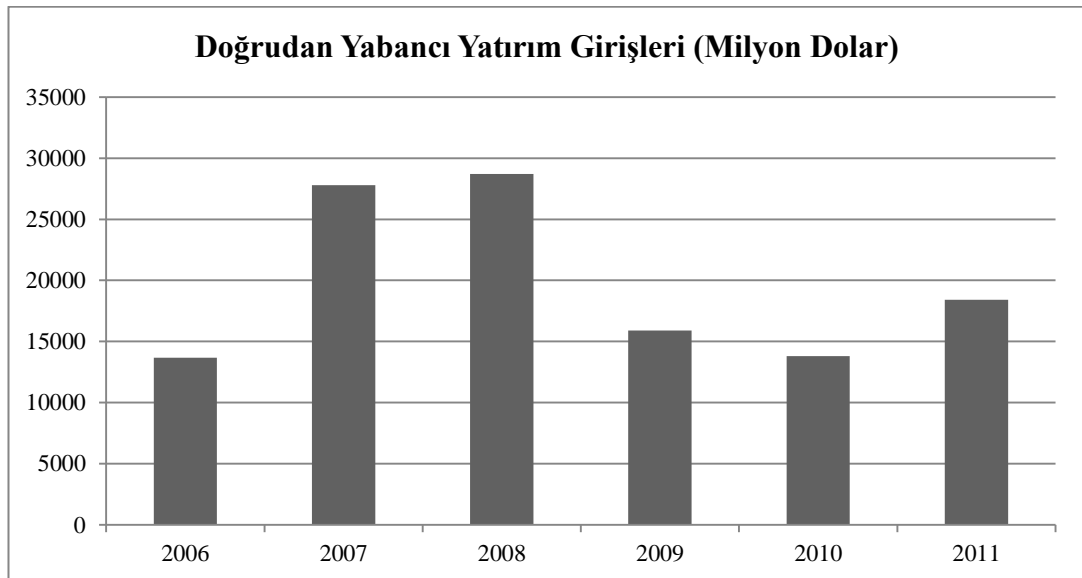
2012 yılın Mart ayı itibariyle Rusya'daki yabancı yatırımın kaynaklarının birikimli toplamında bakıldığında ilk sıralarda yer alan ülkeler, 68,9 milyar dolarla Kıbrıs (Güney Kıbrıs Rum Kesimi), 51,1 milyar dolarla Hollanda, 36,9 milyar dolarla Lüksemburg ve 27,4 milyar dolarla Çin olmuştur. Söz konusu yatırımın büyük ölçüde vergi avantajları için ülkeden çıkarak off-shore bölgelere giden ve daha sonra yabancı sermaye olarak ülkeye dönen Rus sermayesi olduğu anlaşılmaktadır (OKA, Rusya Ülke Raporu, 2011).

Tablo 3: Rusya Federasyonu'nda Yabancı Sermaye Yatırımları

	2006		2007		2008		2009		2010		2011	
	Mln.\$	%	Mln.\$	%	Mln.\$	%	Mln.\$	%	Mln.\$	%	Mln.\$	%
Doğrudan Yatırımlar	13678	24,8	27797	22,9	28702	27,7	15906	19,4	13810	12	18415	9,7
Toplam	55109	100	120941	100	103690	100	81917	100	114746	100	190643	100

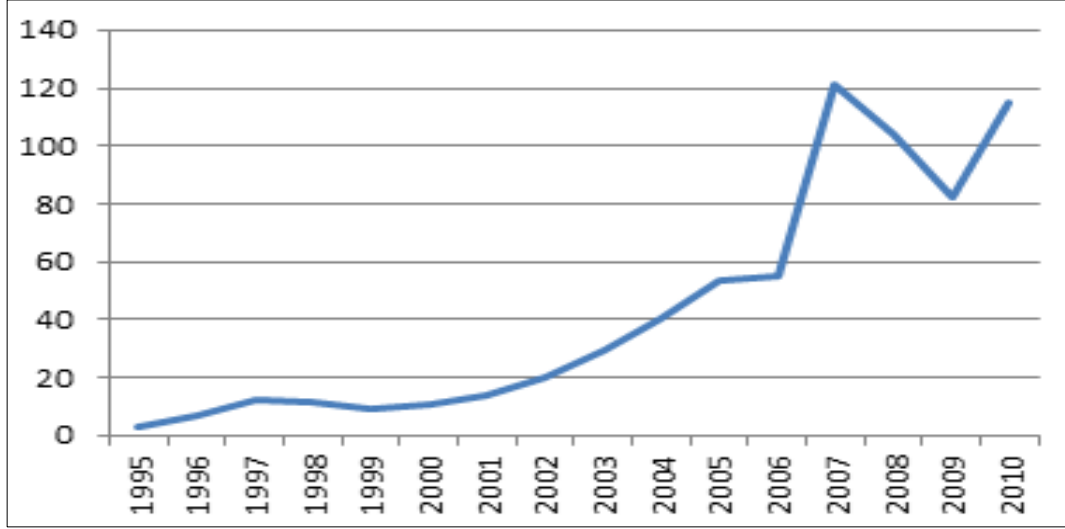
Kaynak: (T.C. Moskova Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu, 2012).

Şekil 2 : Rusya'ya DYY'ların Girişleri (2012 Yılı Verileri)

Kaynak: (T.C. Moskova Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu, 2012)

Şekil 3: Toplam Rusya'ya Giren Yatırımlarının Dinamiği (Milyar dolar)

Kaynak: UNCTAD, 2011. [http://: www.unctad.org](http://www.unctad.org), (12.03.2011).

Yabancı Yatırımlarının birikimli toplamı hacmi (491 milyar dolar Rusya Bankasının değerlendirmesi ile ve 324 milyar dol UNCTAD verilerine göre) Rusya, Çin ve Brezilya ülkeleri ile (328 milyar dol ülkelerinin her birinde) aynı seviyede durmaktadır, Rus verilerine göre ise - onları nerdeyse geçmektedir (Bulatova, Liventseva, 2010:36).

Rusya Devlet İstatistikleri Federal Servisi ROSSTAT verilerine göre (banka ve finans şirketlerinin yatırımlarını almadan), bunların da % 75 off-shore merkezlerden gelmektedir (Kıbrıs, Lüksemburg, Britanya Virgin Adaları) ve Hollanda (genelde onların arkasında offshore merkezi durmaktadır – Hollanda ve Antil Adaları). Bu durum birçok araştırmacıların Rusya'ya yapılmış olan DYYlarının çoğu Rus şirketlerinin off-shore şubelerinin tarafından geri Rusya'ya kaynaklardan (araçlardan) geldiğini tahmin edilmektedir (fakat Rus istatistiği Rusya'daki yurtdışındaki DYY'ların verilerinin yok olduğundan dolayı bunu verememektedir). Rusya'nın yurtdışındaki toplam sermayesi ise ROSSTAT verilerine göre, 2010 yılı sonu itibariyle 82 milyar doları bulmuştur (Bulatova ve Liventseva, 2009:37).

DYY'lar grubuna, maddi ve maddi olmayan, ev sahibi ülkede oluşturulan girişimin varlıkları girmektedir. DYY'ların ev sahibi ülkeye çekilmesi ile bu girişimin varlıklarının yükselmesi, yeni gayrimenkul ve entellektüel değerlerin oluşması sağlanmaktadır. Uluslararası Döviz Fonu'nun (UDF) hesaplamalarına göre

Rusya'daki DYY'lar, yaygın olarak oy veren hisse senetlerinin % 10 ve daha fazlasına sahipler. Bundan dolayı yabancı yatırımcılar, Rusya'daki girişimlerini kendi kontrolleri altına almaktadırlar veya aktif olarak onu yönetmektedirler (Ivasenko ve Nikonova, 2009:72).

2.2.1 Rusya'daki Doğrudan Yabancı Yatırımların Ülke Bazında Dağılımı

Dünya politikasındaki gelişmeler, özellikle Sovyetler Birliği dağılmasından sonra emperyalist ülkeler arası ilişkilerde yeni bir dönem başlamıştır. Dağılmadan sonra belli rekabet merkezlerinin oluşması, bunların her birinin dünya hegemonyası için kendi adına rekabet etmesi söz konusudur. ABD, AB, Japonya, Rusya, Çin, güç dengeleri farklı da olsa günümüzde dünya pazarı için rekabet eden merkezlerdir (Okçuoğlu, 2009:12).

Doğrudan yabancı sermaye hareketinde de benzer bir eğilim görülmektedir: Dünya çapında sermaye ve üretim öncelikle ABD (Kuzey Amerika) – AB - Doğu ve Güneydoğu Asya üçgeninde yoğunlaşmıştır. Bu durum Amerikan ekonomisinin dünya ekonomisindeki konumunu görecelendirmektedir. Bunun ötesinde dünya ekonomi merkezinin Avrasya'ya kayıyor olması ABD'ye bağımlılığı azaltmaktadır. Gelişmenin bu aşamasında ne AB ve ne de Asya veya bir bütün olarak dünya, Amerikan ekonomisindeki gelişmeden doğrudan etkilenmemiş durumda değildir; Amerikan ekonomisi, dünya ekonomisinin lokomotif olmaya devam etmektedir (Okçuoğlu, 2009:14).

Rusya'nın durumuna bakıldığında, Rus şirketlerinin diğer kıtalarda dış genişlemesinde halen keskin bir artış izlenmektedir. Rusya'dan Kuzey Amerika'ya ve gelişmekte olan ülkelere yönlendiren DYY'larda önemli bir artış olduğundan, Avrupa ve BDT ülkelerinin payı yavaş yavaş azalmaktadır. Bu, Rus şirketlerinin evrimi - bölgesel ve ikili bölgelerden gerçek küresel bir uluslararası şirketlere (TNC) doğru gidişatı göstermektedir. Sadece 10 sene içinde – 2000'den 2009'a kadar yurtdışındaki Rus DYY'larının birikmiş tutarı 33 kat artmış ve yaklaşık 33 milyar dolar olmuştur (Kuznetsov, 2010:150).

Rusya Federasyonu Merkez Bankasının verilerinin tamamen doğru olduğu söylenemez, çünkü gerçek yatırımlarının dağılımını değil, Rus resmi DYY'larının akımını göstermektedir. Bu da Kıbrıs'ın ve diğer off-shore/finans merkezleri'nin liderliğini göstermektedir (Kuznetsov, 2010:172).

1 Ocak 2010 yılının bölge ve ana dünya ülkelerin birikmiş olan Rus DYY'larının verilerin aşağıda tabloda verilmiştir:

Tablo 4: Rusya'daki DYY Verileri:Bölge ve Esas Ülkelere Göre Dağılım, 1 Ocak, 2010 (Milyon dolar).

Bölge / Ülke	DYY (Milyon dolar)	Bölge, Ülke	DYY (Milyon dolar)
Doğu Avrupa ve Orta Asya	16252	Kuzey Amerika	10773
Belarus (Beyaz Rusya)	6069	ABD	10532
Ukrayna	4329	Latin Amerika ve Karayipleri	52046
Kazakistan	2701	Virgin (İngiliz) Adaları	33285
Özbekistan	1374	Bermuda Adaları	10478
Diğer Avrupa	220410	Bahamalar	3804
Kıbrıs	120093	Cayman Adaları	3388
Hollanda	24114	Arjantin	197
Lüksemburg	19906	Kuzey Afrika ve Yakın Doğu	4006
İngiltere	10341	Türkiye	2636
İsviçre	7733	Birleşik Arap Emirliklik	1197
Almanya	7444	Sahra altı Afrika	1214
Avusturya	6339	Liberya	1027
Cebelitarık	3080	Güney Asya (Tüm Hindistan'daki DYY)	46
İspanya	3059	Asya Pasifik ve Okyanusları	1494
Macaristan	2266	Vietnam	987
İtalya	1908	Yeni Zelanda	159
Bulgaristan	1470	Avustralya	103
Litvanya	1380	Çin	78
Karadağ	1339	Japonya	23
Fransa	1339	Toplam ülkeler dağıtımı	306241
Çek Cumhuriyeti	1336	Toplam	306605

Kaynak: Rusya'dan Yurt Dışına DYY'larının çıkışlarının verileri.<http://www.cbr.ru>, (07. 03. 2012).

Bu bağlamda, Latin Amerika'nın ve Karayip Adaları'nın ağırlığı (payı) çok yüksektir. Fakat bu bölgedeki kayıtlı olan Rus DYY'ın büyük bir kısmı sadece Rusya topraklarında yer alan varlıkların ve yurtdışına yönelik olan resmi transferin kontrolü ile bağlantılıdır (Kuznetsov, 2010:109).

2010 civarına kadar en büyük gerçek yerli DYY'larının alımcı Arjantin ülkesiydi, şimdi ise birinci Venezuela olmuştur. Kıbrıs, Hollanda, Lüksemburg ve diğer bazı Batı Avrupa ülkelere nispeten: bu ülkeler daha sonra Rusya'ya dönen ve pseudo (takma) – yabancı yatırımlar adlandırılan (round-tripping FDI) alıcı olarak

ortaya çıkmaktadır, hem de üçüncü ülkelerde sermaye için dinlenme noktası (trans-shipment FDI) olarak görünmektedir. Genelde bu noktalar BTP ve Orta-Doğu Ülkeler olmaktadır (Kuznetsov, 2010:110).

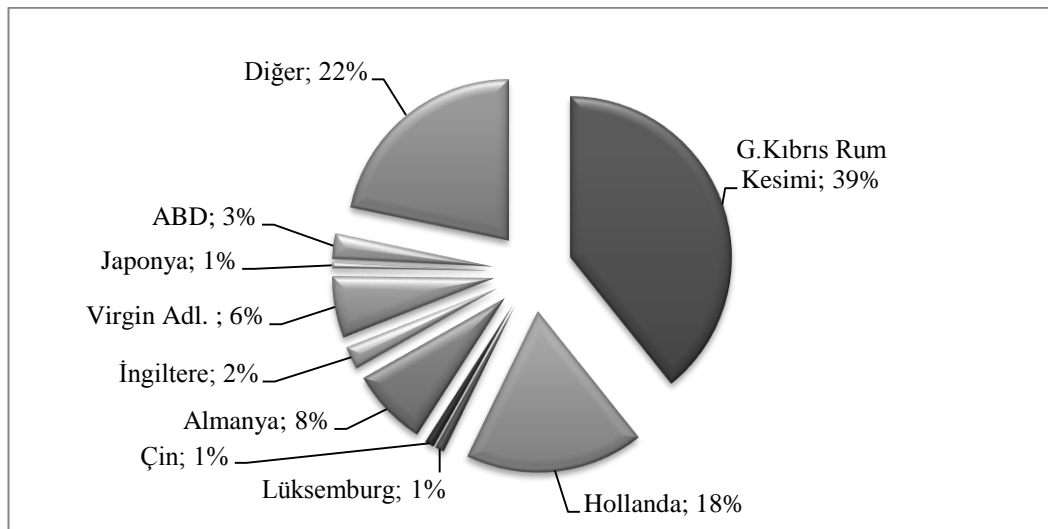
2010 yılında ise Rusya ekonomisine yabancı sermaye yatırımında bulunan başlıca ülkeler bu şekilde sıralanabilir: Güney Kıbrıs, Hollanda, Lüksemburg, Çin, Almanya, İngiltere, İrlanda, Fransa, Japonya, Virgin Adaları (Rusya Ülke Bülteni, 2011).

Tablo 5: Ülke Bazında Birikimli Yabancı Sermaye Yarımaları (1992 - Mart 2012)

			(Milyon \$)			Ocak- Mart 2012
	Toplam (Milyon \$)	Pay (%)	Doğrudan yatırımlar	Portföy	Diğer	
TOPLAM	323280	100	124478	10500	188302	36534
İlk 10 ülke :	273613	84,6	97705	9844	166064	13583
G.Kıbrıs Rum Kesimi	68991	21,3	48864	1817	18310	2994
Hollanda	51133	15,8	22334	22	28777	3601
Lüksemburg	36979	11,4	1145	154	35680	1657
Çin	27467	8,5	1182	1	26284	127
Almanya	24695	7,6	9631	10	15054	1519
Birleşik Krallık	24244	7,5	2846	4610	16788	2011
İrlanda	11895	3,7	249	1	11645	72
Virgin Adl.	10647	3,3	7582	1773	1292	169
Japonya	9870	3,1	700	2	9168	215
ABD	7692	2,4	3172	1454	3066	1218

Kaynak: Rusya Ülke Bülteni, 2011.

Şekil 4: DYY'ların Ülke Bazında Oransal Dağılımı (1992 - Mart 2012)

Kaynak: Rusya Ülke Bülteni, 2011.

Tablo 6: Rusya Federasyon'un Yurtdışı Uzak ve BDT Ülkelerinin DYY'ların Dinamiği
(Milyon dolar)

Yıl	2000	2005	2008	2009	2010
DYY	-463	118	19.409	-7.165	-9.630
Yurtdışı Uzak Ülkeleri	-190	958	22.706	-3.665	-8.448
BDT Ülkeleri	-272	-840	-3.297	-3.500	-1.182
Yurtdışına Giden	-3.177	-12.767	-55.594	-43.665	-52.476
Yurtdışı Uzak Ülkeleri	-2.898	-11.849	-52.031	-39.767	-51.208
BDT Ülkeleri	-278	-918	-3.563	-3.898	-1.268
Rusya'ya yapılan	2.714	12.886	75.002	36.500	42.846
Yurtdışı Uzak Ülkeleri	2.708	12.807	74.737	36.102	42.760
BDT Ülkeleri	6	79	265	398	87

Kaynak: Rusya Merkez Bankası, 2011. [http://: www.cbr.ru](http://www.cbr.ru) , (05.06.2011). Not: "-" İşareti yatırımların büyüme göstermektedir.

Sonuç olarak, kayıtlı olan Rus DYY'larının birikimli toplamın (stokun) içinde Kıbrıs'ın payı sadece % 39 çıkmasına rağmen, "takma" olarak adlandırılan yabancı yatırımlarının payı % 20 olarak değerlendirilmektedir, Rusya Federasyonu Merkez Bankası'ndaki Rus DYY'ların istatistiklerinde bu şekilde yansıtılmıştır. Bazı ülkelerin Rus DYY'larının alımında yüksek pozisyonlarda olmalarının nedeni aynı zamanda da gayrimenkule büyük ölçekli sermaye (ağırlıklı olarak ticari olmayan) ile açıklanmaktadır. Bunlar birikmiş olan Rus DYY'lar % 25'ini oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra yaklaşık % 20 Rus DYY'nın daha doğrudan yatırım fonlarının Rus vatandaşlara ait olan sermayelere ayırmıştır (Kuznetsov, 2010:204).

TNC'dan (Transnational Corporation) farklı olarak bu tür fonlar, genelde yabancı bir şirketin kontrolünde değil, sadece yönetime katılma hakkı almaktadırlar (yabancı holding hisse senedinin % 10-30'unu alma yolu ile). Bundan dolayı, tüm Rus DYY'larının yaklaşık % 33'ü, Rusya'dan olan klasik çokuluslu (ulusötesi) şirketler tarafından gerçekleştirilmektedir (Kuznetsov, 2010:218).

2.2.1.1. Rusya – ABD – Kanada

ABD ve Kanada ülkelerinin genel olarak DYY'ların akışına bakılacak olunursa, Kuzey Amerika'ya DYY'ların akışı Kuzey Amerika'ya (ABD ve Kanada)

akan DYY'ların ezici çoğunluğu ABD adresli (örneğin ABD' nin K. Amerika toplamındaki payı 2000'de % 82,5 ve 2009'da da % 87,4) olduğu ortaya çıkmaktadır. Verili dönem içinde bu bölgeye akan DYY'ların miktarı 2000 yılındaki seviyesine ulaşamamıştır. Ancak 2008'de 2000 yılındaki seviyeye hemen hemen (%99,7 oranında) yaklaşmıştır. Kriz döneminde DYY sermaye akışında oldukça sert düşmenin olduğunu görülmektedir. Örneğin, DYY girişi 2003'te 2000'e göre % 90,5 oranında gerilemişti. 2008'den 2009'a ise gerileme oranı yaklaşık % 60 ulaşmıştır (Okçuoğlu, 2009:15).

Rusya ve ABD yatırımlarının çerçevesi içerisinde olan DYY'lara bakıldığında, 2010 yılında ABD'nin Rusya'ya yapmış olduğu yatırım hacmi 9.9 milyar dolar olmuştur, bu da 2009 yılına nispeten % 50,5 düşüşü göstermektedir. Sektör olarak ise daha çok üretim, bankacılık ve madencilik sektörlerine ağırlıklı olarak yoğunlaşmıştır.

Rusya'nın ABD'ye yapmış olduğu DYY'ların rakamı ise, 2010 yılına 4,4 milyar dolara ulaşmış, 2009 yılı rakamına göre % 44,6 oran ile düşmüştür (<http://www.ustr.gov/russia>, (03.04.2011)).

Rusya'daki ABD'ye giren miktarların arasında birikmiş olan DYY'lar 2010 yılında 6483 milyon dolar olup, 2011 yılında ise 6711 milyon dolar olmuştur (ROSSTAT, 2011).

Tablo 7: DYY Girişleri ve Stoku: ABD'nin Rusya'ya Yaptığı DYY'lar (Yıllar Bazında)

Yıl	1998	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2010	2011
DYY Girişleri	-	1241	-	-	-	380	393	277	322	-	-
DYY Stoğu	3217	5486	4220	4297	4310	4361	-	-	-	5656	-

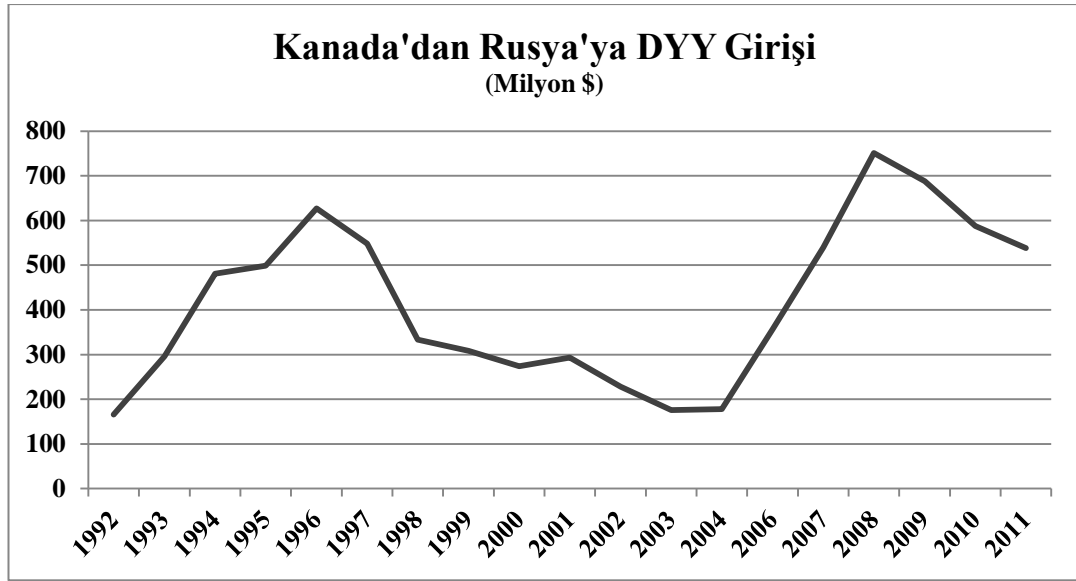
Kaynak: ROSSTAT, Rusya'daki Yatırımları, 2009. <http://www.gks.ru>, (07.02.2012).

Kanada ve Rusya ülkelerinin arasında gerçekleşen DYY'ların girişin ve çıkışın hacmi ise çok büyük görünmemektedir. Kanada'nın verilerine göre Rusya'dan Kanada'ya giren DYY'ların rakamları 2000'de 9 milyon dolar olup, 2001'de 54 milyon dolar, 2008'de 156 milyon dolar, 2009'da 554 milyon dolara ulaşmıştır. Ancak Kanada'nın Rusya'ya yapmış olduğu DYY'larının verilerine

bakılacak olunursa çok daha farklı rakamlar ortaya çıkmaktadır. Aşağıdaki tabloda 1992'den bu yana Kanada'nın Rusya'ya yaptığı DYY'ların verileri mevcuttur:

Tablo 8: Kanada'daki Rusya'ya Giren DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)

Yıl	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Milyon \$	166	296	481	499	627	548	333	308	274	293
Yıl	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Milyon \$	228	176	178	-	357	540	751	688	588	538

Kaynak: Kanada'daki Dışarıda olan Doğrudan Yatırımların Stoku, Kanada İstatistikleri, 2012, <http://www.statcan.gc.ca/start-debut-eng.html>, (21.03.2012).

2.2.1.2. Rusya – Çin

Dünya nüfusunun % 22'sini oluşturan Çin Halk Cumhuriyeti, bütün dünya ülkelerinin merakla izledikleri ve son zamanlarda en çok hakkında konuştukları bir ülkedir. Ülkelerin bazı ürünler açısından Çin ile rekabet gücünü yaşayacağı beklentisi ve Çin ekonomisindeki gelişmeler, Çin üzerinde yoğunlaşılmasının iki ekonomik nedeni olarak görülmektedir (Şimşek, 2006:15).

1978 den bugüne kadar dünya ekonomisine dışa açılma (Open Door Policy) ve reform politikaları uygulayarak katılma eğilimine giren Kıta Çini'nin inanılmaz büyüme sürecine girmesinde en önemli faktör DYY'dır. Ancak yabancı sermayenin ülkeye gelmesinde ve kolayca yatırıma dönüşmesinde yapılan reformlara rağmen

oldukça karmaşık bürokrasisi büyük bir engel oluşturmaktadır. Çoğu yabancı firma, bu engelleri aşabilmek için etkin yönetim tarzından uzak, devlet kuruluşlarıyla ortaklığa gitmişlerdir (Yücel, 1999:46).

Çin, Asya-Pasifik bölgesinde Rusya'nın en önemli ortağıdır. Ayrıca Rusya'nın, Asya'da ekonomik dengeyi sağlaması için, en büyük ticaret ortağı olan Çin'in dışında, diğer bölge ülkeleriyle de ekonomik ilişkilerini geliştirmesi gerekmektedir.

Her ne kadar kimi zaman Çin tehdit olarak algılsa da uzmanlar, Şanghay İşbirliği Örgütü'nün temelini oluşturan iki ülkenin, çok kutuplu dünya sistemine karşı çıktığına dikkati çekiyor. Ayrıca iki ülkenin, İran ve Suriye konularında paralel hareket ettiklerinin altı çiziliyor. Dahası, yeniden SSCB dönemindeki gibi küresel güç olmak isteyen Rusya'nın, bunu ancak Çin ile yapacağı işbirliği sayesinde başarabileceğine görüşler mevcuttur (<http://www.timeturk.com/tr/2012/03/22/>, 05.04.2012).

2011 yılında yatırımcılar Çin ülkesini % 38 puanı ile , Avrupa'da ise % 35 bir puana yakın ikinci sırada yer alarak, dünyanın en cazip bölgesi olarak görmüştür (Growing Opportunities Russia FDI Report, 2011).

Cin'den Rusya'ya girmiş olduğu DYY'ların hacmi ise 2010 yılında 942 milyon dolar olmuştur. Onlardan 10 milyon maden işletmeciliği sektörüne yapılan DYY'lardır (ROSSTAT, 2010).

2.2.1.3. Rusya – BDT Ülkeleri

BDT ülkeleri 2010 yılında Rusya ekonomisine 4,7 milyar dolar yatırımında (% 4,1 yabancı yatırımlar olmak üzere) bulunmuşlardır. Bu rakam, 2009 yılına göre % 49,0 daha yüksektir (ROSSTAT, 2011).

Genel hacmine bakıldığında BDT ülkelerinin en yüksek payı madencilikte – % 32,6 (1,5 milyar dolar), daha sonra kok ve petrol ürünlerinin üretimi - % 30,0 (1,4 milyar dolar) gelmektedir. Bu da, 2010 yılında bu ekonomik faaliyetlerine gelen toplam yurtdışındaki yatırımlarının girişlerinin hacminin % 11,1 ve % 10,7 oluştururulmuştur.

Tablo 9: BDT Ülkelerin Rusya Ekonomisinin'deki Sermaye Hareketleri, 2010 (Milyon dolar)

	Birikim tutarı 2010 başı	Girdi	Geri Çekildi	Birikim tutarı 2010 sonu	
				Toplam	% oranı
Yatırımlar	2014	4714	4879	1867	100
DYY	595	44	21	620	33,2

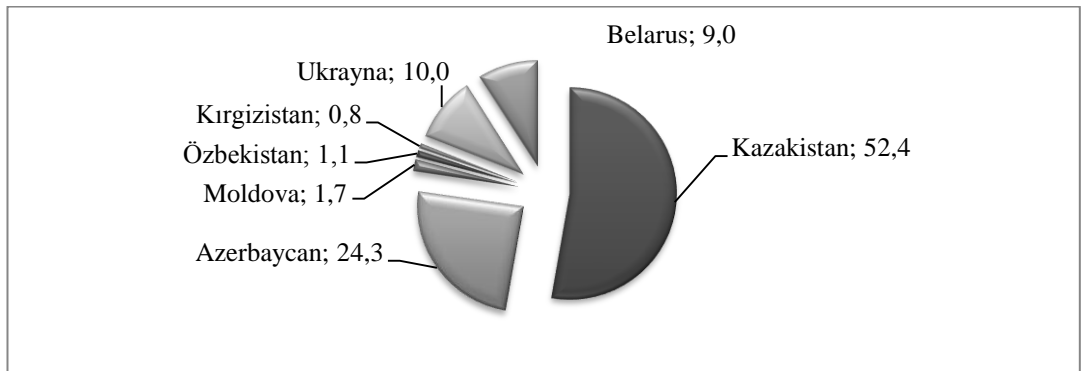
Kaynak: ROSSTAT, <http://www.gks.ru>, (01.01.2011).

Tablo 10: BDT Ülkelerin'den Rusya'ya Yabancı Yatırımların Birikimli Toplamı ve DYY'lerin Giriş Hacmi (2010 Sonu Verileri, Bin dolar)

2010 sonu verileri	Toplam	% Oranı	DYY	% Oranı
Toplam Yatırım	1.866.543	100	619.292	100
Kazakistan	1.298.092	69,6	324.299	52,4
Azerbaycan	161.146	8,6	150.695	24,3
Ukrayna	198.977	10,7	62.004	10,0
Belarus	79.924	4,3	55.514	9,0
Moldova	17.607	0,9	10.809	1,7
Özbekistan	13.562	0,7	6.536	1,1
Kırgızistan	16.628	0,9	4.800	0,8
Ermenistan	74.859	4	4.475	0,7
Türkmenistan	293	0	112	0,0
Tacikistan	5.455	0,3	48	0,0

Kaynak: ROSSTAT, <http://www.gks.ru>, (01.02.2011).

Şekil 5: Rusya'daki DYY'lerin Ana Yatırımcı BDT Ülkelerine Göre Dağılımı

Kaynak: ROSSTAT, <http://www.gks.ru>, (01.01.2011).

Not: Bilgi ekonomik faaliyetinde en büyük yabancı yatırımlara nispeten edinmiştir.

2010 yılında BDT Ülkelerinin DYY paylarına bakıldığında ise Rusya'ya en fazla yatırım yapan ülkeler: Kazakistan % 52,4, Azerbaycan % 24,3 , Ukrayna % 10,0 ve Belarus % 9,0 şeklinde sıralanmaktadır. Daha sonra ise Moldova % 1,7 ve Özbekistan % 1,1 ile gelmektedir (ROSSTAT, 2011. Erişim tarihi: 02.01.2011).

2.2.1.4. Rusya – Türkiye

1970-1980 döneminde Türkiye'nin dış ticaretinde önemli yeri olan SSCB'nin payı 1980'lerin başında azalmaya başlamıştır. Ancak iki ülke ticareti 1984 yılında yapılan doğal gaz anlaşması ile tekrar hız kazanmış, 1992 yılında SSCB'nin dağılmasıyla birlikte iki ülke ticari ilişkileri hızla gelişmeye devam etmiştir. 2000 yılında Türkiye ihracatında 9'uncu sırada yer alan Rusya 2003 ve 2004 yıllarında 8'nci sıraya yükselmiş, 2005 yılında tekrar 9'uncu, 2006 yılında ise 6'ncı, 2007 yılında 5'inci sıraya yerleşmiştir. İthalatında ise 2000 yılında 4'üncü sırada, 2004 ve 2005 yılında 2'nci, 2006 yılında ise ilk sıraya yükselmiş, 2007 yılında ilk sırayı korumuştur. Son yıllarda ise Türkiye ve Rusya arasındaki ticaret dengesi Türkiye'nin aleyhine gelişmektedir. Toplam ticaret hacmindeki yükseliş büyük ölçüde Türkiye'nin Rusya Federasyonun'dan gerçekleştirdiği ithalattaki artıştan kaynaklanmaktadır. Önceki yıllarda olduğu gibi, 2010 yılında da ithalat ihracattan daha fazla artmıştır. 2010 yılında Türkiye'nin ihracatı % 44 artarak 4.6 milyar dolara yükselirken, Türkiye'nin ithalatı % 11 artarak 21.6 milyar dolara ulaşmıştır (OKA Rusya Raporu, 2011).

İki ülke arasındaki ticarete konu olan ürünler her geçen yıl çeşitlenmektedir. Rusya başlangıçta Türkiye'den ağırlıklı olarak gıda maddeleri alırken daha sonra tekstil ve konfeksiyon ürünleri, deri, kürk, makina ve teçhizat, otomobil almaya başlamıştır. Türkiye ise Rusya'dan enerji kaynakları (petrol, doğal gaz, kömür) başta olmak üzere makina aksam ve parçaları, demir çelik, kimyasallar ve gübre ithal etmektedir. Türkiye'nin Rusya pazarına yönelik ihracatını ağırlıklı olarak fiyat elastikiyetleri yüksek tüketim malları oluşturmaktadır .

Türk - Rus ekonomik ilişkileri son yıllarda büyük mesafe kat etmiş ve ticaret hacmi 2008 yılında 37.847 milyar dolara ulaşmıştır. Ancak 2009 yılında ekonomik krizin etkisiyle bu rakam yaklaşık yüzde 40'lık bir gerilemeyle 22.922 milyar dolara düşmüştür. Rusya'nın Türkiye'ye yaptığı başlıca ihracat mallarını petrol, petrol ürünleri, doğal gaz, demir - çelik ve kömür ürünleri teşkil ederken, Türkiye'nin Rusya'ya sattığı mallar arasında önemli bir bölümü tekstil, gıda ve otomotiv sanayi ürünleri oluşturmaktadır (SDE Rusya Raporu, 2010).

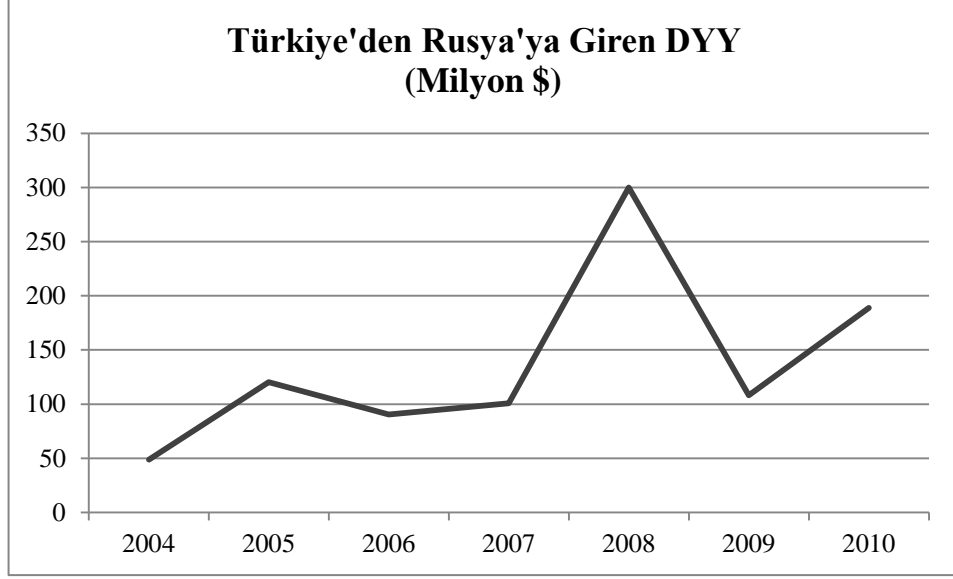
Türk müteahhitlik şirketleri Rusya Federasyonu pazarına 80'li yılların sonundan itibaren giriş yapmışlardır. Söz konusu tarihlerden günümüze kadar olan dönemde Türk asılı firmalar Rusya'da yaklaşık 29 milyar doları tutarında 1152 proje üstlenmiştir. Rusya, Türk müteahhitlik firmalarının 1990'lardan bu yana en fazla proje üstlendiği ülke olup, Türk müteahhitlik hizmetleri açısından en önemli pazardır (İhracati Geliştirme Etüd Merkezi (İGEME) Rusya Federasyonu Ülke Raporu, 2011).

2009 yılında ülkeye giriş yapan DYY'lar, 2008 yılına göre yaklaşık % 40 oranında gerileyerek 15,9 milyar tutarında gerçekleşmiştir. Ülkedeki iş ortamının belirsizliği ve bu alanda yaşanan sorunlara rağmen Rus pazarının sunduğu güçlü fırsatlar nedeni ile ülkeye yabancı yatırım girişinin küresel krizin aşılması ile birlikte devam etmektedir (İGEME Rusya Federasyonu Ülke Raporu, 2011).

Türkiye'nin Rusya'ya yapmış olduğu DYY'ın stoku 2011 yılında 7.3 milyara ulaşmıştır. Türkiye'den Rusya'ya yapılan DYY'lar ağırlıklı olarak gitmektedir. Dağılımına bakıldığında, Türkiye'den DYY'larının stoku en çok kıyafet, gıda ve meşrubat ve inşaat sektörlerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 11: DYY Girişleri: Türkiye'nin Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Miktarı
(Yıllar Bazında)

Yıl	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Milyon \$	49	120	90	101	300	108	189

Kaynak: ROSSTAT, [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru), (09.08.2011).

Böylelikle, Rusya'daki Türkiye'de olan stoku 2011 yılın sonuna doğru 20,3 milyara ulaştığını görülmüştür (<http://www.economy.gov.tr>, 01.02.2012).

Ancak, DYY'lar 1990'lar süresince Rusya'nın büyüklüğü ve ekonomik potansiyeline rağmen yetersiz düzeyde kalmıştır. Siyasi istikrarsızlık, ekonomik belirsizlik, yasal boşluklar ve ülkedeki iş ortamını olumsuz yönde etkileyen düzenlemeler ve vergi yükü ülkeye DYY girişini olumsuz yönde etkileyen unsurlar olmuştur (İGEME Rusya Federasyonu Ülke Raporu, 2011).

Türk Firmalarının Rusya'daki DYY'larına bakıldığında ise, Enka, Koç, Zorlu Grubu (Vestel, Taç, Zorlu Enerji), Efes, Şişecam, Kale Grubu, Eczacıbaşı gibi büyük firmaların yanı sıra küçük ve orta ölçekli firmaların da üretim tesisleri kurmak suretiyle pazara olan ilgileri artmaktadır. Türk firmaları tarafından Rusya Federasyonu'nda gerçekleştirilen yatırımların toplam tutarının 2008 yılı sonu itibarı ile yaklaşık 7 milyar dolara ulaştığı tahmin edilmektedir. Rus özel sektörünün son yıllarda Türkiye'deki özelleştirme ihalelerine olan ilgisi ve yatırım kararları Türkiye'nin Rusya için cazip bir yatırım alanı olduğunu kanıtlamıştır. Turizm, hizmetler, petrol/gaz işleme ve depolama alanında yoğunlaşan Rus yatırım ilgisinin gelecek yıllarda artarak süreceği tahmin edilmektedir. 2008 yılı sonu itibarı ile ülkemizdeki toplam Rus yatırımları 6 milyar doları aşmıştır. 2008 yılında Türkiye'ye giriş yapan Rus DYY'ları 71 milyon dolar olmuştur. 2009 yılında Türkiye'ye ise giriş

yapan Rus sermayeli DY'lar 2 milyon dolar olmuştur (SDE Yeni Rusya Raporu Yeni Rusya, 2010).

2.2.2. Rusya'daki Doğrudan Yabancı Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

Rusya, zengin doğal gaz ve petrol kaynaklarının yanı sıra, kömür, alüminyum, bakır, demir, elmas, altın, gümüş maden kaynakları ve ormancılık ürünleri ile dünya ham madde ihracatında önde gelen ülkelerden biridir. Ülkenin sahip olduğu doğal kaynakların üretimi Sovyetler Birliği'nin dağılmasından bu yana artış göstermiştir. Ayrıca dışa bağımlılığın azaltılmasına yönelik alanlarda verimlilik artmış olup, çevre kirliliği konusundaki önlemler de artırılmıştır (İGEME Rusya Federasyonu Ülke Raporu, 2011).

Rusya'da en fazla yabancı sermaye çeken sektörler petrol, doğalgaz ve perakende ticarettir. Bununla beraber, imalat ve hizmet sektörlerinin de son dönemlerde yabancı yatırımcılar için bir cazibe merkezi haline geldikleri gözlemlenmektedir. Nitekim, 2006 yılında ülkeye giren yabancı sermayenin sektörel dağılımına bakıldığında, imalat sanayinin 15,1 milyar dolarla ilk sırada yer aldığı, daha sonra ise sırasıyla ticaret, petrol ve doğalgaz, gayrimenkul, ulaştırma-telekomünikasyon ve finans hizmetlerinin geldiği görülmektedir (OKA, Rusya Ülke Raporu, 2011).

Ülkenin geniş yüzölçümü emek, doğal kaynaklar ve iş merkezleri arasında büyük mesafelere neden olduğu için ekonomik olarak bir dezavantaj oluşturmaktadır. Ülkedeki nehirlerin çoğunluğu doğu-batı yönünde değil, kuzey - güney yönünde akmaktadır. Bu nedenle denize ulaşım çok zordur. Bu nedenlerle ülkedeki taşımacılık maliyetleri uluslararası ortalama maliyetlerin yaklaşık 3 katı kadar yüksektir (İGEME Rusya Federasyonu Ülke Raporu, 2011).

DYY girişlerinin sektörel dağılımını göstermek için ROSSTAT'ın kullandığı sınıflandırma diğer ülkelerde kabul gören sınıflandırmadan farklıdır. Dolayısı ile diğer ülkelerdeki DYY konjektürü ile karşılaştırılması yanlış sonuçlara neden olabilir. ROSSTAT'ın rakamları dikkate alındığında, Rusya'ya giren DYY'nin açık bir şekilde petrol ve doğalgaz çıkarımına ve gıda sektörüne yöneldiği görülmektedir. Ayrıca, her sektöre giden DYY miktarı o sektörün dışa açıklılığını da göstermektedir.

Örneğin, doğalgaz çıkarımına petrol çıkarımına nispeten daha az DYY gitmesinin nedeni doğalgaz sektöründe varolan “Gazprom” devlet şirketinin tekeliidir.

DYY’larının ana kısmı Rusya’nın üç sektörde - yakıt ve gıda ticareti, aynı zamanda kredi - finans alanında da (bankalar, yatırım, finans ve sigorta şirketleri) yoğunlaşmıştır (Bulatova ve Liventseva, 2010:103).

Tablo 12: 2010 Yılı Yabancı Yatırımlarının (DYY dahil) Sektörel Dağılımı

TOPLAM	2010 Yatırım		DYY
	(Milyon \$)	Pay (%)	(Milyon \$)
Yatırım sektörleri ve başlıca yatırımcı ülkeler			
Tarım	466	100	360
<i>G.Kıbrıs</i>	117	25,1	73
<i>G.Kore</i>	65	13,9	61
Yeraltı zenginlikleri (yakıt-enerji dahil)	13858	100	2035
<i>Almanya</i>	3267	23,6	1
<i>Hollanda</i>	2954	21,3	146
<i>Lüksemburg</i>	1300	9,4	-
Yakıt-enerji (sadece)	11880	100	1755
<i>Almanya</i>	3266	27,5	-
<i>Hollanda</i>	2952	24,8	146
<i>B.Rusya</i>	1180	9,9	-
İşletme sanayi (gıda, meşrubat ve tütün ürünleri, dahil)	33157	100	4650
<i>Çin</i>	5090	15,4	10
<i>İsviçre</i>	3765	11,4	20
<i>Almanya</i>	3355	10,1	978
Gıda, meşrubat ve tütün ürünleri (sadece)	2803	100	602
<i>G.Kıbrıs</i>	526	18,8	109
<i>Belçika</i>	437	15,6	0
<i>Hollanda</i>	417	14,9	51
Kereste işletme sanayi	353	100	150
<i>Finlandya</i>	66	18,7	59
<i>Virgin adaları</i>	48	13,5	22
Sellüloz-kağıt sanayi	875	100	310
<i>Almanya</i>	285	32,5	19
<i>İngiltere</i>	184	21,1	178
<i>Avustriya</i>	101	11,5	20
Kok ve petrol ürünleri üretimi	13248	100	17
<i>Çin</i>	5000	37,7	-
<i>Fransa</i>	1896	14,3	-
<i>İngiltere</i>	1776	13,4	-

Kimya sanayi	2220	100	453
<i>İsviçre</i>	684	30,8	1
<i>Avustriya</i>	354	16	45
Metallurji	7627	100	351
<i>İsviçre</i>	1741	22,8	3
<i>Almanya</i>	1571	20,6	9
<i>Virgin adaları</i>	1020	13,4	-
<i>Lüksemburg</i>	1000	13,1	-
Makina ve ekipman üretimi	1758	100	716
<i>Almanya</i>	382	21,7	291
<i>G.Kore</i>	330	18,7	0,1
<i>G.Kıbrıs</i>	238	13,5	139
Ulaştırma araçları üretimi	2109	100	932
<i>G.Kore</i>	592	28,1	220
<i>Hollanda</i>	384	18,2	377
<i>Almanya</i>	368	17,4	269
Elektrik, gaz ve su dağıtımı	543	100	125
<i>İngiltere</i>	191	35,1	40
<i>Kunp</i>	86	15,9	13
İnşaat	1136	100	426
<i>G.Kıbrıs</i>	378	33,3	107
<i>Virgin adaları</i>	349	30,7	6
Toptan ticaret ve hizmetler	13334	100	1912
<i>Hollanda</i>	3131	23,5	143
<i>Almanya</i>	1997	15	359
<i>Lüksemburg</i>	1786	13,4	15
<i>G.Kıbrıs</i>	1164	8,7	588
Ulaştırma ve iletişim	6576	100	416
<i>Hollanda</i>	2146	32,6	45
<i>Çin</i>	1222	18,6	-
<i>İrlanda</i>	858	13	107
<i>İletişim (sadece)</i>	4698	100	110
<i>Hollanda</i>	2038	43,4	5
<i>İrlanda</i>	750	16	0,3
<i>İngiltere</i>	683	14,5	-
Mali faaliyet	37913	100	777
<i>İngiltere</i>	35371	93,3	17
<i>G.kıbrıs</i>	852	2,2	295
Mülkiyet ile ilgili faaliyet	7341	100	2853
<i>G.kıbrıs</i>	2156	29,4	1202
<i>Almanya</i>	1092	14,9	1050
<i>İrlanda</i>	1047	14,3	11

Kaynak: ROSSTAT. [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru).(07.12.2011).

2009 yılında tüm sektörlerde yapılan uluslararası DY'larda düşüş yaşanmıştır. Bütün içerisindeki oranlarına bakıldığında imalat sektörünün payı düşerken, tarım, madencilik ve hizmetler sektörlerinin payı artmıştır (Rusya Federasyonu Ülke Raporu, 2011).

Eczacılık ve gıda gibi başlangıçta krize dayanıklı sektörler bile 2009 yılında krizden olumsuz etkilenmişlerdir. Bununla beraber elektrik, gaz ve su dağıtımı, elektronik ekipmanlar, inşaat ve telekomünikasyon sektörlerinde 2008 yılına göre 2009 yılında daha fazla uluslararası doğrudan yatırım yapıldığı gözlenmiştir. Sınır ötesi birleşme ve satın almalarda bir önceki yıla göre % 77 düşüş yaşayan imalat sektörü, 2009 yılında krizden en olumsuz etkilenen sektör olmuştur. Söz konusu düşüş oranı tarım ve madencilik sektörlerinde % 47, hizmet sektöründe % 57 olarak gerçekleşmiştir. Hizmet sektörleri içerisindeki mali hizmetler sektöründe ise sınır ötesi birleşme satın alma işlem değerinde bir önceki yıla göre % 87 düşüş gözlenmiştir (Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2010 Yılı Raporu, 2011).

Ekonomi üzerindeki doğrudan ve dolaylı devlet kontrolü son yıllarda artırılmıştır. Enerji, alüminyum, çelik, otomotiv, makine araçları, havacılık ve uzay sanayi gibi stratejik sektörlerden, tarım, müteahhitlik hizmetleri, ulaştırma gibi çok geniş alana yayılan sektörlerde devlet kontrolü genişletilmeye ve derinleştirilmeye devam etmektedir (İGEME Rusya Federasyonu Ülke Raporu, 2011).

2.2.3. Rusya'da Doğrudan Yabancı Yatırımların Bölgeler Bazında Durumu

Dünya standartlarına göre düşük seviyede olan DYY hacminin yanı sıra, Rusya'nın çektiği DYY'nin ülke içerisinde bölgeler arasındaki dağılımı eşit değildir. Sekiz federal bölgeden sadece birisi (Merkez Federal bölgesi) tek başına DYY stokunun yaklaşık yarısına sahiptir. DYY'nin sektörel dağılımında olduğu gibi, bölgesel olarak da görülen bu eşitsiz dağılım, coğrafi gelişmişliğin düzensizliğini pekiştirmektedir (T.C. Moskova Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2010).

Rusya Devlet İstatistikleri Federal Servisi ROSSTAT'ın verilerine göre, en çok yabancı sermaye yatırımı (DYY esas olarak) Moskova şehrine yapılmaktadır. Moskova'nın ardından en çok yabancı yatırım çeken yöreler arasında Krasnodar Bölgesi, Sahalin Bölgesi, Leningrad Bölgesi, Moskova Bölgesi, Novosibirsk,

Tyumen ve St.Petersburg şehri ilk sıralarda yer almaktadır.

Rusya'ya giden DYY'nin bölgelerarası dağılımını inceleyen bir çalışmada ülke içerisinde bu eşitsiz dağılımı etkileyen faktörler esas olarak 8 gruba ayrılmıştır: ekonomik karakteristikler, fiziksel altyapı, yerel politikalar, sivil toplum ve kurumsal gelişme, tamamlayıcı etkiler, coğrafya, toplumsal stabilite ve Moskova'ya yakınlık. Ekonomik karakteristikler ile kastedilen bölgenin ekonomik koşulları, piyasa büyüklüğü, üretim girdilerinin maliyeti ve kalitesidir. Fiziksel altyapı ise ulaşımı, taşıma maliyetlerini, telekomünikasyon altyapısını kastetmek amacı ile kullanılmış bir ifadedir. Vergi oranları, kayıt ve teftiş prosedürleri yerel politikaların bir sonucudur. Halkın yönetime katılması ve bölgenin kurumsal yapısı sivil toplumun ve kurumsal gelişmenin varlığına bağlıdır. Tamamlayıcı etki olarak bölgedeki iç yatırımlar kastedilmektedir. İklim, deniz kıyısının varlığı, bölgenin haritadaki yeri, limanın varlığı DYY'nin bölgesel seyrini etkileyen coğrafi nedenler olarak sayılmaktadır. Bölgenin etnik yapısı, sosyal ortam toplumsal stabilitenin yapıcı unsurlarıdır. Başkent olması dolayısı ile Moskova'nın çekiciliği de DYY'nin dağılımını etkilemektedir (Broadman ve Recanatini, 2002:456).

Rusya'nın en saygın ekonomi dergilerinden "Ekspert" in Rus ve yabancı uzmanlara danışarak hazırladığı bir raporda, Rusya'yı oluşturan 89 bölge yatırım olanakları açısından bütün yönleri ile incelenmiştir. Raporda iki unsur öne çıkmaktadır: yatırım riski ve yatırım potansiyeli. Bölgelerin yatırım riski hesaplanırken, yasal ve hukuksal altyapı, politik, ekonomik, finansal ve sosyal koşullar, suç oranı ve ekolojik durumdan oluşan yedi ayrı risk faktörü incelenmiştir. Yatırım potansiyelinde de bölgelerin istihdam olanakları, doğal zenginlikleri, altyapı durumu, üretim düzeyi gibi kriterler ele alınmıştır. Söz konusu rapora göre, bölgeler arasında kutuplaşma artmakta, yatırım ve cazibe merkezleri ortaya çıkmaktadır (Hasanov, 2005:80).

Rusya'nın büyük bölgeleri arasında yatırım riskini azaltmak için en çok çaba harcayan ve başarılı olanların başında Moskova, Samara, Sverdlovsk ve İrkutsk gelmektedir. Moskova'nın yanı sıra, çevresindeki St.Petersburg, Tver, Novgorod ve Yaroslavl, Rusya'nın güneyindeki Krasnodar, Kalmıkiya, doğusundaki Evenkiya Özerk Bölgesi, güneydoğusundaki Habarovsk yabancı yatırımcıların iyi incelemesi gereken bölgeler olarak gösterilmektedir.

Özellikle Yeltsin'in Cumhurbaşkanlığı döneminde Rusya'nın bölgeleri arasında varolan mevzuat farklılığı oldukça büyüktü. Putin'in iktidara gelmesinden sonra başlatılan yönetim reformları çerçevesinde bölgeler arasındaki ve bölgelerle merkezi yönetim arasındaki mevzuat, sona erdirilmesi amaçlaıp, 2009–2010 yılların içinde bu konuda bir takım reformlar gerçekleştirilmiştir (Hasanov, 2005:85).

2.2.4.Rusya'daki Doğrudan Yabancı Yatırımların Yıllara Göre Dağılımı

Rusya'daki DYY'larını incelerken bazı önemli hususları gözden kaçırmamak gerekmektedir. Analiz sırasında Merkez Bankası, Devlet İstatistikleri Federal Servisi (DİFS, eski Goskomstat) ve çeşitli uluslararası kuruluşların (UNCTAD, OECD vs.) verilerinden faydalanarak, bu kuruluşların yatırım miktarını hesaplama metodları arasındaki önemli farklılıklar göz ardı edilmemelidir.

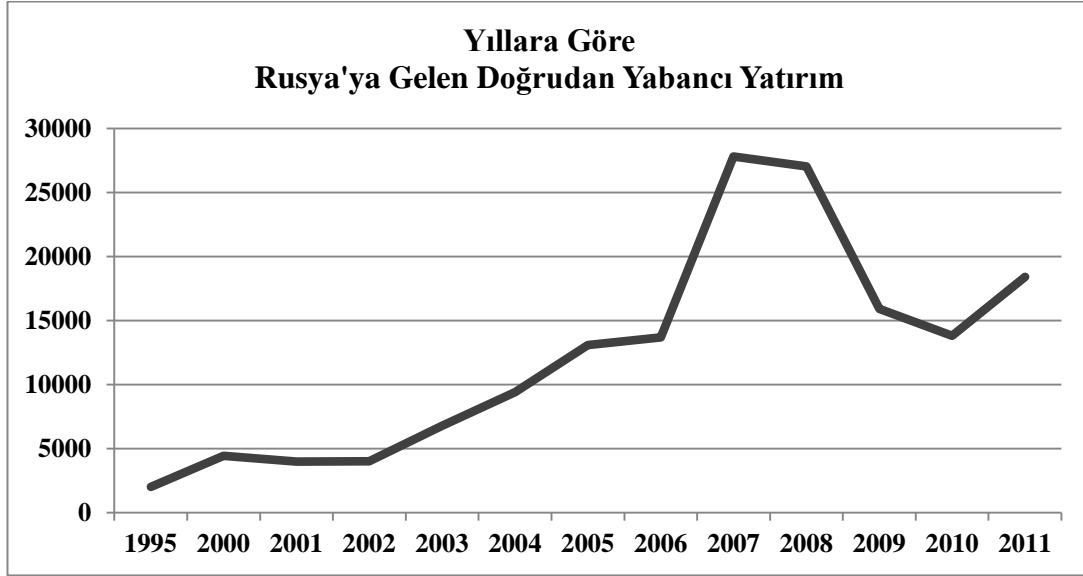
Rusya Federasyonu Devlet İstatistik Servisi (Rosstat)'ın yayınladığı verilere göre, 2010 yılı döneminde Rusya ekonomisine yabancı yatırımlar hacmi, yüzde 40,1 oranında büyüyerek 114.7 milyar dolara ulaşmıştır. Buradaki DYY'lar yüzde 13,2 oranında azalarak 13.81 milyar dolara inmiştir (Rusya Ülke Bülteni, 2011).

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Teşkilatı'nın hazırlamış olduğu Dünya Yatırım Raporu verilerine göre Rusya'ya 2003 yılında 7,9 milyar dolar olan doğrudan yabancı yatırım, 2004 yılında hızlı bir yükselişle 15,4 milyar dolara ulaşmış, 2005 yılında ise az da olsa düşüş göstererek 14,6 milyar dolarda kalmıştır. 2006 yılı sonuna gelindiğinde ise Rusya'ya yapılan doğrudan yabancı yatırımların miktarı 67 milyar dolara kadar yükselmiştir (Rusya Ülke Bülteni, 2011).

Rusya Merkez Bankası'nın tahminlerine göre 2007 yılında finans alanındaki yatırımlar hariç DYY'lar 47 milyar dolara ulaşmıştır. Toplam DYY'ların 55 milyar dolar olduğu (GSMH'nin yüzde 4,5'i) tahmin edilmektedir. 2007 yılında Rusya'ya yapılan DYY'lar 2006 yılı rakamlarının yaklaşık 2 katı değerinde olup, aynı yıl Çin'e yapılan yabancı yatırım miktarına yaklaşmıştır (Rusya Ülke Bülteni, 2011).

Tablo 13: DYY Girişleri: Rusya'ya Gelen DYY'ların Dinamiği (Yıllar Bazında Dağılımı, Milyon dolar)

Yıl	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
DYY	2020	4429	3980	4002	6781	9420	13072	13678	27797	27027	15906	13810	18415

Kaynak: ROSSTAT, <http://www.gks.ru>, (20.06.2012).

2.3. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM YAPAN ÜLKELERİN RUSYA'YI TERCİH ETME NEDENLERİ

Yabancı yatırımcılar Rusya'daki yatırım ikliminden şikayet etmelerine rağmen (yüksek seviyede olan yolsuzluk, yasalarının artıynetli olmaları ve bürokrasinin aşırı düzeyde olması), yatırımlarında sadece Çin'e öncelik verip, Meksika'daki ve Brazilya'daki akımlara yetişip, Rusya'ya eşit miktarda yatırım yapmaktadırlar ve son yıllarda Rusya'ya yapılan DYY'ların akımı hızlı bir şekilde artmaktadır. Bu ilk önce Rusya'nın ekonomik büyümesinin güzel perspektiflerine tüketim pazarının hızlı büyümesi ile alakalıdır (Bulatova ve Liventseva, 2010:101).

Yabancı yatırımın kullandığı giriş kapılarından en önemlisi özelleştirme. Rusya, 2004-2006 döneminde devletin fonksiyonlarını ve görevlerini doğrudan destekleyen kamu kuruluşları dışında devlete ait tüm kuruluşları ve tesisleri özelleştirmeyi hedeflemiştir. Savunma sanayi kuruluşları bile özelleştirme kapsamındadır.

KOBİ'ler de son dönemlerde Rus ekonomisinde ön plana çıkmaya başlamıştır. Dolayısıyla yabancı yatırımcıların ilgisini de gittikçe daha çok çekmektedirler. Yıllarca devler arasında fazlaca hayat şansı bulamamış olan küçük işletmeler doğal olarak petrol ve doğalgaz sektörlerinde olduğu kadar büyük getiriler sağlayamamaları da kısa ve orta vadede daha kârlı olabildikleri gibi, yatırım ortamındaki değişiklikler nedeniyle büyük dalgalanmalar da yaşamamaktadırlar.

Bütün bu olumlu gelişmeler yabancı yatırımcılar tarafından dikkatle izlenmekte olup Rusya, yabancı sermaye için gittikçe daha cazip bir ekonomi haline gelmektedir. Bazı sorunlar devam etse ve yabancı yatırımcılar bazı tedirginliklerinden tam olarak kurtulamamışlarsa da, şartlar gittikçe iyileşmektedir. Rus hükümeti ve Rus firmalarına artık daha fazla güven duyulmakta ve bu durum uluslararası kredi derecelendirme kuruluşlarının verdikleri notlardan da açık bir şekilde görülmektedir.

Batı Avrupa kökenli olan TNC'ların Orta Doğu Avrupa ülkelerine nispeten Rusya pazarına girebilme ve işlem yapma özelliği, onların en başından itibaren oldukça dikkatli yatırım politikalarından kaynaklanmaktadır. Genel olarak büyük kapsamlı imalata başlamadan önceki karar, ancak birkaç sene Rus pazarının içinde bulunduktan ve pazar koşullarının analizi ve bir sonraki perspektifleri belirledikten sonra alınmaktadır (Doynov, 2006:17).

2.3.1. Rusya'daki Yabancı Yatırımın Ortamı ve İklimindeki Değişiklikleri

Yatırım iklimi tarafsız olan yatırım imkanlarının kapsamı ve objeleri (yatırım potansiyel) ve yatırımcının faaliyetinin şartlarını (yatırım riski) içermektedir. Bu bağlamda yatırım iklimi sosyal-ekonomi ilişkilerin sistemi olarak belirtilenebilmektedir. Yatırım iklimi bir ülkenin, alanın, sektörünün çekiciliğini açıklamaktadır (Ivasenko ve Nikonova, 2009).

DYY'ları çekmenin en etkin yolu çekici yatırım ikliminin oluşturulmasıdır, çünkü o zaman sadece yabancı yatırımcılar için değil, ulusal yatırım için de en olumlu yatırım koşulları sağlanmaktadır. Rusya için bu ekonomi politikasının istikrarı ve ekonomik faaliyet sisteminin düzenlenmesi, daha güçlü mülk haklarının

korunması ve devlet kurumlarının ticaret ile iyi anlaşması, ayrıca piyasa altyapısının daha da iyileştirilmesi olarak düşünülmektedir.

Hem Medvedev hem Putin uzun zamandır Rusya'da doğru bir yatırım ikliminin oluşmasından bahsetmektedirler. Söz konusu ülkenin iş atmosferinin iyileştirilip , yabancı yatırımı çekmeye yönelik bir politika izlenmektedir. Bu ilk önce bürokrasiden kurtulmak, ülkede var olan büyük bir yolsuzluk sorunu çözmek demektir (<http://www.inosmi.ru/russia>, 05.04.2012).

Ekonomi reformunun önemli araçlarının bir tanesi, uluslararası girişimcilere yatırım sürecinde danışman olarak yardım eden ve Rusya'daki yatırım faaliyetlerini gerçekleştirmede rol oynayan Yabancı Yatırımların Danışma Birliği'dir. Bu kurum yatırım ikliminin olumlu olmasında önemli rol oynamaktadır ve kurumun tavsiyeleri ve önerileri Rusya hükümeti tarafından kullanılmaktadır (Ivasenko ve Nikonova, 2009:99).

2.3.2. Rusya'ya Doğrudan Yabancı Yatırımlarını Çekme Yolları

Rusya, ekonomik gelişmede önemli rol oynayan yabancı yatırımları ülkeye çekmek amacıyla teknoparklar kurmuştur. 2008 yılındaki finansal krizden en fazla etkilenen ülkelerden biri olan Rusya'nın GSYİH'sı 2009 yılında % 7,9 azalmıştır. Buna bağlı olarak doğrudan yabancı yatırımları 2008 yılında 75 milyar dolar iken 2009 yılında 36,8 milyar dolara inmiştir. Rusya Hükümeti, özellikle ileri teknoloji içeren sektörlerde yabancı yatırımın çekilmesine önem vermektedir. Ekonomisi, Orta Avrupa'da bulunan birçok ülkeden daha hızlı büyüyen Rusya'ya birçok ABD firmasının yatırım yapması sağlanmıştır (OKA Rusya Ülke Raporu, 2011)

1991 yılında çıkan Yatırım Kanununa göre yabancı yatırımcılar, Rus yatırımcılarla aynı haklara sahip olmuştur, ancak bazı sektörlerde yabancı mülkiyet haklarında kısıtlamalar vardır. 1999'da çıkan bir başka kanunla bu sınırlamalar azaltılmıştır. Rusya, 2008 yılı Mayıs ayında ülkenin ulusal savunma ve güvenliği ile ilgili bazı sektörlerden 42 nokta belirlemiş ve bu noktalar için yabancı yatırımlarda Başbakanın başında olduğu bir komisyon tarafından onaylanma süreci getirmiştir. Bu tarihten 2010 yılına kadar 8 kez toplanan komisyon, nadiren ret kararı vermektedir.

Stratejik sektörlerden biri olarak görülen enerji sektöründe özellikle büyük projelerde yabancıların payı sınırlandırılmaktadır (OKA Rusya Ülke Raporu, 2011).

2003 - 2010 yılları arasında özel sektörün GSYİH içindeki payı %70'ten %65'e düşmüştür. 2010 yılında 2011-2013 Özelleştirme Planı kabul edilmiş, yaklaşık 60 milyar dolar devlet hissesi, 850 farklı şirkete satılmaya başlanmıştır (OKA Rusya Ülke Raporu, 2011)

2010 itibarıyla ülkede bulunan 19 adet Özel Ekonomik Bölge 4 kategoriye ayrılmış durumdadır, bunlar: Sınai üretim bölgeleri (Lipetsk, Tataristan, Samara, Yekaterinburg); teknik araştırma ve uygulama bölgeleri (St. Petersburg, Moskova, Tomsk); turizm-dinlenme bölgeleri (Kaliningrad, Kuzey Kafkasya, Stavropol, Altay, Irkutsk) ve liman bölgeleridir (Ulyanovsk, Murmansk, Khabarovsk). 2010 sonunda Yekaterinburg yakınlarında "Titanyum Vadisi" kurulmuştur. Bu bölgelerde yatırımcılar için çeşitli vergi kolaylıkları getirilmiştir. Bunlar, ilk 5 yıl emlak ve arazi vergisinden muafiyet ve vadesi dolmamış vergi kayıplarının kullanılması için sınırsız zaman gibi kolaylıklardır. Ayrıca ithalat işlem vergisinden muafiyet bulunmaktadır. Sınai üretim bölgelerinde yapılacak yatırımların en fazla 20 km² alana sahip bir bölgede en az 10 milyon Euro'luk olması, bunun 1 milyon Euro'sunun ilk yılda gerçekleşmesi gerekmektedir. Teknik araştırma ve uygulama bölgelerinin alanları en fazla 3 km² olabilir ve bu bölgeler en fazla 20 yıllığına kurulabilmektedir. Özel ekonomik bölgelerde başlıca yatırımlara bakıldığında otomotiv kümelenmesi ön plana çıkmaktadır. Alabuga, Fiat Ducato kamyonetlerinin montaj tesislerine ev sahipliği yapmakta, St. Petersburg'da ise Ford, Toyota, General Motors fabrikaları bulunmaktadır (OKA Rusya Ülke Raporu, 2011).

DYY'larının çekmelerinin yanında birçok avantaja daha sahip olduğunu düşünülmektedir. DYY'lar üretim ve hizmet sermayesinin büyüme kaynağıdır, aynı zamanda modern teknolojilerinin, know-how ve ticaret yönetim metodlarını çekmesidir. Borçlara ve kredilere nispeten DYY'lar devletin dış borcunu yükseltmemektedirler. Dahası, DYY'lar ulusal ekonominin dünya ekonomisi ile etkin şekilde bütünleşmesini sağlamaktadırlar. Bu yüzden ulusal ekonomiler öncelikle DYY'ları ülkelerine çekmeye ilgi duymaktadırlar (Ivasenko ve Nikonova, 2009).

DYY'ları çekme yolları arasında birkaç yol belirlenebilir:

- Ortak girişim oluşturarak DYY'ları çekmek
- Ülke alanında tamamen yabancı sermayeye ait olan girişim oluşturması;
- Ürünlerinin bölme anlaşmasına dayanarak DYY'ları çekmek;
- Ülkenin ayrı bölgelerinin yoğun modernizasyona yönelik olan serbest ekonomi alanları üzerinden yabancı yatırımları çekmek (Ivasenko ve Nikonova, 2009:107).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNİN RUSYA'DAKİ DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARI

Rusya ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerin ağırlığını ticari ilişkiler ve özellikle de Rusya'nın Avrupa'ya petrol ve doğalgaz ihracatı oluşturmaktadır. Rusya'nın dış ticaretinin yarısından fazlasını gerçekleştirdiği Avrupa Birliği, Rusya için ciddi bir pazar olmaktadır. Ekonomik bağımlılığın yanında kültürel ve jeopolitik nedenler de Rusya'nın Avrupa ile yakınlaşmasına yol açmaktadır.

Rusya'yı bir Avrupa ülkesi olarak tanımlayan Putin, 24 Nisan 2005 tarihinde yaptığı "Ulusun Durumu" konuşmasında "Rusya, daima Avrupa'nın en büyük ülkesi olmuştur ve öyle de kalacaktır" ifadesini kullanmıştır. Rusya ile AB arasındaki ilişkiler 1994'te imzalanan ve 2007 yılına kadar olan dönemi kapsayan Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması çerçevesinde yürütülmektedir. Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmasına ek olarak Mayıs 2005'te düzenlenen zirvede açıklanmış olan ekonomik alan, özgürlük, güvenlik ve adalet konularını kapsayan dört "yol haritası" da Rusya ile AB ilişkileri açısından önemli bir adımdır. Aralık 2007'de süresi dolan Ortaklık ve İşbirliği anlaşmasının, 2009 Mayıs itibariyle tekrar gündem konuya gelmiştir. Ekonomi, enerji, güvenlik ve kültür başlıkları altında toplanan müzakereler zaman zaman zorlu geçmekte olup, 2011 yılında AB ülkeleri ile Rusya arasında sadeleştirilmiş vize rejimi önemli gündem maddesi olarak öne çıkmaktadır (Rusya Fedarsyonu Ülke Bülteni, 2011)

AB, küresel ekonomide DYY'larının hem ithalatçısı hem de ihracatçısı durumundadır. Birliğine 1989-1994 yılları arasında yıllık ortalama sermaye girişi 76.6 milyar dolar olup küresel sermayedeki payı ise %38.2'dir. Birliğe yabancı sermaye girişlerinde sürekli bir artış olmuş, ve 1997'de 127.6 milyar dolar, 1998'de 261.1'e ve 2000 yılında ise sermaye girişi 617.3'e yükselmiştir. 2000'de küresel sermayedeki payı ise % 48.5'e ulaşmıştır. Aynı durum sermaye çıkışı için de geçerlidir. 1989-1994 yılları arasında Birlik'ten çıkan sermaye yıllık ortalama 105.2 milyon dolardır. Küresel sermayedeki pay ise % 46'dır. Sermaye çıkışlarında istikrarlı bir durum söz konusudur. 1997'de 220.4 milyar dolar sermaye çıkışı olmuş,

ve bu sayı 2000 yılında 772.7 milyon dolara ulaşmıştır. Küresel sermayedeki payı ise % 67.2'ye yükselmiştir (Çeken, 2002).

Avrupa Birliği, Rusya'nın ana ticaret ortağı olup, 2010 yılında Rusya'daki ticaretin % 49,5'ini oluşturuyordu (bunlardan % 68,8 ihracat ve % 31,2 ithalattı). Rusya ise Avrupa Birliği'nin ilk 3 önemli ortaklarından (ABD ve Çin'den sonra). Avrupa Birliği ile olan ekonomik bağlantıların güçlendirilmesi modern Rusya'nın dış ve ekonomik politikalarının öncelikli görevlerinden biri olmaktadır (www.economy.gov.ru, 06.03.2012).

Rusya ve Avrupa Birliğinin yatırım ortaklığına bakılacak olursa, AB ülkelerinin Rusya ekonomisinde birikimli yatırımlarının hacmi 2010 yılın sonunda 225,0 milyar dolara ulaşmıştır. Avrupa Birliği'nin Rusya'ya gelen DYY'lerinin hacmi ise 93,8 milyar dolar olmuştur (www.economy.gov.ru, 06.03.2012).

Böylelikle, AB Rusya ekonomisine yapan en büyük yatırımcı olarak görünmektedir. AB'nin Rusya'daki DYY birikim toplamının payı %80 oluşturmaktadır. Bu bağlamda, AB için Rusya'daki yatırımlar ekonomik faaliyetinin ana hedeflerinden biri olmuştur. AB menşeli DYY birikim toplamı konusunda ABD, Kanada ve İsviçre'den sonra, Rusya Türkiye ve Çin ile beraber 4 sırada olmaktadır. (ROSSTAT, 2010).

3.1. AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNİN DYY'LARIN ÜLKE BAZINDA DAĞILIMI

Rusya'daki birikimli yabancı yatırımın kaynaklarına bakıldığında en büyük yatırımcı ülkelerin Kıbrıs Rum Kesimi, Lüksemburg ve Hollanda (toplam yatırımların % 32'si) olduğu görülmekte, dolayısıyla burada yatırımın büyük kısmı vergi avantajları açısından ülkeden çıkarak off-shore bölgelere giden ve daha sonra yabancı sermaye olarak ülkeye dönen Rus sermayesi olduğu söz konusudur. Diğer ana yatırımcı ülkeler ise Almanya ve Birleşik Krallık (Virjin Adaları) olmaktadır (Rusya Federasyonu Ülke Bülteni, 2011).

ROSSTAT verilerine göre, 2010 yılında AB ülkeleri arasında en fazla yatırım yapan ilk beş ülke oransal olarak sırasıyla Hollanda, Almanya, İngiltere, Lüksemburg ve Fransa'dır. Hollanda % 27, Fransa % 8, İngiltere % 10, Finlandiya % 4, Almanya

% 12. Diğer % 6, Yunanistan %5, Belçika %7, Lüksemburg % 9, Avusturya % 6, İspanya % 3, İtalya % 3.

Tablo 14: AB Ülkelerinin'den Rusya'ya Gelen DYY'ların Hacmi (2011 Veri, Milyon dolar).

Ülke/ Bölge	DYY	Ülke/ Bölge	DYY
Toplam AB Ülkeleri	99745	İrlanda	564
Kıbrıs	46900	Polonya	425
Hollanda	24540	Çek Cumhuriyeti	175
Almanya	11096	Macaristan	117
Birleşik Krallık	2879	Litvanya	111
Fransa	2763	Estonya	97
Avusturya	2567	Slovenya	73
Finlandiya	2169	Letonya	40
İspanya	1394	Slovakya	27
İsveç	1064	Yunanistan	23
Belçika	862	Portekiz	13
İtalya	658	Bulgaristan	12
Danimarka	597	Malta	1
Lüksemburg	578	Romanya	0,1

Kaynak: ROSSTAT. <http://gks.ru>, (05.06.2012).

3.1.1. Avrupa Birliği Menşeli Ana Yatırımcı Ülkeler

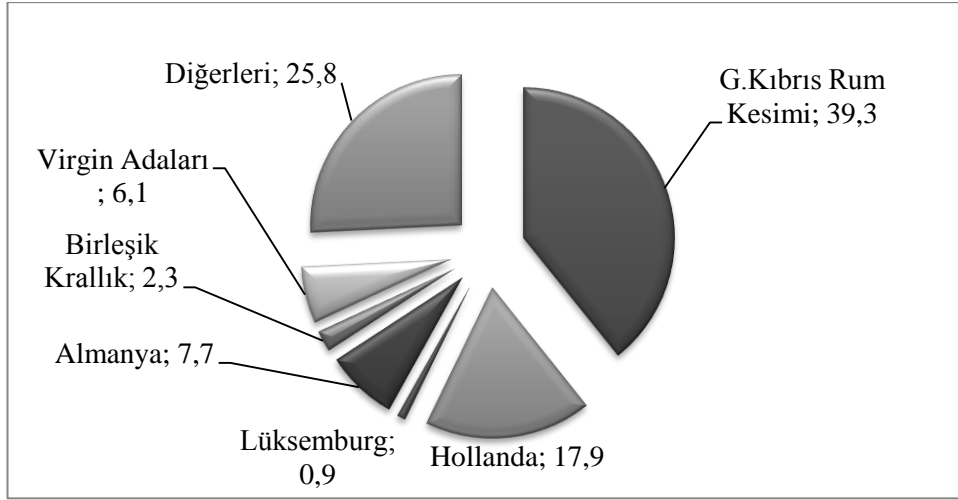
Ülkeler bazında 1992 ve Mart 2012 yılları arasında yapılan DYY'lar incelendiğinde ilk sırayı % 39'luk yatırım payı ile Güney Kıbrıs Rum Kesimi almaktadır. Kıbrıs'ı sırasıyla % 18 ile Hollanda, % 8 ile Almanya, % 6 ile Virgin Adaları ve % 2 ile Birleşik Krallık takip etmektedir.

Tablo 15: Ülke Bazında Birikimli Yabancı Yatırımların Toplamı (1992 - Mart 2012)

AB Ülkeleri	Toplam (Milyon \$)	Pay (%)	DYY (Milyon \$)	Pay (%)
TOPLAM	323280	100	124478	100
G.Kıbrıs Rum Kesimi	68991	21,3	48864	39,26
Hollanda	51133	15,8	22334	17,94
Lüksemburg	36979	11,4	1145	0,92
Almanya	24695	7,6	9631	7,74
Birleşik Krallık	24244	7,5	2846	2,29
Virgin Adl.	10647	3,3	7582	6,09

Kaynak: Rusya Ülke Bülteni, 2011, (12.01.2012).

Şekil 6: AB Ana Yatırımcı Ülkelerin DYY Birikimlerinin Oransal Dağılımı

Kaynak: Rusya Ülke Bülteni, 2011, (12.01.2012).

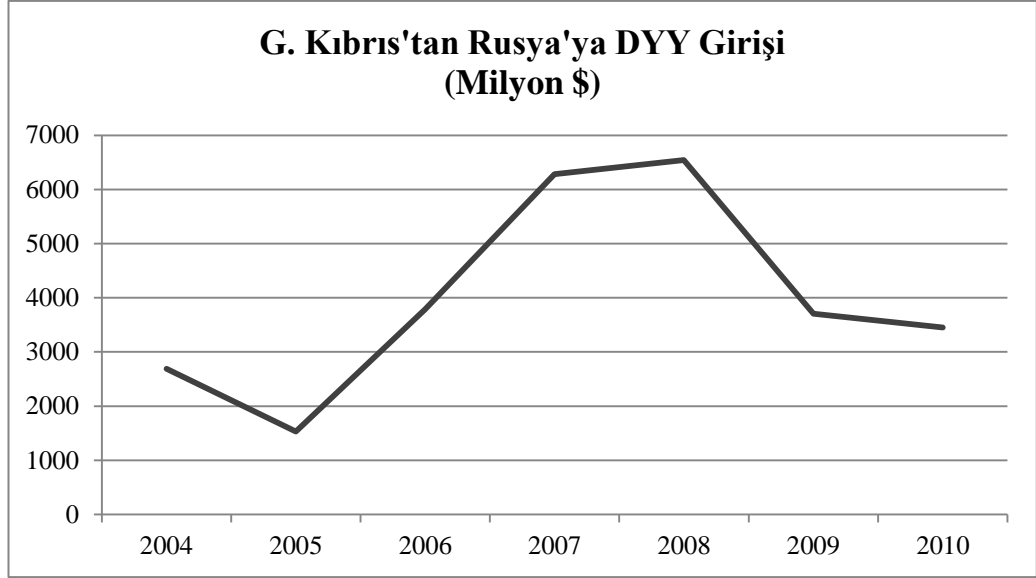
3.1.1.1. Güney Kıbrıs Rum Kesimi

Son yıllarda Güney Kıbrıs Rum Kesimi DYY'lar konusunda özel yer tutmaktadır. Resmi olarak Kıbrıs Rusya'daki DYY'ların birikim toplamında lider olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak burada bu DYY'larının çoğu Rus kökenli yani offshore firmalara ait olduğunu bilinmektedir (Kuznetsov, 2008).

Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi, ROSSTAT verilerine göre, 2004-2010 yılları arasında Güney Kıbrıs Rusya'ya yaptığı DYY miktarını iki katından daha fazla artırmış, 2008 yılında 6542 milyon dolar ile en yüksek yatırımını gerçekleştirmiştir.

Tablo 16: DYY Girişileri: Güney Kıbrıs'ın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Miktarı (Yıllar Bazında)

Yıl	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Milyon \$	2688	1529	3788	6280	6542	3704	3451

Kaynak: ROSSTAT, www.gks.ru, (09.08.2011).

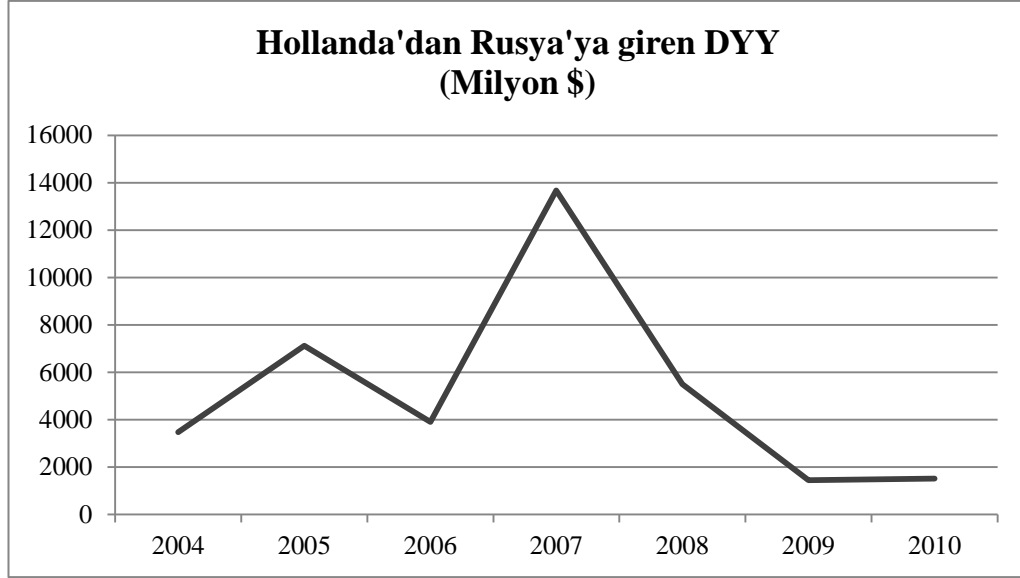
3.1.1.2. Hollanda

Hollanda, AB ülkeri arasında yeni girişimlerin en yüksek olduğu ülkedir. Hollanda girişimcileri dış yatırımlarında işbirliğine ve ortak yatırımlara önem vermektedirler. Bu yatırımlarındaki esnek ve tecrübeli işletme yapısı ile pazarlama teknikleri yatırımların başarılı olmasında önemli rol oynamaktadır. 1980'lerin sonundan beri Hollanda, dünyada “net yurt dışı yatırımlarında” birinci sırada yer almaktadır. Son yıllarda, Orta Avrupa ve Asya'daki yatırımları hızla artmaktadır (İzmir Ticaret Odası (İZTO) Hollanda Ülke Raporu, 2011).

Hollanda'ya yabancı sermaye en çok AB ülkeleri, ABD ve Japonya'dan gelmektedir. Sektörel olarak bakıldığında ticaret, madencilik, taş ocakçılığı, petrol, kimyasallar ve diğer hizmetlerin en çok yatırım yapılan alanlar oldukları görülmektedir (İZTO Hollanda Ülke Raporu, 2011).

Tablo 17: DYY Girişi: Hollanda'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)

Yıl	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Milyon \$	3479	7124	3900	13669	5495	1441	1516

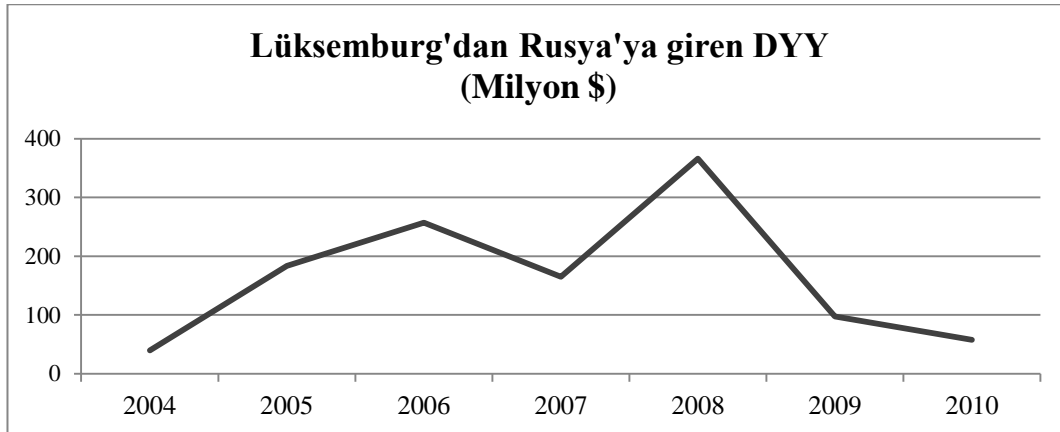
Kaynak: ROSSTAT, www.gks.ru, (09.08.2011).

3.1.1.3. Lüksemburg

Diğer AB ülkeleri ile kıyaslandığında Lüksemburg'un Rusya'ya yapmış olduğu DYY akışı küçük bir paya sahiptir. Ancak DYY birikimleri incelendiğinde ise % 11,4'lük pay ile Hollanda'dan sonra üçüncü ülke konumundadır.

Tablo 18: DYY Girişleri: Lüksemburg'tan Rusya'ya Gelen DYY'lerin Hacmi (Yıllar Bazında)

Yıl	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Milyon \$	40	184	257	165	366	97	58

Kaynak: ROSSTAT, <http://www.gks.ru>, (09.08.2011).

3.1.1.4. Almanya

Almanya, Avrupa Birliği'nin kurucu 6 ülkesinden biridir. Avrupa'da Rusya'nın ardından en kalabalık nüfusa sahip olup, ekonomik büyüklük açısından Avrupa'da birinci ve dünyada üçüncüdür. Bu ekonomik gücünden dolayı, Almanya, Avrupa'da siyasi, ekonomik ve ticari alanlarda daima kilit rol oynamıştır (İZTO Almanya Ülke Raporu, 2009).

Geleneksel olarak enflasyona karşı alınan sert tedbirler nedeniyle, işsizlik yüksek oranlarda seyretmektedir. ABD'de konut piyasasında yaşanan ödeme aksaklıklarının tetiklemesiyle ortaya çıkan küresel mali ve ekonomik kriz dünyadaki talebi daraltmış ve ekonomisi büyük ölçüde dışa bağımlı olan Almanya'yı olumsuz yönde etkilemiştir. Küresel kriz, Almanya'nın son yıllarda elde ettiği yüksek büyüme oranlarını düşürmüştü de, 2008 yılı Almanya ekonomisinin birçok kalemde en yüksek değerleri yakaladığı yıl olmuştur.

Dünya Ticaret Örgütü'nün 2007 yılı verilerine göre, dünya ihracatının % 9,5'i ve ithalatının % 7,4'ü Almanya tarafından gerçekleştirilmektedir. Almanya, dünyanın en büyük ihracatçısı, ABD'den sonra en büyük ikinci ithalatçısıdır. Ayrıca, dış ticaret hacmi bakımından ABD'den sonra ikinci, en çok dış ticaret fazlası veren birinci ülkedir. 2008 yılının son çeyreğinde küresel mali ve ekonomik krizin etkisiyle Almanya dış ticaretinde belli bir düşüş yaşanmışsa da, bir önceki yıla göre Almanya ihracatı % 3,1 ve ithalatı % 6,3 oranında artış göstermiştir.

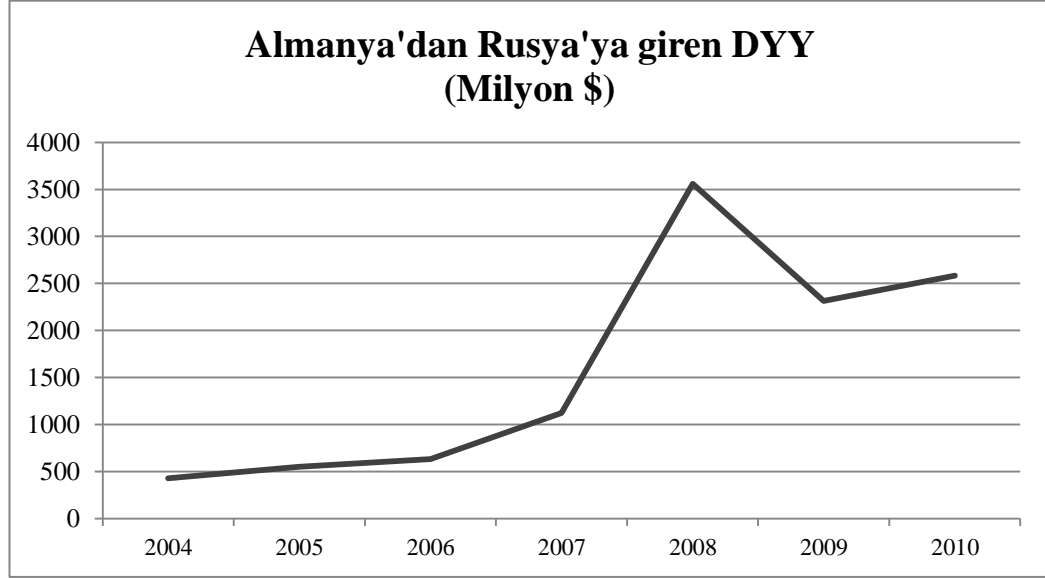
Sahip olduğu bu büyük dış ticaret potansiyelinin arkasında dev otomotiv, kimya, makine, ve bu gibi sanayi sektörleri ve Alman ürünlerinin kalite standartları açısından dünya çapında kavuştuğu ün bulunmaktadır. Diğer yandan bu durum Alman ekonomisini dış dünyaya bağımlı hale getirmekte, Almanya'nın küresel gelişmelerden doğrudan etkilenmesine neden olmaktadır.

Almanya'nın en önemli ticari ortakları ABD, Çin ve İsviçre, ayrıca Fransa, Hollanda, İtalya, İngiltere gibi AB ülkeleridir. AB ülkelerinin Alman ihracatındaki payı % 64,7, ithalatındaki payı ise % 59,5 oranındadır (İZTO Almanya Ülke Raporu, 2009).

Almanya'nın bir diğer önemli ticari ortağı ise Rusya'dır. 2004'ten 2010'a kadar olan sürede Almanya'nın Rusya'ya yapmış olduğu DYY beş kat artmıştır.

Tablo 19: DYY Girişleri: Almanya'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)

Yıl	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Milyon \$	428	551	634	1123	3560	2313	2582

Kaynak: ROSSTAT, <http://www.gks.ru>, (09.08.2011).

3.1.1.5. Birleşik Krallık ve Virjin Adaları

Birleşik Krallık, AB içinde Almanya'dan sonra ikinci ve dünyada beşinci en büyük ekonomidir. İngiltere ekonomisinde GSYİH'nin yaklaşık üçte ikilik kısmı özel tüketim kaynaklıdır.

Diğer pek çok gelişmiş ülkede olduğu gibi İngiltere'de de imalat sanayiinin GSYİH'deki payı giderek azalmaktadır. Bununla beraber, İngiltere'de sanayi sektörünün payı diğer sanayileşmiş ülkelere göre daha fazla azalmış ve milli gelirin %15'ine kadar gerilemiştir (İGEME İngiltere Ülke Raporu, 2009).

İmalat sanayiindeki bu durum, kısmen ülkedeki yan sanayi faaliyetlerinin küçülme eğilimini de yansıtmaktadır. Geçmişte imalat sanayi firmaları tarafından, kendi personelleri kullanılarak yürütülen pek çok yan sanayi faaliyeti bugün artık hizmetler sektörü içinde sınıflandırılmaktadır. Diğer taraftan, bu durum aynı zamanda tekstil gibi geleneksel bazı sanayi sektörlerinin, maliyetlerin düşük olduğu ülkelere gelen ithal ürünlerle rekabet edemeyerek küçüldüğünün de göstergesi

olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, ihracata yönelik imalat sanayii, 1990'lı yılların sonlarından itibaren güçlü bir döviz kuru ile de baş etmek zorunda kalmıştır.

Ülkenin imalat tabanında, kalite standartları ve verimlilik üzerinde yarattığı yayılma etkisi ile DYY'ların önemli bir etkisi bulunmaktadır. Yabancı yatırımlar, özellikle otomotiv sektörü gibi yok olmaya yüz tutan bazı sektörlerde yeniden canlanma yaratmış, Japon, Amerikan ve Fransız firmalar ülkede imalat tesisleri kurmuştur (İGEME İngiltere Ülke Raporu, 2009).

2006 yılında ülkede yaklaşık 1,78 milyon otomobil üretilmiştir. Bu rakam, 1984 yılı üretim rakamının iki katından fazla olmanın yanı sıra ülkeyi Almanya, Fransa ve İspanya'nın ardından Avrupa Birliği'nin dördüncü en büyük otomobil üreticisi haline getirmiştir.

Ülkeye yönelen DYY'lar aynı zamanda Birleşik Krallı'ğı Almanya'dan sonra Avrupa Birliği'nin ikinci en büyük yarı - iletken üreticisi haline getirirken ayrıca bilgisayar yazılım sanayiinin de güçlenmesinin en önemli nedeni olmuştur. Ülkede faaliyet gösteren bu yabancı yatırımcılar işletmeye yönelik AR - GE faaliyetlerine yapılan harcamaların da yaklaşık üçte birlik kısmını gerçekleştirmektedir.

2001 - 2003 yılları arasında tüm dünyada şirket birleşme ve devralmalarında yaşanan düşüşün ardından İngiltere'ye yönelen yabancı yatırımlarda da şiddetli bir azalma görülmüştür. 2003 yılında AB'ye yönelen toplam yabancı yatırımların sadece %5'lik kısmı Birleşik Krallı'ğa yönelmiştir. Bu oran AB tek para birimi olan Euro'nun kullanılmaya başlandığı yıl olan 1998 yılında, % 29 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Bu dönemin ardından ülkeye yönelen yabancı yatırımlarda iyileşme başlamış, 2005 yılında İngiltere 107,8 milyar Sterlin (196 milyar dolar) ile dünyanın en fazla yabancı yatırım çeken ülkesi olmuştur. 2006 yılı itibarıyla yabancı yatırımların hızı biraz azalmakla beraber hala 75,8 milyar Sterlin düzeyindedir.

Birleşik Krallık, AB üyesi ülkeler içinde telefon hizmetlerini özelleştiren ilk ülkelerden biridir. Kamuya ait bir tekel olarak faaliyet gösteren ulusal telefon şirketi British Telecom (BT), 1984 ve 1991 yıllarında iki aşamalı olarak özelleştirilmiştir. Halen yaklaşık 100 adet lisanslı özel sektör firmasının faaliyet gösterdiği sektörde, özelleştirme ile rekabetin artmasına bağlı olarak fiyatlarda indirime gidilirken hizmet kalitesi oldukça gelişmiştir (İGEME İngiltere Ülke Raporu, 2009).

Birleşik Krallık, diğer taraftan, Avrupa'nın en güçlü mobil telefon sektörlerinden birine sahiptir. Dünyanın en büyük mobil telefon şirketi olan Vodafone da bir İngiliz firmasıdır. Ayrıca bu ülke dünyada kişi başına internet kullanımının en fazla olduğu ülkelerden biridir. 2006 yılı başı itibarıyla ülkedeki toplam hanelerin % 57'sinden internete girilmektedir

Dünya Bankası değerlendirmesine göre dördüncü büyük ekonomiye sahip İngiltere dünya mal ve hizmet ticaretinde de üst sıralarda yer almaktadır. Dünya Ticaret Örgütü'nün 2003 yılı istatistiklerine göre; Birleşik Krallık, DTÖ üyesi ülkeler arasında, mal ticareti büyüklük sıralamasında yaklaşık 388 milyar dolarlık ithalat değeri ile beşinci, 304 milyar dolarlık ihracat ile altıncı sırada yer almıştır. Bu verilere göre, mal ticaretinde dünya ithalatının % 5'i, dünya ihracatının % 4'ü İngiltere tarafından yapılmıştır.

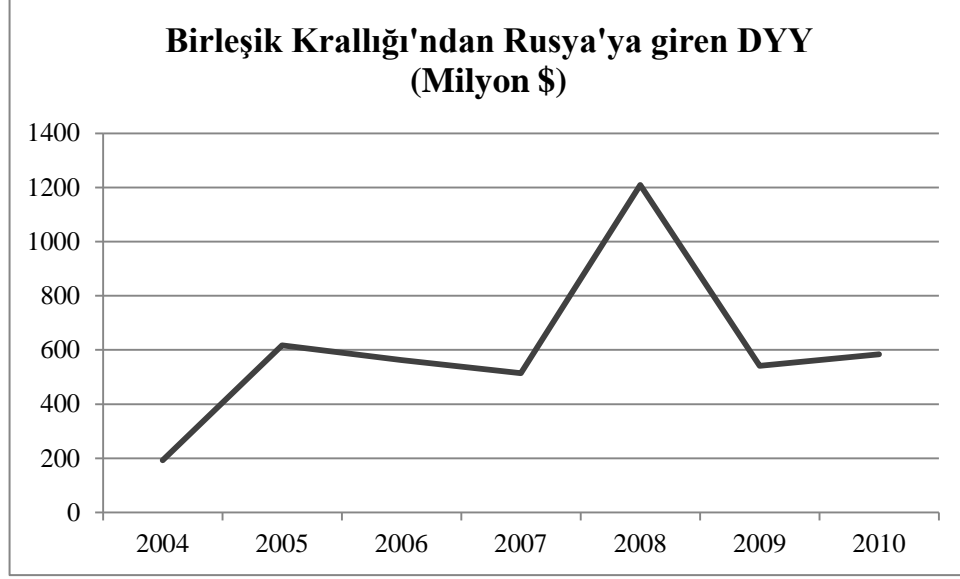
Birleşik Krallık, dünya hizmet ticareti büyüklük sıralamasında ise 112 milyar dolarlık hizmet ithalatı ile üçüncü, 130 milyar dolarlık hizmet ihracatı ile ikinci sırada yer almıştır. Buna göre, dünya hizmet ithalatının % 6'sı, dünya hizmet ihracatının % 7'si Birleşik Krallık tarafından yapılmıştır. Yine DTÖ istatistiklerine göre, 2003 yılında Birleşik Krallığı'nın mal ithalatı % 12, mal ihracatı % 8; hizmet ithalatı % 11, hizmet ihracatı % 5 oranında artmıştır.

Birleşik Krallığı'nın ithalatında en büyük değer oluşturan maddeler otomobiller, bilgisayar ve diğer bilgi teknolojisi ürünleri, uçak ve uzay araçları, otomotiv yan sanayi ürünleri, eczacılık sanayi ürünleri, petrol ve doğalgaz, televizyon, radyo ve diğer iletişim araçları; petrokimya ürünleri ve dış giyim ürünleridir.

Diğer taraftan petrol, petrol ile ilişkili ürünler, kimyasal maddeler, tütün, başta viski olmak üzere içecekler ve mekanik makineler sektörlerinde İngiltere net ihracatçı bir ülkedir (İGEME İngiltere Ülke Raporu, 2009).

Tablo 20: DYY Girişleri: Birleşik Krallığı'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)

Yıl	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Milyon \$	192	617	562	515	1210	542	584

Kaynak: ROSSTAT, [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru), (09.08.2011).

3.1.1.6. Fransa

Fransa'nın dünya ihracatından aldığı payın 1990'lı yılların başından itibaren gerilemeye başladığı görülmektedir. Bu durum, özellikle son 10 yıllık dönemde, daha hissedilir hale gelen rekabet gücünün azalmasıyla açıklanmaktadır. Dünya Ticaret Örgütü (WTO) verilerine göre, Fransa'nın 1993 yılında dünya ticaretinden aldığı pay % 6 iken 2010 senesinde bu pay % 3,5 olarak gerçekleşmiştir. 2011 yılının ilk 8 aylık döneminde ise Fransa'nın dünya ihracatı içindeki payı % 3,3 seviyesinde olmuştur (T.C. Paris Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu, 2012).

Fransa'nın ihracatı, 2010 yılında 386,9 Milyar Euro iken, 2011'de % 8 oranında bir artışla 417,9 Milyar euro olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde, Fransa'nın ithalatı % 11 oranında artarak 503,6 Milyar Euro seviyesine ulaşmıştır.

Havacılık, uzay endüstrisi, otomotiv, nükleer enerji, inşaat, su dağıtım ve arıtma hizmetleri, demiryolu ulaşım hizmetleri, gıda ürünleri üretimi, eczacılık, elektronik ve lüks tüketim ürünleri Fransa'nın önde gelen ihracat sektörlerini oluşturmaktadır.

Yabancı sermaye yatırımları, Fransa'da 2 milyondan fazla istihdam yaratmakta, AR - GE faaliyetlerinin % 20'sini ve ihracatın yaklaşık üçte birini gerçekleştirmektedir (T.C. Paris Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu, 2012).

2011 senesi, kriz dönemi olmasına rağmen, Fransa'nın yabancı sermaye

yatırımları açısından başarılı bir yılı olmuştur. Yabancı firmalar, 698 adet proje gerçekleştirmişlerdir. Belirtilen projeler kapsamında, 28.000 kişiye istihdam olanağı sağlanmış ya da mevcut iş alanları muhafaza edilmiştir.

Fransa Yatırım Ajansı (AFII)'nin belirlemelerine göre, Fransa, 2011 yılında en fazla doğrudan yabancı sermaye alan ülkeler sıralamasında 10'uncu ülke olarak Almanya ve İspanya'nın önünde yer almıştır. AB'ye yönelen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının %10'u Fransa'ya gelmektedir. AFII Raporunda, UNCTAD verilerine kıyasla, Fransa'ya gelen yabancı sermaye yatırımlarının bir önceki yıla oranla %18 oranında arttığı ifade edilmektedir.

İstihdam yaratan projeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, Fransa, 2011'de, AB'de İngiltere'nin ardından en fazla yatırım alan ikinci ülke konumuna gelmektedir. Fransa, özellikle, tarıma dayalı sanayi ürünleri, otomobil, ekipman ve kimya sektöründe yatırım projelerine ev sahipliği yapmaktadır (T.C. Paris Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu, 2012).

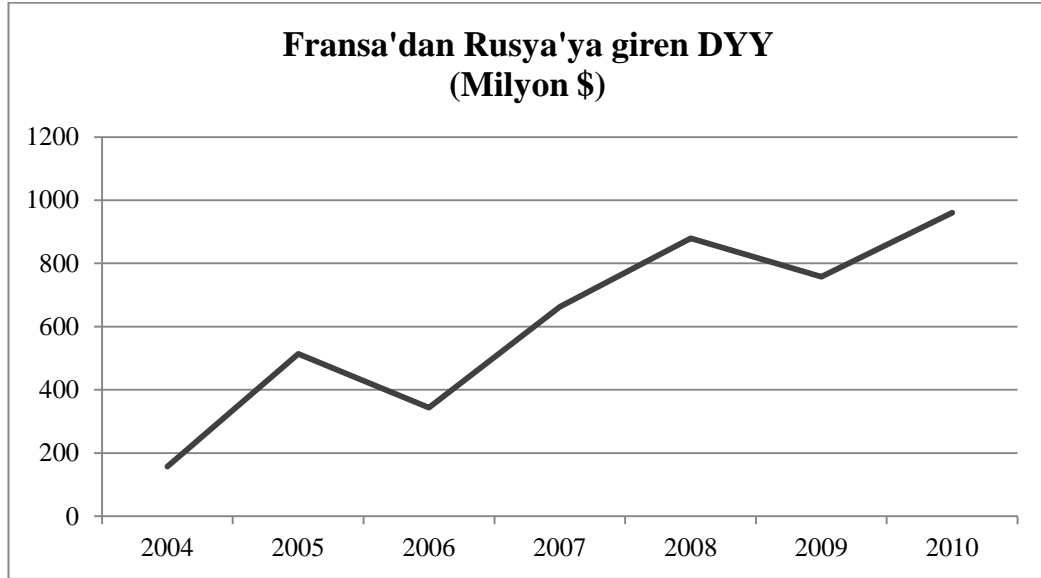
Fransa, alt yapısı, ulaşım imkanları, iç pazarın büyüklüğü, sanayi dokusu, ekonomik istikrar, iş gücü kalitesi ve iş ortamı gibi kriterler dikkate alındığında yatırımlar için cazip bir ülke konumundadır.

Proje bazında bakıldığında, Fransa'da en fazla yatırımı ABD, Almanya, İtalya, İsviçre ve Belçika gerçekleştirmektedir. En fazla yatırım yapılan sektörler sırasıyla, makina ve ekipman, işlenmiş tarım ürünleri, kimya, enerji ve yeniden dönüşüm ile otomobil üretim sektörleridir. En fazla istihdam sağlanan sektörler ise, otomotiv, havacılık, gemi üretimi ve raylı ulaştırma sistemleri, makina ve ekipman ile kimya sektörleridir. Hizmet sektörlerinde ise, yatırımlar aracılığıyla en fazla istihdam, ulaştırma ve depolama, danışmanlık hizmetleri, bilişim teknolojiye dayalı hizmetler, ticaret ve dağıtım ile turizm, otelcilik ve restoran hizmetleri alanlarında yaratılmaktadır.

Fransa'nın Rusya'ya yaptığı DYY'lara bakıldığında 2004'ten 2010'a kadar sürekli bir artış gözlenmektedir. Bu yatırımlar genellikle hızlı tüketim, petrol, yiyecek ve içecek sektörlerinde gerçekleşmektedir (T.C. Paris Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu, 2012).

Tablo 21: DYY Girişleri: Fransa'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)

Yıl	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Milyon \$	157	514	343	663	879	758	960

Kaynak: ROSSTAT, <http://www.gks.ru>, (09.08.2011).

3.1.1.7. Avusturya

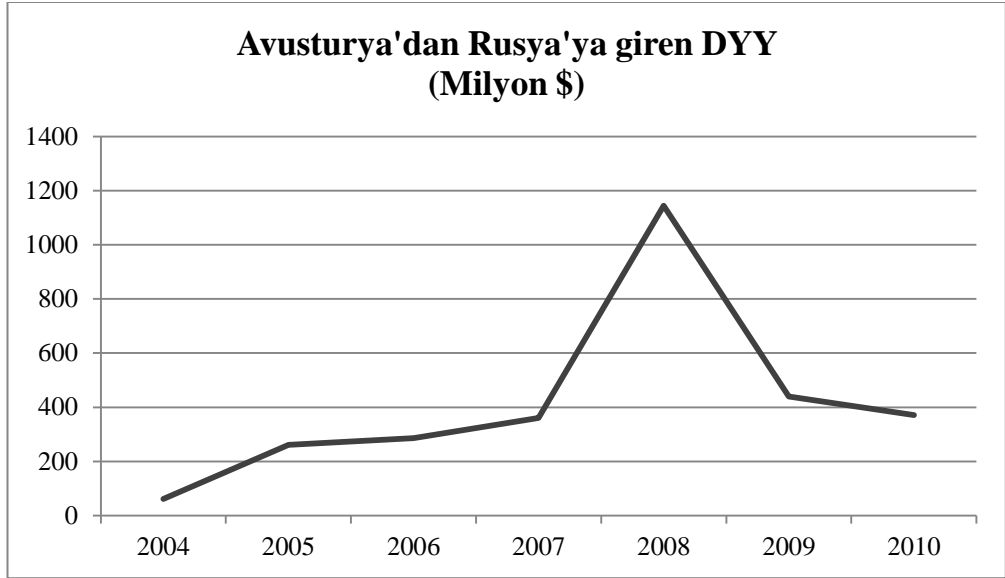
Alp Sıradağları üzerinde kurulan Avusturya, 9 eyaletten oluşan federal bir cumhuriyettir. 1995 yılında Avrupa Birliği'ne üye olan Avusturya, üyelikten önemli faydalar elde etmiştir. Üyelik ülkenin ekonomik iyileşmesini hızlandırmıştır. AB'nin son genişlemesi ile Birliğe üye olan Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerine olan coğrafi yakınlık, ülkenin yeni avantajlar yakalamasını sağlamıştır (İZTO Avusturya Ülke Raporu, 2009).

Çin ve Doğu Avrupa'dan kaynaklanan yoğun rekabetçi ortam nedeniyle araştırma ve geliştirme, ileri teknoloji yatırımları ve belli alanlarda uzmanlaşmış firmaların oluşturduğu bilgi temelli bir ekonomi Avusturya'nın temel öncelikleri haline gelmiştir.

Avusturya'nın Rusya'ya yaptığı DYY'lar bankacılık ve çelik sanayisini içermektedir ve 2004'ten 2010'a kadar yükseliş göstermektedir.

Tablo 22: DYY Girişleri: Avusturya'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)

Yıl	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Milyon \$	62	261	286	360	1144	440	371

Kaynak: ROSSTAT, [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru), (09.08.2011).

3.1.2. Diğer Avrupa Birliği Ülkeleri

3.1.2.1. Belçika

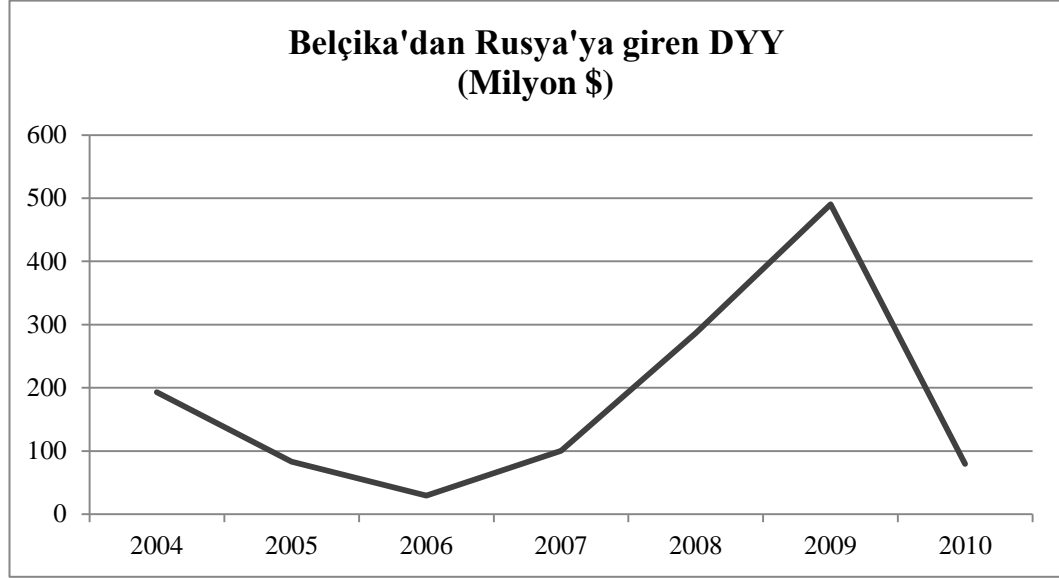
Belçika dünya ekonomisinde önemli yere sahip üç komşu ülkeyle (Fransa, Almanya, Hollanda) olan güçlü ekonomik entegrasyonu ve etkileşimi sayesinde AB içerisinde olduğu kadar dünyada da dışa dönük ekonomiye sahip ülkelerden biridir (İZTO Belçika Ülke Raporu, 2009).

1990'lı yıllar ile birlikte, başta Fransız ve Hollanda firmaları olmak üzere, yabancı yatırımcılar için finansal hizmetlerde yeni bir şirket alımı/evliliği akımı başlamıştır. Bu yeni eğilim, bir çok etkenle açıklanabileceği gibi, ilk başta gelen sebebin, mali konularda Euro uygulamasına geçilmesi ile başlamıştır.

Belçika'nın Rusya'ya yaptığı DYY'ların büyük kısmını, özellikle tarım ve işleme imalat sektörleri oluşturmaktadır.

Tablo 23: DYY Girişileri: Belçika'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)

Yıl	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Milyon \$	193	83	30	100	287	490	80

Kaynak: ROSSTAT, [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru), (09.08.2011).

3.1.2.2. Finlandiya

Finlandiya 1995 yılında İsveç ve Avusturya ile birlikte AB üyesi olmuştur. Refah seviyesi oldukça yüksektir. Siyasi, ekonomik ve kültürel yapısıyla da diğer İskandinav ülkeleriyle benzeşmektedir (İZTO Finlandiya Ülke Raporu, 2008).

Fin ekonomisi, 1980'li yılların başına kadar kamu müdahalelerini de içeren piyasa ekonomisi kuralları ile oldukça başarılı bir şekilde yürütülmüştür. Ancak, 1980'li yılların ortasına gelindiğinde finans piyasasında uygulamaya konulan serbestleştirme politikası bir kaç yıl içerisinde hisse senedi piyasasında aşırı bir değerlenmeye yol açmış, hızla büyüyor gözükken Fin ekonomisi kötü bankacılık, Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucu dış talebin azalması ile iflas eder hale gelmiştir (T.C. Helsinki Büyükelçiliği Ticaret Müsteşarlığı, 2012).

Bugün Finlandiya serbest piyasa ekonomisinin tam olarak işletildiği ve yüksek teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı bir ekonomiye sahiptir. Finlandiya

araştırma geliştirme faaliyetlerinin en fazla desteklendiği ülkelerden biridir. Özellikle iletişim teknolojileri sektörü gelişmiştir (İZTO Finlandiya Ülke Raporu, 2008).

2002 yılından itibaren Euro para birimini kullanmaya başlayan Finlandiya'nın dış ticaretinde AB ülkeleri başta olmak üzere doğu komşusu Rusya ile ABD ve Çin önde gelmektedir (İZTO Finlandiya Ülke Raporu, 2008).

2010 yılı sonu itibariyle Finlandiya'da yerleşik kişilerin yurt dışındaki toplam yatırımları, Finlandiya'ya yapılmış olan yatırımlardan 12 milyar Euro daha fazla durumdadır. 2010 sonu itibariyle toplam yurt dışı yatırımları 535 milyar Euro, Finlandiya'ya olan yatırımlar ise 523 milyar Euro seviyesindedir. Ancak, eğer sermaye piyasası araçları yoluyla olan yatırımlar çıkartılır ise, bu ilişki tersine dönmektedir. Bu durumda, Finlandiya'da gerçekleşen DYY'ları, 2010 sonu itibariyle, Finlandiya'nın dış alemdeki DYY'ları 46 milyar Euro geçmektedir (T.C Helsinki Büyükelçiliği Ticaret Müsteşarlığı, 2012).

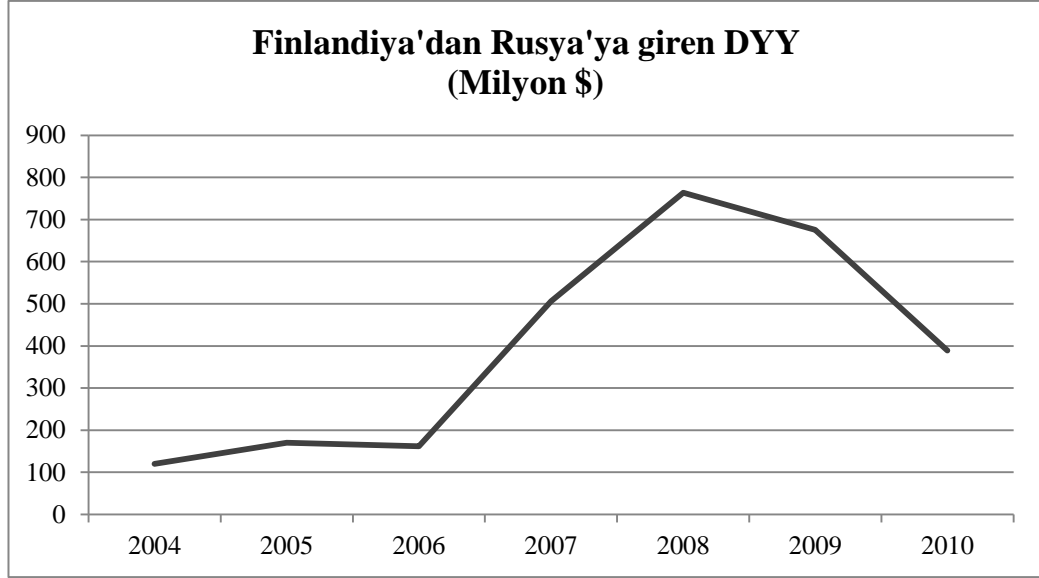
Bununla birlikte, Finlandiya'ya yönelik DY'lar 2010 yılında 0,3 milyar Euro kadar düşmüş durumdadır. Öte yandan, aynı yıl, Fin girişimcilerin uluslararası yatırımları 0,4 milyar Euro artarak 3,1 milyar Euro olarak gerçekleşmiştir

Finlandiya'dan Rusya'ya yapılan DYY'lar 2004'ten itibaren ciddi bir artış göstermiştir. Tarım, işleme imalatlar, toptan ve perakende ticareti ile gayrimenkul ve emlak sektörleri başlıca yatırım alanlarıdır.

Tablo 24: DYY Girişleri: Finlandiya'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)

Yıl	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Milyon \$	120	170	162	506	764	676	389

Kaynak: ROSSTAT, [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru), (09.08.2011).

3.1.2.3. İsveç

9,4 milyon nüfusa sahip İsveç, 2010 yılında, dünya mal ihracatı ve ithalatında % 1,04 ve % 0,97, dünya hizmet ihracatı ve ithalatında ise % 1,73 ve % 1,38 paya sahip olmuştur.

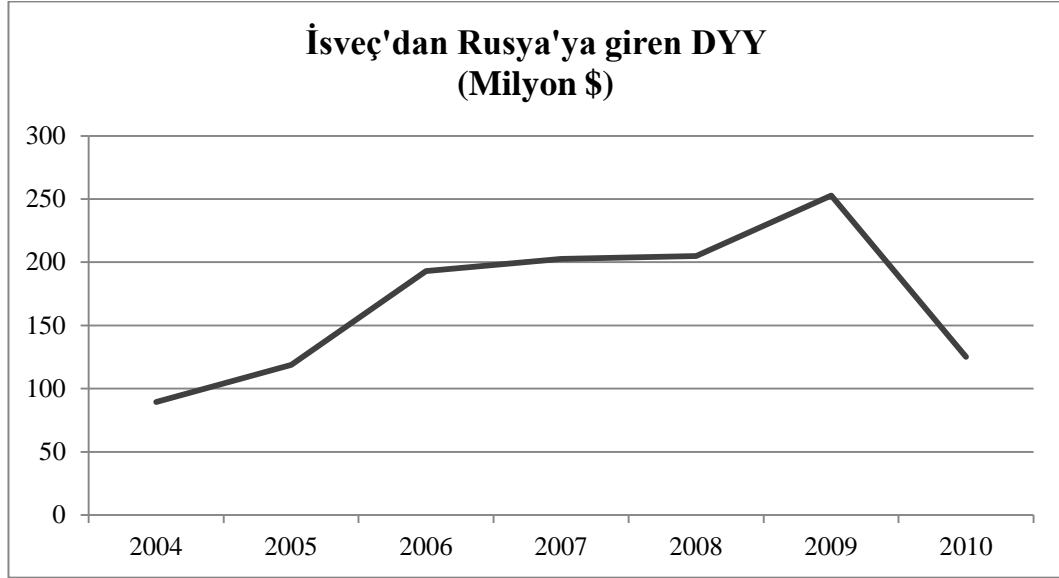
İsveç ekonomik büyümesinin büyük bir kısmını dış ticarete borçludur. Güçlü ve kaliteli markaları İsveç'in dış ticaretini arttırmasında büyük rol oynamıştır. Hemen hemen gayrisafi yurtiçi gelirine yakın bir seviyede dış ticaret hacmi bulunan İsveç, dış ticaretinin yaklaşık %71'ini Avrupa Birliği ülkeleriyle gerçekleştirmektedir. İsveç dış ticaretinde ana kalemler endüstriyel ve teknolojik ürünlerden oluşmaktadır (İZTO İsveç Ülke Raporu, 2009).

İç pazarın küçüklüğü nedeniyle dış ticaret İsveç ekonomisinde hayati bir öneme sahiptir. 2011 yılı itibariyle dış ticaret, ithalat ve ihracat GSYİH'nin sırasıyla % 67,5, % 32,4 ve % 35,1'ine karşılık gelmektedir. Bundan dolayı İsveç, dünyanın dışa açık ekonomilerinden birisidir.

İsveç'te 1990'ların ortasından itibaren DYY'ları hızla artmaya başlamıştır. 2010 yılı sonu itibariyle İsveç'in ülke dışındaki toplam sermaye stoku 2.423 milyar SEK, İsveç'te bulunan doğrudan DYY'larının kümülatif tutarı 2.339 milyar SEK'e ulaşmıştır (1 SEK= 0,15 \$).

Tablo 25: DYY Girişleri: İsveç'ten Rusya'ya Gelen DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)

Yıl	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Milyon \$	89	119	193	203	205	253	125

Kaynak: ROSSTAT, <http://www.gks.ru>, (09.08.2011).

3.1.2.4. Danimarka

Danimarka, dengeli ve istikrarlı ekonomik büyümesi, düşük enflasyon ve işsizlik oranları, kişi başına yüksek ulusal geliri ile tipik bir İskandinav ülkesi ekonomik göstergelerine sahiptir (İZTO Danimarka Ülke Raporu, 2009).

Tarım ve balıkçılığın oldukça gelişmiş olduğu Danimarka'da öne çıkan sanayi sektörleri endüstriyel makine ve teçhizatlar, kimyasal ürünler, yenilenebilir enerji (rüzgar), vb. gibi sektörlerdir. Danimarkalı firmalar dünya rüzgar enerjisi pazarının yaklaşık % 40'ını ellerinde tutmaktadırlar. Hizmetler sektörü ise işgücünün büyük bir bölümünü istihdam etmektedir (İZTO Danimarka Ülke Raporu, 2009).

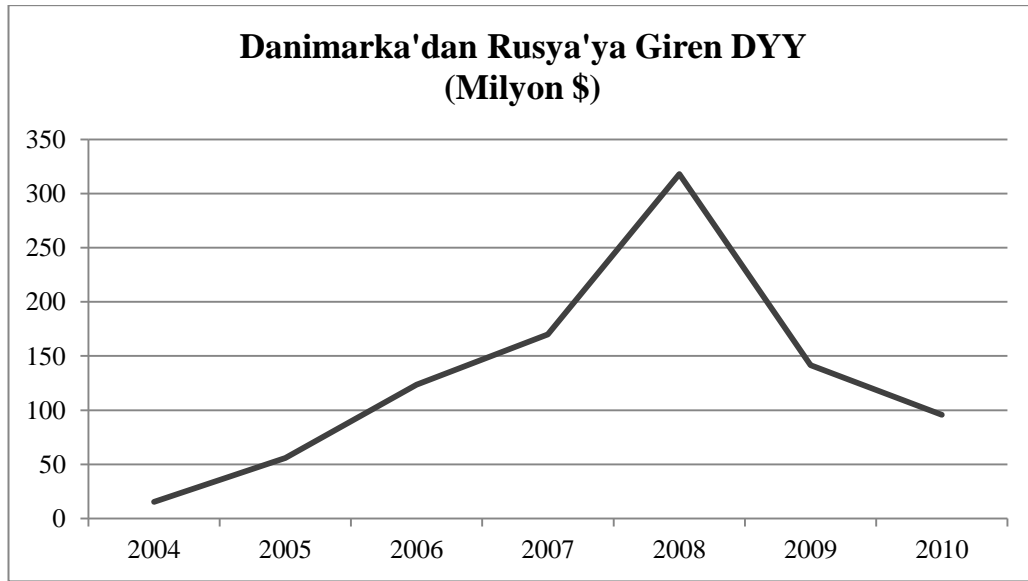
Danimarka'nın en önemli ticari ortakları Avrupa Birliği ülkeleridir. 2007 yılında Danimarka, ihracatının % 69,2'sini ve ithalatının % 74'ünü bu ülkelerle gerçekleştirmiştir. AB ülkeleri içinde de Almanya ve İsveç en önemli ticari ortaklarıdır. Makine ve ulaşım araçları, tarım ürünleri ve kimyasal ürünler Danimarka'nın dış ticaretinde önemli bir yer tutmaktadır (İZTO Danimarka Ülke Raporu, 2009).

Danimarka, yabancı yatırımcılar için farklı teşvikler uygulamamakta, Danimarkalı ve yabancı yatırımcılar aynı muameleye tabi tutulmaktadır. Ancak, ülkede var olan ekonomik istikrar, modern altyapı koşulları, ülkenin konumu, eğitilmiş işgücü ve verimli iş ortamı yabancı yatırımların bu ülkeye yönelmesinde önemli rol oynamaktadır (T.C. Kopenhag Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu, 2012).

2011 yılı itibariyle, Danimarka'nın yurt dışına yönelik stok yabancı sermaye yatırımları 200 milyar dolar ulaşmış olup söz konusu yatırımlar hizmetler, imalat ve ulaştırma sektörlerinde yoğunlaşmaktadır. İngiltere, İsveç, Norveç, ABD, Hollanda ve Almanya, Danimarka yatırımlarının yöneldiği en önemli ülkelerdir. Danimarka'ya yönelik stok doğrudan yabancı sermaye yatırımları 150 Milyar USD tutarındadır. Anılan yatırımlar ağırlıklı olarak hizmetler, ticaret, finans ve imalat sektörlerinde gerçekleştirilmiş olup, söz konusu yatırımların kaynağı incelendiğinde İsveç, Lüksemburg, Hollanda ve ABD'nin dikkati çektiği görülmektedir (T.C. Kopenhag Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu, 2012).

Tablo 26: DYY Girişleri: Danimarka'nın Rusya'ya Yaptığı DYY Miktarı (Yıllar Bazında)

Yıl	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Milyon \$	15	56	124	170	318	142	96

Kaynak: ROSSTAT, [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru), (09.08.2011).

3.1.2.5. İrlanda

İrlanda, AET üyeliğinin ilk yıllarında, 1970'ler ve 1980'ler boyunca, ekonomik olarak zorluklar yaşamıştır. Bir çok İrlandalı firma, Avrupa ülkelerinde ve global piyasalarda rekabet edemediğinden, buna ek olarak ardarda yaşanan iki petrol krizi gibi dış etkenlerden dolayı kapanmak zorunda kalmıştır. 1980'lerin ortalarına kadar olan sürede, İrlanda'daki işsizlik oranı % 17, enflasyon % 11 ve borcun GSYİH'ya oranı % 130 düzeyinde seyretmiştir (T.C. Dublin Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu, 2011).

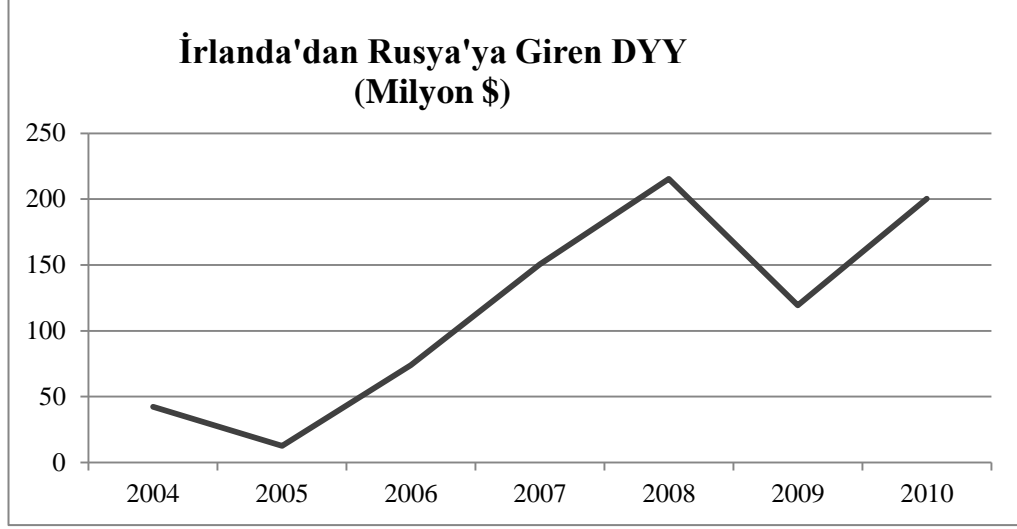
Ancak son 20 yıllık dönemde, genç nüfus ve artan işgücü, teknolojik gelişmeler, AR-GE teşvikleri, AB Yapısal Fonları ve ülkeye gelen yüksek yabancı yatırımlar ile birlikte, İrlanda'nın ekonomisi tamamen çehre değiştirmiştir. Tarıma dayalı, küçük ve nispeten kapalı bir ekonomiden, büyüme hızı yüksek, dışa açık, sanayi ürünleri ve hizmet sektörü ağırlıklı bir ekonomi haline gelmiştir.

İrlanda'nın yabancı sermaye bakımından çekici bir merkez haline gelmesinde, İrlanda Hükümetlerinin uyguladığı tutarlı, başarılı ve iş çevrelerinin ihtiyaçlarına olumlu yaklaşan politikaların büyük katkısı vardır. Sonuç olarak, İrlanda, bankacılık, ticaret finansmanı, etkin ulaştırma imkanları ve gelişmiş bir telekomünikasyon sistemi gibi konularda dünya çapında hizmet sunma kapasitesine sahip, iyi gelişmiş bir altyapıya sahip olmuştur. İrlanda'da sağlık, bilişim teknolojisi, yazılım, AR-GE ve ilaç sektörüne ilişkin yatırımlar bulunmaktadır.

Forfas Yıllık İstihdam Araştırmasına göre; 2011 yılı itibariyle İrlanda'da yatırım yapan yabancı firmaların sayısı 1004 olup; bunlardan 515 adedi ABD, 96 adedi Almanya, 91 adedi İngiltere, 41 adedi Fransa, 35 adedi Hollanda, 29 adedi İtalya, 23 adedi İsviçre, 22 adedi Japonya, 18 adedi Kanada, 18 adedi Bermuda, 14 adedi İsveç, 11 adedi Belçika menşelidir.

Tablo 27: DYY Girişleri: İrlanda'dan Rusya'ya Gelen DYY'ların Hacmi (Yıllar Bazında)

Yıl	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Milyon \$	42	13	74	150	215	119	200

Kaynak: ROSSTAT, [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru), (09.08.2011).

3.1.2.6. İspanya

İspanya'nın ithalatına sektörler itibariyle bakıldığında en önemli kalemin enerji olduğu görülmektedir. 2011 yılında İspanya yaklaşık 54 milyar Euro'luk enerji (petrol ve gaz) ithalatı gerçekleştirmiştir. Avrupa'nın önemli otomotiv üreticilerinden olan İspanya 2011 yılında enerji kalemlerinden sonra 16,2 milyar Euro ile en çok otomotiv aksam ve parçası ithal etmiştir. İspanya'nın ithalatındaki diğer önemli kalemler sırasıyla eczacılık ürünleri, otomobil ve motosikletler, sanayi makinaları ve demir çelik olmuştur (T.C. Madrid Büyükelçiliği Ticari Müşavirliği Raporu, 2011).

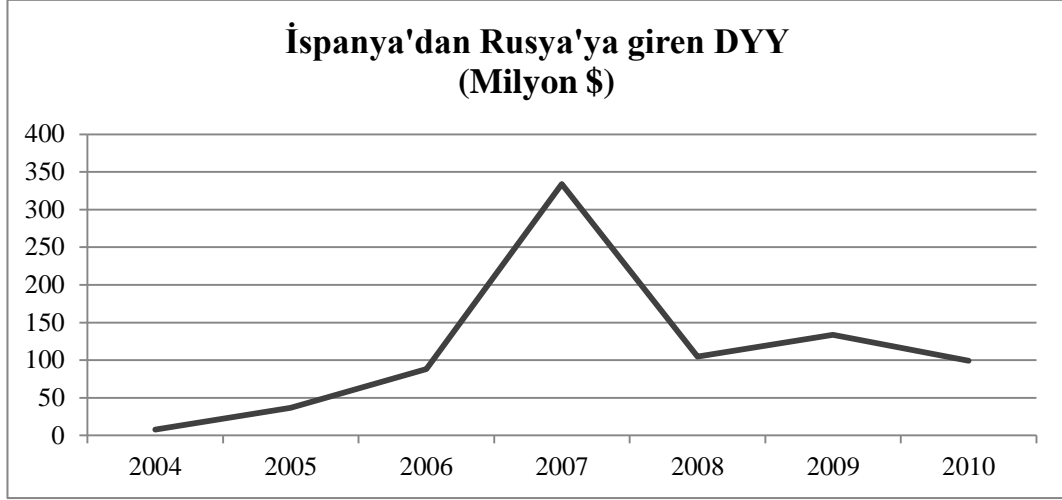
İspanya'nın ihracatına sektörler itibariyle bakıldığında en önemli kalemin binek araçları olduğu görülmektedir. 2011 yılında İspanya yaklaşık 22,4 milyar Euro'luk binek araçları ihracatı gerçekleştirmiştir. İspanya'nın ihracatındaki diğer önemli kalemler sırasıyla petrol ürünleri, sebze ve meyveler otomotiv aksam ve parçaları, demir ve çelik olarak sayılabilir.

İspanya'nın 2007-2011 dönemi arasındaki toplam dış yatırımları incelendiğinde, İspanya'nın dış yatırımlarındaki en önemli sektörün yatırımların 40%'ını teşkil eden finansal servisler olduğu, bu sektörü % 17,4 ile enerji dağıtım ve tedarik sektörünün ve % 10,8 ile telekomünikasyon sektörlerinin izlediği

görülmektedir. Bu 3 sektör, anılan dönemde İspanyol dış yatırımlarının % 65'ini teşkil etmektedir.

Tablo 28: DYY Girişleri: İspanya'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'lerin Hacmi (Yıllar Bazında)

Yıl	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Milyon \$	8	37	88	334	105	134	99

Kaynak: ROSSTAT, [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru), (09.08.2011).

3.1.2.7. İtalya

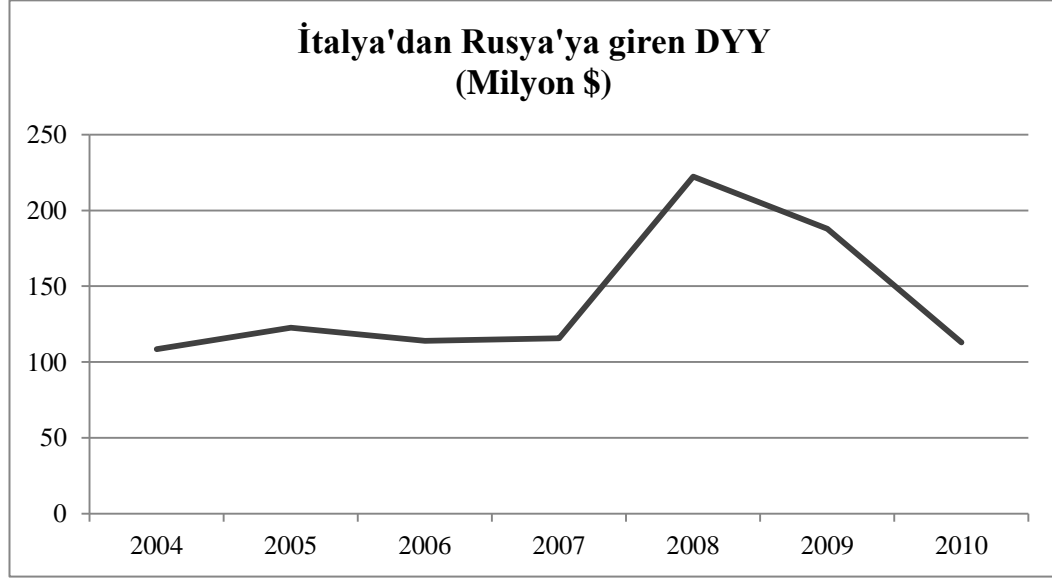
İtalya, 2011 yılında, yaklaşık 1.6 trilyon avro değerindeki GSYİH ile dünyanın en önemli ekonomik güçlerinden biridir: 2011 yılında kişi başına düşen gelir yaklaşık 25 bin euro olarak gerçekleşmiş, enflasyon oranı (TÜFE) % 2,8 olmuştur (T.C. Roma Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu, 2012).

İtalya ekonomisinde imalat sektörü çok güçlüdür. Ana sanayiler arasında otomotiv, gemi yapımı, kimyasallar, mobilya, giyim ve tekstil, deri eşya ve ayakkabı, gıda prosesi, seramik ürünler, parçalar ve makineleri sayılabilir.

İtalya'ya DYY'lar, bir önceki yıla göre yaklaşık % 314 artarak 25,4 milyar avro seviyesine; İtalyan firmalarının yurtdışındaki yatırımları ise % 177 artarak 48,4 milyar euro seviyesine ulaşmıştır. Doğrudan yatırım dengesi 22,9 milyar euro açık vermiştir. Yabancıların portföy yatırımları 69,9 milyar euro, İtalyanların dışarıdaki portföy yatırımları ise, 35,8 milyar euro seviyesinde gerçekleşmiştir.

Tablo 29: DYY Girişleri: İtalya'nın Rusya'ya yaptığı DYY'ların hacmi (Yıllar Bazında)

Yıl	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Milyon \$	109	123	114	116	222	188	113

Kaynak: ROSSTAT, [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru), (09.08.2011).

3.1.3. Orta ve Güneydoğu AB Ülkeleri

Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Slovakya ve Slovenya gibi Orta-Doğu ülkelerinin Rusya'ya yapmış olduğu DYY'lar orta seviyeli olarak değerlendirilmektedir.

Macaristan'ın dış ticaretine bakıldığında 2010 yılında gerek ithalat gerekse ihracat bakımından artış kaydetmiş ve ekonomik büyümenin lokomotifi olmuştur. Nitekim 2010 yılında Macaristan'ın ihracatı % 14.6 oranında artarak 94.7 milyar Dolar'a, ithalatı da % 13 düzeyinde artarak 87.4 milyar dolara yükselmiş olup Macaristan dış ticareti 7.3 milyar dolar fazla vermiştir (T.C. Budapeşte Büyükelçiliği Müşavirliği Raporu, 2011).

Macaristan'ın Rusya pazarına ilgisi 1990'larda başlamıştır ve ilk büyük yatırımları 1996 yılında gerçekleştirilmiştir. Macar kökenli yatırımların özelliği Rusya'nın petrol ve gaz sektörlerine oldukça büyük yatırımlar yapmalarındadır. Bunun yanı sıra, geleneksel yatırımlar kimya ve eczacılık gibi sektörler, ayrıca banka işleri, inşaat ve diğer sektörlerine yönlendirilmektedir. Bölge olarak da Macaristan kökenli DYY'lar Rusya'nın sadece Merkez bölgesine değil Batı Sibirya'ya da (Hantı - Mansiysk) yoğunlaşmaktadır (Kuznetsov, 2008).

Polonya, Rus ekonomisine yatırım yapmaya aktif olarak son yıllarda başladığı için DYY'lerinin hacmi yüksek değildir. Polonya'dan ana yatırımcılar ağırlıklı olarak ilaç sektörü, gıda ve ahşap işlemleri sektörlerine yoğunlaşan KOBİ olmaktadır. Rusya'nın Kuzey - Batı bölgesinde (Kaliningrad ve Nijniy Novgorod ana şehirlerinin civarında) yatırım yapmayı tercih etmektedirler (Kuznetsov, 2008).

Çek Cumhuriyeti'ne bakıldığında ise, Orta ve Doğu Avrupa ekonomileri arasında en gelişmiş ekonomilerden biri olduğu görünmektedir. Ülkede 1990'ların başında yerel para biriminin önemli ölçüde devalüasyonu, fiyat ve ticaret serbestisi ve yenilikçi bir özelleştirme öngören radikal bir ekonomik geçiş programı uygulanmaya başlanmıştır (Göz, 2009).

Avrupa'daki stratejik konumu, düşük maliyet yapısı ve nitelikli işgücü, gelişmiş telekomünikasyon ağı ve bilgi teknolojisi altyapısı, ayrıca hükümetin sağladığı büyük yatırım teşvikleri ve ülkedeki yatırım şartlarının iyileştirilmesi Çek Cumhuriyeti'ne güçlü bir DYY akışı sağlamaktadır. Çek Cumhuriyeti'nin yurtdışı yatırımları ise 2011 yılında bir önceki senenin yaklaşık üç katına çıkarak 1,152 milyon dolar olmuştur. Bu miktarın ise 528 milyon dolarlık kısmı Almanya ve Hollanda'ya yapılmıştır (İGEME Çek Cumhuriyeti Ülke Raporu, 2011).

Çek menşeli şirketler Rus pazarına 2000 yıllardan itibaren girmeye başlamışlardır. Yatırım olarak gıda sanayi ve ticaretine, finans ve makina sektörlerine yoğunlaştığı görülmektedir.

Doğu AB ülkeleri DYY açısından değerlendirildiğinde, vericilerden çok daha alıcılar pozisyonunda durdukları görülmektedir. Bu daha çok, post - sovyet ekonomilerinin geçmişine sahip olmalarından kaynaklanan kaçınılmaz bir durumdur. Günümüzde Doğu AB ülkeleri tarafından Rusya'ya yapılan DYY'lerin hacmi yüksek değildir ancak ileriye dönük büyük önem taşımaktadır. Komşu ülke politikasını göz önünde bulundurarak, gerek Letonya, Litvanya ve Estonya gibi Baltik ülkelerinin, gerekse yeni AB üyeleri Bulgaristan ve Romanya'nın yapmış olduğu DYY miktarları son yıllarda adım adım artmaktadır.

Rusya ve Yunanistan, Malta ve Portekiz gibi Güney AB ülkeleri arasındaki yatırım ortaklığının hacmi oldukça düşüktür. Yunan kökenli şirketler aktif bir şekilde Rus pazarına girmeye çalışmaktadırlar. Bu tür yatırımlar daha çok imalat sektörüne yapılan yatırımlardır (Kuznetsov, 2008).

3.1.4. Toplam AB Ülkelerinin Yıllara Göre Dağılımı

Rusya'ya toplam AB - 27 ülkesinden DYY girişi olmuştur. 2004 - 2010 yılları arası incelendiğinde bu AB - 27 ülkesinin yaptığı DYY'lar 2007 ve 2008 senelerinde en yüksek rakamlara ulaşmıştır. Başta Hollanda ve Güney Kıbrıs Rum Kesimi olmak üzere, sırasıyla Almanya, Fransa, İtalya, Birleşik Krallık, Avusturya ve Finlandiya en büyük yatırımcı AB ülkeleridir.

Tablo 30: DYY Girişi: AB Ülkelerinin Rusya'ya Giren DYY miktarı Yıllar Bazında (Bin dolar, 2004-2010)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Hollanda	3.479.062	7.124.403	3.900.270	13.668.635	5.495.416	1.440.735	1.515.882
Kıbrıs	2.688.195	1.528.847	3.787.614	6.280.318	6.542.096	3.703.762	3.450.978
Almanya	428.224	550.920	634.322	1.123.070	3.559.767	2.313.318	2.581.845
Fransa	157.427	513.668	343.441	663.075	879.125	757.912	960.231
Birleşik Krallık	192.388	616.675	562.385	514.604	1.209.685	541.519	584.170
Avusturya	61.830	260.740	286.293	360.246	1.144.310	439.837	371.414
Finlandiya	120.171	170.179	161.524	506.213	763.721	675.533	389.059
Belçika	192.867	83.040	29.515	100.285	286.729	490.417	79.627
İsveç	89.429	118.765	192.911	202.763	205.004	252.838	125.222
Lüksemburg	39.961	183.623	257.128	165.004	366.180	97.341	57.805
İtalya	108.502	122.552	114.045	115.707	222.214	187.928	112.877
Danimarka	15.451	55.764	123.550	169.850	318.047	141.701	95.856
İrlanda	42.143	12.618	73.822	150.424	215.295	119.407	200.358
İspanya	7.985	36.746	88.079	334.155	104.701	133.854	99.048
Polonya	32.956	102.733	95.205	143.144	229.406	125.960	38.899
Çek Cumh	8.638	4.219	16.481	55.048	90.741	42.987	70.863
Letonya	8.507	12.416	18.440	40.821	30.181	19.556	20.500
Estonya	17.871	19.155	21.969	24.471	34.327	6.807	9.280
Litvanya	29.083	11.484	17.512	15.337	22.760	10.440	16.763
Slovakya	9.971	22.822	25.382	13.508	15.728	2.652	2.718
Macaristan	3.716	8.301	26.009	22.230	13.462	10.094	1.932
Yunanistan	366	181	55.653	9.314	8.354	4.318	2.157
Slovenya	2.994	12.507	1.874	2.582	785	1.189	1.218
Bulgaristan	390	686	101	4.778	7.025	3.147	169
Portekiz	603	-	0,4	1.796	3.993	744	897
Malta	4.276	1.834	647	45	4	310	3
Romanya	1	-	0,0	-	4.319	-	-

Kaynak: ROSSTAT, 2011. [http://: gks.ru](http://gks.ru), (03.04.2011). Not: Tablo 2004- 2010 yılları arasında en fazla DYY girişinde bulunan ülkelere göre sıralanmıştır.

3.2. AB ÜLKELERİNİN DYY'LARIN SEKTÖREL DAĞILIMI

Yatırımlara bakılacak olunursa, AB Rusyanın ekonomisinin nerdeyse tüm sektörlerinin en büyük yatırımcı olarak görünmektedir. AB ülkelerinden yatırımlar ağırlıklı olarak üretim, toptan ve perakende ticaret, ulaştırma ve haberleşme gibi sektörlerde yoğunlaştırılır (<http://www.economy.gov.ru>, 01.09.2011).

DYY'larına yapılmış olan enerji sektörünün payı daha yüksektir (Portföy ve Diğer Yatırımlar hariç). Enerji sektörüne 1-3 çeyrek 2007 yılın sırasında enerji sektörüne yapılan DYY'larının payı toplam rakamların 2/3 ü almaktadır.

3.2.1. AB Menşeli Ana Yatırımcı Ülkelerinin DYY'ların Sektörel Dağılımı

3.2.1.1. Güney Kıbrıs Rum Kesimi

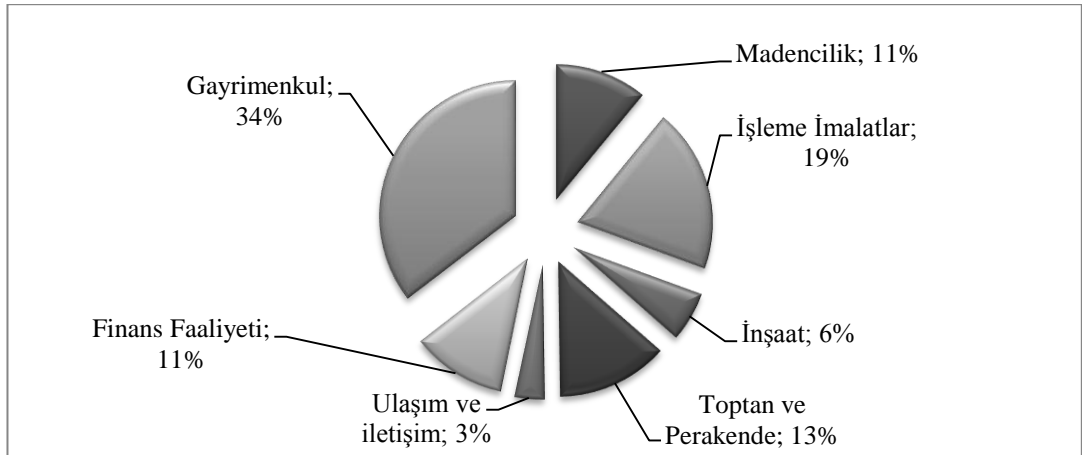
Güney Kıbrıs Rum Kesimi Rusya'ya birçok farklı sektörde yatırım yapmaktadır. 2004 – 2010 yılları arasında sektör bazında yatırımlar incelendiğinde gayrimenkul sektörü %34'lük pay ile ilk sırada gelmektedir. İkinci en önemli sektör ise işleme imalatlarıdır ve % 19 paya sahiptir. İşleme imalatları sırasıyla % 13 pay ile Toptan ve Perakende, % 11 ile madencilik, yine % 11 ile finans ve son olarak % 6 ile inşaat, % 3 ile ulaşım ve iletişim sektörleri izlemektedir.

Tablo 31: DYY Girişi: Güney Kıbrıs'ın Rusya'ya Yapmış Olduğu DYY Sektörel Dağılımı
(2004-2010 Yıllar Bazında, Bin Dolar)

SEKTÖR / YIL	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tarım	-	26962	18674	50382	149086	27691	72869
Balıkçılık	-	-	30	15713	-	-	-
Madencilik	-	62494	227675	497414	952197	616109	520661
İşleme İmalatlar	1323939	897525	442803	842572	603144	502605	539790
Enerji, gaz ve su üretimi ve dağıtımı	-	22112	3878	50719,3	182697	55637	13474,50
İnşaat	15376	4968	160114	559548,5	447270	259121	107112
Toptan ve Perakende Ticareti, Tamirat	142142	79176	164871	1566844	328675	622649	587764
Otel ve restoran işletmeciliği	-	4579	14679	16532	29367	11633	10461
Ulaşım ve iletişim	80507	17124	76836	264181	183255	181704	97692
Finans Faaliyeti	256787	180404	849005	577568	533415	286957	295204
Gayrimenkul, Emlak	179397	160197	1791428	1775545	3093671	1110024	1202026
Devlet, asker güvenlik, sosyal sigorta	-	-	-	-	-	-	-
Eğitim	87	-	888	1799	-	-	638
Sağlık ve sosyal hizmetler	1999	1061	104	163	-	2567	501
Diğer Personel ve Sosyal Hizmetler	45687	72246	36629	61336	39319	27055	2784

Kaynak: ROSSTAT, 2011. [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru), (01.06.2011).

Şekil 7: DYY Girişi: Güney Kıbrıs'ın Rusya'ya Yaptığı DYY'lerin Sektörel Dağılımı (Oran Bazında)

Kaynak: ROSSTAT, [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru), (12.09.2011).

3.2.1.2. Hollanda

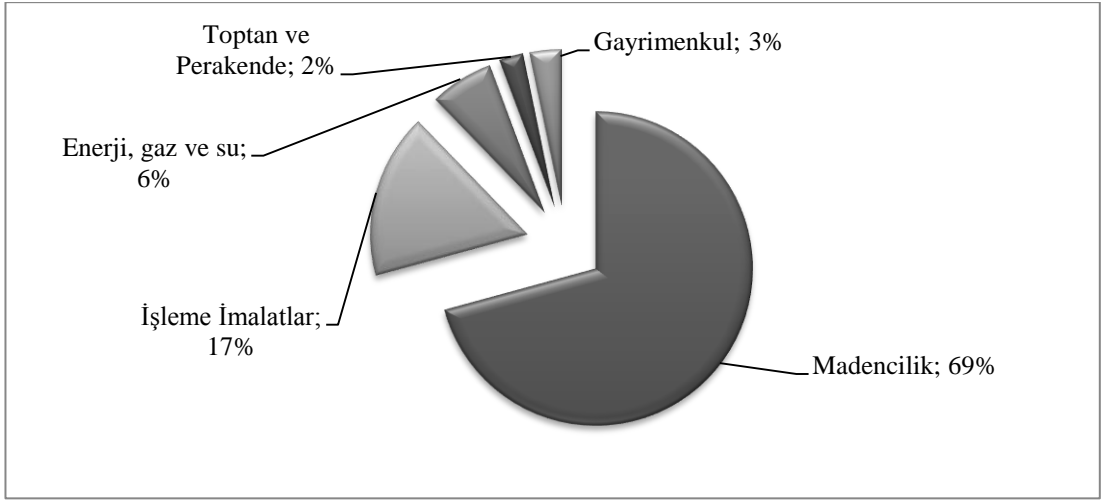
Hollanda'nın Rusya'ya yaptığı DYY'ların en büyük kısmını madencilik sektörü oluşturmaktadır ve toplam yatırımın % 69'unu oluşturmaktadır. Sonrasında % 17 payı ile işleme imalatlar, % 6 ile enerji, % 3 ile gayrimenkul ve % 2 ile toptan ve perakende sektörleri gelmektedir.

Tablo 32: DYY Girişi: Hollanda'ın Rusya'ya Yapmış Olduğu DYY Sektörel Dağılımı (2004-2010 Yıllar Bazında, Bin Dolar)

SEKTÖR / YIL	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tarım	-	14757	58504	25851	24662	77268	25152
Balıkçılık	-	-	-	-	-	-	-
Madencilik	-	3798089	3479501	12573344	2531774	585970	145359
İşleme İmalatlar	71531	3107494	105954	773617	296378	241262	951530
Enerji, gaz ve su üretimi ve dağıtım	-	-	-	0,2	2143494	14	0,04
İnşaat	11576	33134	3079	0,4	34149	6426	19458
Toptan ve Perakende Ticareti, Tamirat	97569	56441	139885	84774	82735	201746	142452
Otel ve restoran işletmeciliği	-	-	-	83	7531	8158	749
Ulaşım ve iletişim	1557	66791	4829	55017	10839	2015	45261
Finans Faaliyeti	5155	2724	11564	951	88799	672	30423
Gayrimenkul, Emlak	7482	44974	96954	154960	271732	316103	155497
Devlet, asker güvenlik, sosyal sigorta	-	-	-	-	-	-	-
Eğitim	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık ve sosyal hizmetler	-	-	-	39	2908	1102	2
Diğer Personel ve Sosyal Hizmetler	-	-	-	-	414	-	-

Kaynak: ROSSTAT, [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru), (12.09.2011).

Şekil 8: DYY Girişi: Hollanda'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Sektörel Dağılımı (Oran Bazında)

Kaynak: ROSSTAT, [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru), (12.09.2011).

3.2.1.3.Lüksemburg

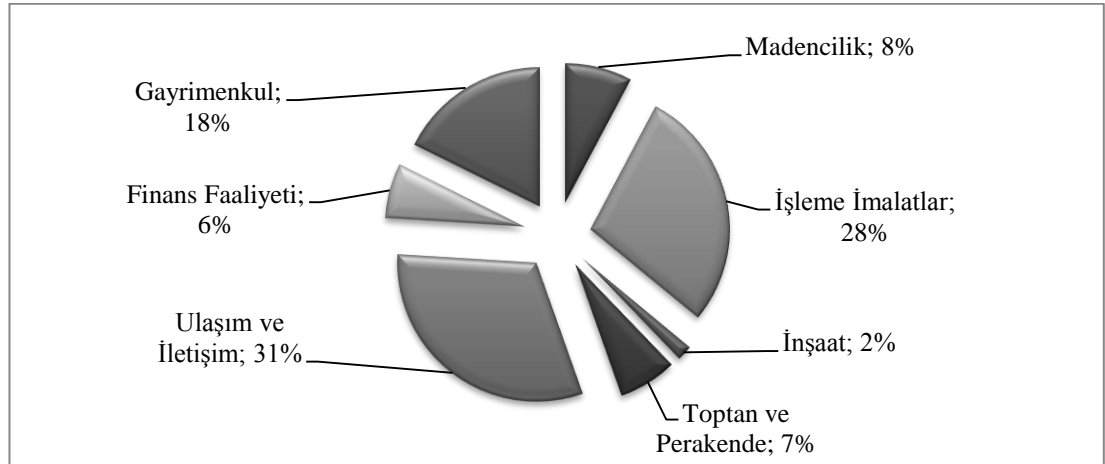
Ulaşım ve iletişim sektörü Lüksemburg'un Rusya'ya yapmış olduğu yatırımda % 31 ile en büyük paya sahiptir. İşleme imalatlar ise DYY'ın % 28'ini oluşturmaktadır. Bu sektörleri % 18 ile gayrimenkul, % 8 ile madencilik, % 7 ile toptan ve perakende, % 6 ile de finans sektörleri takip etmektedir.

Tablo 33: DYY Girişi: Lüksemburg'tan Rusya'ya Yapmış Olduğu DYY Sektörel Dağılımı (2004-2010 Yıllar Bazında, Bin Dolar)

SEKTÖR / YIL	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tarım	-	-	-	-	-	-	-
Balıkçılık	-	-	-	-	-	-	-
Madencilik	-	0,1	76363	-	12117	-	-
İşleme İmalatlar	21734	57816	78279	31854	80013	37202	14548
Enerji, gaz ve su üretimi ve dağıtım	-	-	-	-	-	-	-
İnşaat	1080	25	799	7137,7	10427	372	467
Toptan ve Perakende Ticareti, Tamirat	4120	7895	18133	719	25381	6215	15030
Otel ve restoran işletme ciliği	-	-	-	-	-	-	-
Ulaşım ve iletişim	96324	46131	21138	193596	374	-	-
Finans Faaliyeti	-	-	460	59892	-	11971	-
Gayrimenkul, Emlak	6570	21562	35577	43928	44646	33442	15608
Devlet, asker güvenlik, sosyal sigorta	-	-	-	-	-	-	-
Eğitim	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık ve sosyal hizmetler	-	-	-	-	-	-	-
Diğer Personel ve Sosyal Hizmetler	-	-	1387	336	-	7766	10

Kaynak: ROSSTAT, [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru), (12.09.2011).

Sekil 9: DYY Girişi: Lüksemburg'tan Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Sektörel Dağılımı (Oran Bazında)

Kaynak: ROSSTAT, [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru), (12.09.2011).

3.2.1.4. Almanya

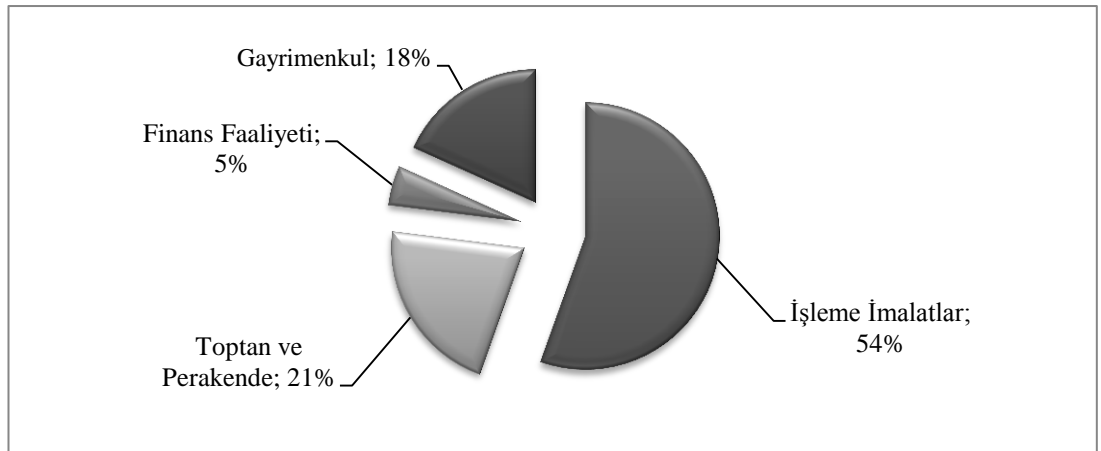
Sanayi devi Almanya'nın Rusya'ya yapmış olduğu DYY'ların yarısından fazlasını % 54 pay ile işleme imalatlar oluşturmaktadır. Toptan ve perakende % 21, gayrimenkul % 18, finans faaliyetleri ise % 5'lik yatırım paylarına sahiptir.

Tablo 34: Almanya'nın Rusya'ya DYY Girişleri: Sektörel Dağılımı (Bin dolar)

SEKTÖR / YIL	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tarım	-	5075	2745	2574	6345	1735	13052
Balıkçılık	-	-	-	-	-	-	-
Madencilik	-	-	4071	3325	8608	57146	642
İşleme İmalatlar	167393	232138	426222	527564	1031538	841264	978649
Enerji, gaz ve su üretimi ve dağıtım	-	-	-	-	280	-	0,16
İnşaat	11046	1265	251	1280,3	25979	20847	10618
Toptan ve Perakende Ticareti, Tamirat	-	-	-	-	-	1271147	359000
Otel ve restoran işletmeciliği	-	0,4	-	-	413	33	28
Ulaşım ve iletişim	20596	9628	5987	10894	14552	4260	7686
Finans Faaliyeti	2855	2241	15955	143980	24949	12367	161452
Gayrimenkul, Emlak	21751	24219	37770	56339	89949	101810	1050443
Devlet, asker güvenlik, sosyal sigorta	-	0,1	0,4	1	-	-	-
Eğitim	-	9	-	-	-	14	-
Sağlık ve sosyal hizmetler	173	-	2135	8982	3535	913	4
Diğer Personel ve Sosyal Hizmetler	829	433	407	538	1265	1781	271

Kaynak: ROSSTAT, [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru), (12.09.2011).

Şekil 10: DYY Girişi: Almanya'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Sektörel Dağılımı (Oran Bazında)

Kaynak: ROSSTAT, [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru), (12.09.2011).

3.2.1.5. Birleşik Krallık ve Virjin Adaları

Birleşik Krallık'ın Rusya'ya yapmış olduğu DYY'lar sektörel olarak farklılık göstermektedir. Yatırım yarısından fazlasını ise sadece üç sektör yapmaktadır. Bunlar % 24 pay ile madencilik, % 20 ile finans ve % 18 ile gayreimenkul sektörleridir. Bu büyük sektörleri sırasıyla % 16 toptan ve perakende, % 13 enerji, % 4 ulaşım ve % 3 ile tarım sektörleri takip etmektedir.

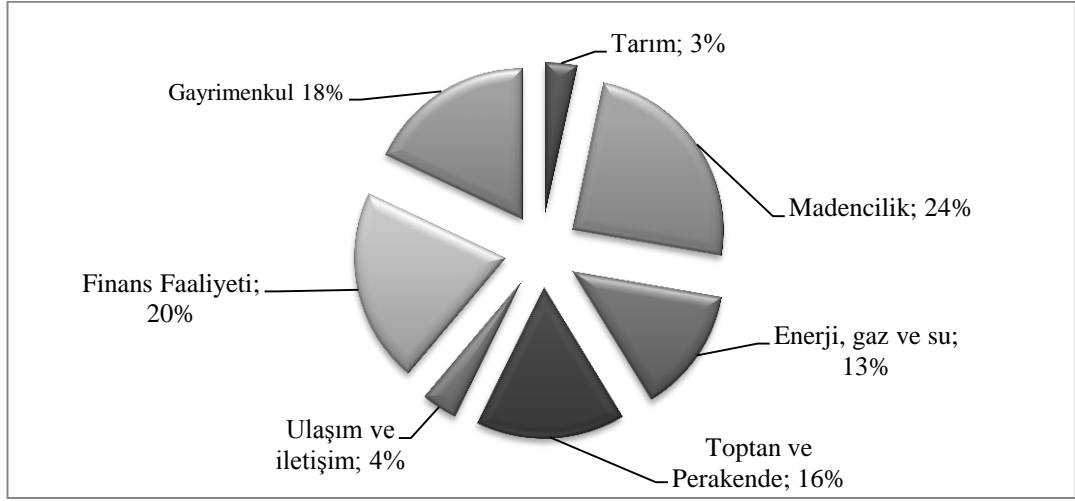
Tablo 35: Birleşik Krallık'tan Rusya'ya DYY Girişleri: Sektörel Dağılımı (Bin dolar)

SEKTÖR / YIL	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tarım	-	6701	2888	20010	39390	4215	10947
Balıkçılık	-	182	-	-	-	-	-
Madencilik	-	103217	72672	91120	101249	158172	95673
İşleme İmalatlar	-	-	-	-	-	-	-
Enerji, gaz ve su üretimi ve dağıtımı	-	125530	24859	101274,4	3006	50269	39952,73
İnşaat	2290	9045	11435	7188,3	2773	1	338
Toptan ve Perakende Ticareti, Tamirat	48633	49248	17694	26041	158516	79370	27809
Otel ve restoran işletmeciliği	-	4199	54	229	-	-	-
Ulaşım ve iletişim	13516	126	68030	5210	10442	1148	102
Finans Faaliyeti	5928	47107	201491	71247	188723	27	16736
Gayrimenkul, Emlak	16406	33398	36459	87050	177448	47194	59622
Devlet, asker güvenlik, sosyal sigorta	-	-	-	-	-	-	-
Eğitim	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık ve sosyal hizmetler	-	0,4	-	76	20	-	-
Diğer Personel ve Sosyal Hizmetler	2778	433	-	0,2	2035	10	4109

Kaynak: ROSSTAT, [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru), (12.09.2011).

Şekil 11: DYY Girişi: Birleşik Krallığı'nın Rusya'ya Yaptığı DYY'ların Sektörel Dağılımı (Oran Bazında)

Kaynak: ROSSTAT, <http://www.gks.ru>, (12.09.2011).

3.3. RUSYA'DAKİ DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARININ BÖLGELER BAZINDA DURUMU

3.3.1. Rusya'nın Bölgesel Yapısı

Rusya Federasyonu, farklı idari birimlere bölünüp, bu birimler merkezi devlete bağlı, fakat kendi yasalarıyla yürütme, yasama ve yargı organlarına sahip özerk birimler olarak görünmektedir. Toplam Rusya'nın 83 federe birimlerden: 21'i Cumhuriyet, 9'u yöre ("kray"), 49'u vilayet ("oblast"), 2'si federal statüde kent (Moskova ve Sankt Peretburg), 1'i özerk bölge ve 4'ü özerk yöredir ("okrug"). Rusya Federasyonu'na bağlı olan 21 Cumhuriyetin her birinin kendi anayasası ve devlet başkanı vardır.

Şekil 12 : Rusya'nın Federal Bölge Haritası

	Federal Bölge	Yüzölçümü (km²)	Nüfusu (01.01.2012 verileri)	Merkez
1	Merkez Federal Bölgesi	652.800	38.539.614	Moskova
2	Güney Federal Bölgesi	416.840	13.880.708	Rostov-na-Donu
3	Kuzey Batı Federal Bölgesi	1.677.900	13.652.525	St.Petersburg
4	Uzak Doğu Federal Bölgesi	6.215.900	6.263.219	Habarovsk
5	Sibirya Federal Bölgesi	5.114.800	19.254.242	Novosibirsk
6	Ural Federal Bölgesi	1.788.900	12.136.912	Ekaterinburg
7	Volga Federal Bölgesi	1.038.000	29.808.653	Nijniy Novgorod
8	Kuzey Kafkasya Federal Bölgesi	159.860	9.494.233	Pyatigorsk

Kaynak: T.C. Moskova Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2011.

Rusya Devlet İstatistikleri Federal Servisi'in verilerine göre, en çok yabancı sermaye yatırımı Moskova şehrine yapılmaktadır. Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi DYY'lar çekme potansiyeli ve DYY'lar projeleri açısından Moskova, 10 ana şehir arasında 7. sırada olup, Avrupa'daki yatırım hedeflerinin konusunda üstte durmaktadır. Avrupalı yatırımcılar DYY'lar açısından Moskova'yı önemli bir hedef olarak görmektedirler. Moskova, yıllardır yabancı yatırım konusunda çekiciliği elinde tutan Avrupa'nın lider şehirleri Londra ve Paris'le kıyaslandığında, DYY açısından rekabetçi olarak değerlendirilmektedirler. Yabancı yatırımcılar için Moskova'daki çekiciliği Moskova'nın alanına giren Zelenograd ve Dubna özel ekonomik bölgelerine aittir. Bu bölgeler kurumlar vergi teşvikleri, kolay gayrimenkul edinebilme ve ithalat üzerinde daha düşük KDV kombinasyonlarını yatırımcılara sunmaktadırlar (Ernst & Young Growing Opportunities Russia FDI Report, 2011).

Tablo 36: DYY'lar için Avrupa'daki En İyi 10 Şehir

Sıra	Şehir	DYY Projeleri (2010)	Büyüme Oranı (2009-2010)
1	Londra	289	% 9
2	Paris	162	% -5
3	Lion	122	% 51
4	Dusseldorf	73	% 0
5	Madrid	71	% 8
6	Frankfurt	68	% 31
7	Moskova	65	% 20
8	Dublin	62	% 35
9	Milano	55	% 104
10	Antverp	55	% 8

Kaynak: Ernst & Young European Investment Monitor, 2011.

Moskova'nın ardından en çok yabancı yatırım çeken yöreler arasında Krasnodar Bölgesi, Sahalin Bölgesi, Leningrad Bölgesi, Moskova Bölgesi, Novosibirsk, Tyumen ve St.Petersburg şehri ilk sıralarda yer almaktadır. Diğer taraftan, Rusya'daki yabancı yatırım ortamını takip ederek, yabancı yatırımların

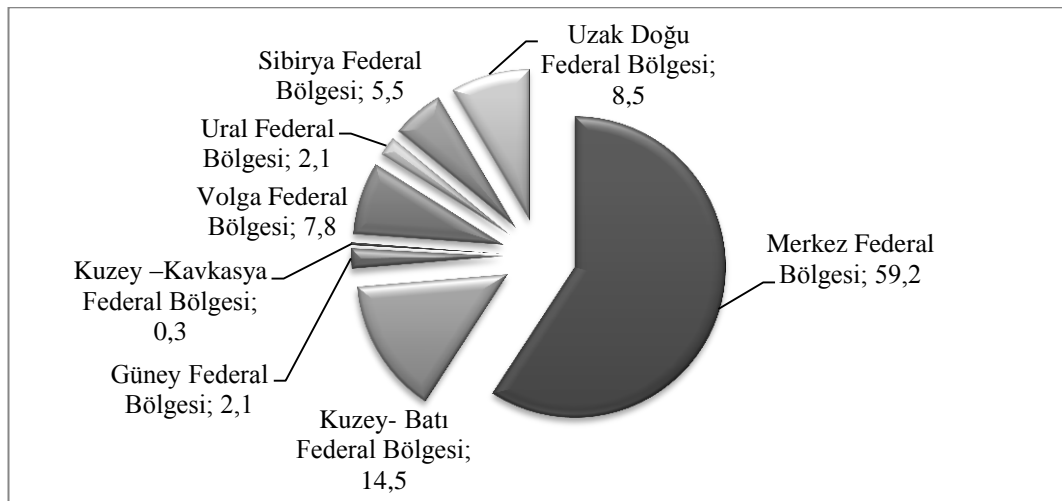
özendirmek ve bölgelerdeki yabancı yatırımları artırmayı teminen Rus hükümetine yabancı yatırımlar ve yabancı sermaye konusunda gerekli bilgi ve belgeleri hazırlayarak tavsiye kararlarında bulunmak üzere Yabancı Yatırımlar Danışma Konseyi faaliyete girdi. Söz konusu konseyinin daimi başkanlığını Ekonomik Gelişim ve Ticaret Bakanı yaparken, Maliye Bakanı konseyin başkan yardımcılığını görevini yürütüyor.

Tablo 37: Yatırım Girişi: Rusya'ya Gelen Yabancı Yatırım'ların ve DYY'ların Bölgesel Dağılımı, 2010 (Milyon dolar)

Rusya / Federe Bölgeler	Toplam Yatırım		DYY	
	Mln \$	% payı	Mln \$	% payı
Rusya	114746	100	13810	100
Merkez Federal Bölgesi	76700	66,9	8175	59,2
Kuzey- Batı Federal Bölgesi	9324	8,1	2002	14,5
Güney Federal Bölgesi	2314	2	296	2,1
Kuzey –Kavkasya Federal Bölgesi	74	0,1	39	0,3
Volga Federal Bölgesi	7929	6,9	1072	7,8
Ural Federal Bölgesi	7531	6,5	291	2,1
Sibirya Federal Bölgesi	3565	3,1	764	5,5
Uzak Doğu Federal Bölgesi	7310	6,4	1170	8,5

Kaynak: ROSSTAT, 2012. [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru), (04.05.2012).

Şekil 13: Yatırım Girişi: Rusya'ya Gelen DYY'ların Oran Bazında Bölgesel Dağılımı, (2010 Verileri, Milyon dolar)

Kaynak: ROSSTAT, 2012. [http://: www.gks.ru](http://www.gks.ru), (04.05.2012).

Merkez Federal bölgesi (DYY'ni esas olarak çeken Moskova şehrini de kapsamaktadır) 2010 yılında DYY'nin % 59,2'sını çekmiştir. İkinci sırada Kuzey-Batı Federal bölgesi %14,5 paya sahip olarak ve üçüncü sırada Uzak Doğu Federal (esas olarak Sakhalin adasındaki DYY projeleri sayesinde) – % 8,5. 2010 yılında en az DYY çeken bölge ise Kuzey Kavkasya Federal bölgesi olmuştur.

3.4. AB ÜLKELERİNİN DYY'LARIN RUSYA'YI TERCİH ETME NEDENLERİ

3.4.1. Rusya'daki Mevcut Yatırım Ortamı ve Uygulanan Teşvikler

Yabancı yatırımın kullandığı giriş kapılarından en önemlisi özelleştirmedi. Rusya, 2004-2006 döneminde devletin fonksiyonlarını ve görevlerini doğrudan destekleyen kamu kuruluşları dışında devlete ait tüm kuruluşları ve tesisleri, savunma sanayi kuruluşları dahil olmak üzere özelleştirmeyi hedeflemiştir. (Rusya Federasyonu Ülke Bülteni, 2011).

KOBİ'ler de son dönemlerde Rus ekonomisinde ön plana çıkmaya başlamıştır. Dolayısıyla yabancı yatırımcıların ilgisini de gittikçe daha çok çekmektedirler. Yıllarca devler arasında fazlaca hayat şansı bulamamış olan küçük işletmeler doğal olarak petrol ve doğalgaz sektörlerinde olduğu kadar büyük getiriler sağlayamazlar da kısa ve orta vadede daha kârlı olabildikleri gibi, yatırım ortamındaki değişiklikler nedeniyle büyük dalgalanmalar da yaşamamaktadırlar (Rusya Federasyonu Bülteni, 2011).

Bütün bu olumlu gelişmeler yabancı yatırımcılar tarafından dikkatle izlenmekte olup Rusya, yabancı sermaye için gittikçe daha cazip bir ekonomi haline gelmektedir. Bazı sorunlar devam etse ve yabancı yatırımcılar bazı tedirginliklerinden tam olarak kurtulamamışlarsa da, şartlar gittikçe iyileşmektedir. Rus hükümeti ve Rus firmalarına artık daha fazla güven duyulmakta ve bu durum uluslararası kredi derecelendirme kuruluşlarının verdikleri notlardan da açık bir şekilde görülmektedir.

Gümrüklerdeki yapısal değişiklikler hızlandırılırken bu alandaki yolsuzlukların önüne geçilmesi amacıyla idari yapılanmada önemli adımlar atılmaktadır. Bankacılık alanında reform niteliğinde gelişmeler kaydedilmiş olup sistemin çağdaş bir yapıya oturtulması için çalışmalar yürütülmektedir. Kamu görevlilerinin özlük haklarında sürekli iyileştirmeler yapılmaya çalışılarak, kayıt dışı ekonomi ile mücadelenin rahatlatılmasına çalışılmaktadır. Hükümet, oluşturduğu istikrar fonuna, petrol fiyatlarının belirli bir fiyatı aşması halinde kaynak aktarmakta ve bu şekilde, petrol fiyatlarında gelecekte yaşanacak ani düşümlere karşı önlem almaktadır. (T.C.Moskova Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu, 2012).

Ortak Ekonomik Alanı: Amacı Rusya ile AB arasında açık ve entegre olmuş bir pazar oluşturmaktır. Bunun için ticareti ve yatırımı kısıtlayan engellerin kaldırılması, reformların ve rekabetin teşvik edilmesi, şeffaflığın, ayrımcılık yapmamanın ve iyi yönetimin sağlanması gerekmektedir. Telekomünikasyon, taşımacılık, enerji, uzay ve çevre konuları da ortak ekonomik alan kapsamında değerlendirilmiştir.

Rusya ve AB birbirlerinin doğal ticaret ortağıdır. Rusya AB'nin, ABD ve Çin'den sonra üçüncü büyük ticaret ortağıdır. 27 üyeli AB'nin dış ticareti içinde Rusya toplam ihracatında yüzde 6.2, ithalatında ise 10.4'lük bir yer tutmaktadır. AB ise Rusya'nın en büyük ticaret ortağı olup toplam dış ticareti içinde yüzde 54'lük pay oluşturmaktadır. Bireysel düzeyde AB ülkeleri ele alındığında ise Almanya Rusya'nın en önemli ticaret ortağıdır. Dolayısıyla RF-AB arasında son yıllarda derinleşen güven bunalımına, siyasi ilişkilerdeki gerginliklere rağmen, ticari ilişkilerin giderek yoğunlaştığı ve derinleştiği gözlenmektedir (Rusya'nın Bölgesel ve Uluslararası Politikaları, 2010).

Uluslararası DY'lar terminolojisinde Özel Amaçlı Sirketler (Special Purpose Entities) olarak adlandırılan ve kurulu bulunduğu ülkede sadece yabancı sermayenin ülkeye gelişine ve başka bir ülkeye gidişine aracılık eden şirketlerin varlığı, DY istatistiklerinin coğrafi dağılımında dikkate alınması gereken bir gelişme olarak gündeme gelmiş ve bu çerçevede getirilen metodolojik yenilemede söz konusu istatistikler nihai yatırımcı ülkeye göre de derlenmiştir.

DYY gittiği ülke ekonomilerinde sermaye birikimi ve üretim kapasitesine doğrudan katkıda bulunmaktadır. Sermaye birikimini ve üretim kapasitesini artırmak

isteyen ülkeler, DYY'ları özendirmek için daha iyi bir yatırım iklimi oluşturmakta ve liberal politikalar uygulamaktadırlar. DYY'ları etkileyen ekonomik, sosyal, siyasal ve kurumsal faktörler bulunmaktadır. Son yıllarda yapılan çalışmalar yolsuzluğun DYY'ları etkileyen bir faktör olduğunu ortaya koymuştur. Yolsuzluklar yabancı ülkelerde yatırım yapmak isteyen yatırımcılar için işlem maliyetlerini artırmaktadır. Daha fazla DYY çekmek isteyen ülkeler daha şeffaf politikalar uygulamalı ve aynı zamanda yolsuzlukla mücadele stratejileri geliştirmelidirler (Aydoğuş ve diğ., 2005:87). Rusya'nın genel yatırım ortamına bakıldığında ise, AB'ne uyum çalışmaları sağlandığı halde, bu ülkenin kendine has genel ve yatırım politikalarından dolayı bazı sorun yaşanması kaçınılmaz bir durumdur. Rusya'nın hukukun üstünlüğü bakımından, hala çözülmemiş sorunlar vardır. Hukuk ve bürokrasi sistemlerinin yavaş ve düzgün çalışmıyır olması yatırımcıları olumsuz etkiler, geriye doğru çekmektedir. Yavaş çalışan bir hukuk sisteminin yanı sıra AB menşeli yatırımcıları ilk yatırım adımlardan itibaren rüşvet ve yolsuzluk gibi problemler ile karşılaşmaktadırlar.

SONUÇ

Dünya ekonomisinde son 20 yıl içerisinde gerçekleşen değişimler, işletmeleri stratejik politikalarını gözden geçirmeye zorlamıştır. Firmalar çeşitli maliyet, hammadde, yerleşim, işgücü gibi avantajlarını kullanarak büyüme, rakiplerinin önüne geçme, daha iyi hizmet sunma, markalaşma ve benzeri amaçlarını hayata geçirmeye çalışmaktadırlar. Tüm bu amaçlara ulaşmak için sadece kendi ülkesinde üretmek yeterli olmadığından dolayı, firmalar diğer ülkelere yönelmişlerdir. Uluslararası ticaret amaçlı olarak yurtdışında yerleşmeleri 1960'lı yılların başından itibaren çok uluslu şirketler ile başlamıştır.

DYY, firmaların ana ülke dışına çıkarken kullandıkları yollardan birisidir. Bugün - DYY'nın büyük bir kısmının hala gelişmiş ülkeler arasında gerçekleşmesine rağmen, Rusya gibi gelişmekte olan ülkeler arasındaki yatırımlar da hızla büyümektedir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra serbest piyasa ekonomisine geçişi büyük ölçüde sancılı olan Rusya'nın durumu giderek düzelmektedir. Bu durum DYY yapan AB menşeli yatırımcıların dikkatlerini çekmektedir.

Avrupa Birliği'nin Rusya ile ilişkilerinin Doğrudan Yabancı Yatırımlar açısından değerlendirmesini yapmış olduğum bu yüksek lisans tezinde, Avrupa Birliği'nin Rusya'ya yaptığı DYY'larını incelemiş bulundum. Bunun öncesinde de DYY'ların tanımı ve Rusya'daki genel yatırım ortamı analiz edilip, Avrupa Birliği'nin Rusya'ya yapmış olduğu DYY'ların sektörler, yıllar ve bölge bazında analiz edildi. Çalışmada Rusya'nın yatırım ortamı çerçevesinde, Avrupa Birliği üyeleri ve Türkiye gibi ülkelerin ne tür sorunlar ve fırsatlar ile karşılaştığı tespit edilmiştir.

Rusya büyük yüzölçümü ve kalabalık nüfusu ile düşünüldüğünde, çok büyük miktarlarda DYY girişi olması gereken bir ülke konumundadır. Önceki yıllarda yapılan yatırımların yetersiz seviyelerde ve dengesiz olduğunu belirten birçok araştırma vardır. İncelemenin sonuçlarına göre, her ne kadar suç oranları, yolsuzluğun boyutları, kayıt dışı ekonomi gibi Rusya'daki yatırım ortamını kötüleştiren faktörler ortada mevcut olsa da, büyük yabancı şirketler yer altı dünyası ile pek karşılaşmazlar. Esas olarak, bu sıkıntıyı küçük ve orta ölçekli şirketler çekmektedir. Ama hem Rusya'da iş yapan yabancı yatırımcılar tarafından, hem de Rusya'nın resmi makamları tarafından son dönemde DYY'lar çekme açısından problemlerin büyük ölçüde azaldığı

duyulmaktadır. Özellikle son yıllarda, Rusya hükümeti daha fazla yatırım çekebilmek için birçok ekonomik, sosyal, politik, hukuksal, altyapısal reform ve yenilikleri hayata geçirmeye çaba göstermektedir. Hükümetin yapmış olduğu iyileştirmeler ile birlikte, Rusya'ya yapılan DYY'ların son yıllarda hızla arttığı görülmektedir.

Rusya ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerin ağırlığını ise ticari ilişkiler ve özellikle de Rusya'nın Avrupa'ya petrol ve doğalgaz ihracatı oluşturmaktadır. Rusya'nın dış ticaretinin yarısından fazlasını gerçekleştirdiği Avrupa Birliği, Rusya için ciddi bir pazar olmaktadır. Ekonomik bağımlılığın yanında kültürel ve jeopolitik nedenler de Rusya'nın Avrupa ile yakınlaşmasına yol açmaktadır.

Çalışmanın ana konusu olan, Avrupa Birliği'nin Rusya'ya DYY ihracı, belirli nedenlere bağlı olarak gerçekleşmektedir. Öncelikle, Rusya kullanmadığı çok büyük bir sanayi kapasitesine sahiptir. Daha sonra, 140 milyonu aşan nüfusu, ucuz ve nitelikli işgücü, petrol ve doğal gaz kaynakları ile çevresindeki BDT ülkeleri için bir merkez konumundadır. Bu nedenler AB menşeli yatırımcıları Rusya'ya çeken ana faktörlerdir.

Rusya ve Avrupa Birliğinin yatırım ortaklığının çerçevesinde, AB ülkelerinin Rusya ekonomisinde birikimli yatırımlarının hacmi 2010 yılın sonunda 225 milyar dolara ulaşmıştır. Avrupa Birliği'nin Rusya'ya gelen DYY'larının hacmi ise 93,8 milyar dolar olmuştur.

ROSSTAT verilerine göre, ülkeler bazında 1992 ve Mart 2012 yılları arasında yapılan DYY'lar incelendiğinde ilk sırayı %39'luk yatırım payı ile Güney Kıbrıs Rum Kesimi almaktadır. Kıbrıs'ı sırasıyla %18 ile Hollanda, %8 ile Almanya, %6 ile Virgin Adaları ve %2 ile Birleşik Krallık takip etmektedir.

Sektörel olarak ise, AB Rusya'nın ekonomisinin neredeyse tüm sektörlerinin en uygun alanı yatırım olarak görünmektedir. AB ülkelerinden yatırımlar ağırlıklı olarak üretim, toptan ve perakende ticaret, ulaştırma ve haberleşme gibi sektörlerde yoğunlaştırılır. Ayrıca, DYY'larına yapılmış olan enerji sektörünün payı daha yüksektir.

Rusya'ya yatırım yapan AB şirketleri incelendiğinde, bunların çoğunun belli bir büyüklükte ve daha da büyümek ve bölgesel bir şirket olmak için yatırım yapan şirketler olduğu dikkat çekmektedir. Elbette, bu faktörü destekleyen pazar

potansiyeli, emeğin maliyeti ve diğ er faktörler de göz ardı edilmemelidir. Yani Rusya'dan gerek imalatı, gerek perakende, gerekse de hizmet ve diğ er sektörlerde faaliyet gösteren AB girişimcileri iyi bir iş hacmine ve b y ne hıza sahiptirler

Böylelikle, verilerinin incelemenin sonuçlarına göre, AB Rusya ekonomisine katkıda bulunan yapan en büyük yatırımcı olarak görünmektedir. AB'nin Rusya'daki DYY birikim toplamının payı % 80 oluşturduğu, AB menşeli DYY'ların gittikçe arttığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, AB için Rusya'daki yatırımların ekonomik faaliyetinin ana hedeflerinden biri olduğunu ortaya konmuştur.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Bulatova, A., Liventseva, N. (2010). *Mirovaya ekonomika i mejdunarodniye ekonomicheskiye otnosheniya*. Moskva: İzdatelstvo Magistr, (Булатова, А; Ливенцева, Н. (2010). *Мировая экономика и международные экономические отношения*. Издательство Магистр, Москва).

Çeken, H. (2002). *Avrupa Birliğinde Doğrudan Yabancı Sermaye Hareketleri ve Türkiye*.

Doynov, P. (2006). *Pryamiye investitsii zapadnoevropeyskih kompaniy v Rossii na sovremennom etape*. Moskva: Spetsialnosti: Mirovaya Ekonomika. Avtoreferat. Dissertatsiya na soiskaniye uchenoy stepeni kandidata ekonomicheskikh nauk, Kafedra Mirovoy i natsionalnoy ekonomiki Vserossiyskoy akademii vneshney trgovli. (П.М. Дойнов. (2006). Прямые инвестиции западноевропейских компаний в России на современном этапе. Москва: Специальность: Мировая Экономика. Автореферат. Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук. Кафедра Мировой и национальной экономики Всероссийской академии внешней торговли).

Ertürk, E. (1996). *Uluslararası İktisat*, İstanbul: Ekin Kitabevi, 1.Baskı.

Fisher, P. (1999). *Pryamiye inostranniye investitsii dlya Rossii: strategiya vozrojdeniya promishlennosti*. Moskva: Finansi i statistika. (Пауль Фишер.(1999). *Прямые иностранные инвестиции для России: стратегия возрождения промышленности*. Москва: Финансы и статистика.).

Fisher, P. (2000). *Foreign Direct Investment in Russia: A strategy for Industrial Recovery*. GB Chippenham, Wiltshire: Macmillan Press Ltd.

Fisher, P. (2004). *Privlecheniye Pryamih İnostrannih İvestitsiy v Rossiyu: 5 Shagov k Uspehu*. (Пауль Фишер. (2004). Привлечение Прямых Иностранных Инвестиций в Россию: 5 Шагов к Успеху).

Hazanovich, E. (2011). *İnostranniye investitsii: Uchebnoye posobiye*. Moskva: *İzdatelstvo KioRus*. (Э.С. Хазанович.(2011). *Иностранные инвестиции: Учебное пособие*. Москва: Издательство КиОРус.)

Hesin, E., Yudanov. (2006). *Evropeyskiye pryamiye investitsii v Rossii*. İMEMORAN (Rossiyskaya akademiya nauk, İstitut mirovoy ekonomiki i mejdunarodnih otnosheniy). (E. С. Хесин, Ю. И. Юданов. (2006). Европейские прямые инвестиции в России. ИМЭМОРАН (Российская академия наук, Институт мировой экономики и международных отношений).

İvasenko, A., Nikonova, Y. (2009). *İvestitsii: istochniki i metodi finansirovaniya*, *İzdatelstvo Omega – L, Moskva*. (Ивасенко, А; Никонова, Я. (2009). *Инвестиции: источники и методы финансирования*, Издательство Омега - Л, Москва).

Karluk, R. (2001). *Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyüme ve Katkısı, Ekonomik İstikrar, Büyüme ve Yabancı Sermaye*. İstanbul: TCMB Yayınları.

Kuznetsov, A. (2008). *AB ve Rusya: Doğrudan Yabancı Yatırımlar’dan Yatırım Ortaklığı Doğru*. Moskova: Nauka Yayınları.

Kuznetsov, A. (2010). *Evolutsiya rossiyskih TNK: ot regionalnih kompaniy k globalnim*. Tsentr evropeyskih issledovani İMEMO RAN, Moskva (Кузнецов, А. (2010). *Эволюция российских ТНК: от региональных компаний к глобальным*, Центр европейских исследований ИМЭМО РАН, Москва).

Lane, T., Oding, P., Welfens, J. (2003). *Real and Financial Economic Dynamics in Russia and Eastern Europe*. Berlin: Springer.

Nunnenkamp, P. (2002) *Foreign Direct Investment in Developing Countries: What Economists (Don't) Know and What Policymakers Should (Not) Do! Monographs on Investment and Competition Policy*. Centre for International Trade, Economics & Environment.

Seyidoğlu, H. (1999).Uluslararası İktisat: Teori, Politika ve Uygulama, 13. baskı, İstanbul: Güzem Yayınları.

Yılmaz, K. (2004) *Türkiye için Doğrudan Yabancı Yatırım Stratejisine Doğru*, İstanbul:Yased Yayınları.

Yunusov, L. (2010). Pryamiye inostranniye investitsii v usloviyah globalizatsii mirovoy ekonomiki. Moskva: İzdatelstvo RGTEU (Rossiyskiy torgovo-ekonomicheskii universitet). (Л.А. Юнусов.(2010).Прямые иностранные инвестиции в условиях глобализации мировой экономики. Москва: Издательство РГТЭУ (Российский торгово - экономич.университет).

Yücel, F. (1999), Kıta Çini: Asya Ejderi'nin Sancıları , İstanbul: Atovizyon.

Makaleler

Aktaş, R. (2006). Yabancı Sermaye Niçin Önemli?, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, İşletme Bölümü.

Aydoğuş, İ., Kutlu, E. ve Yıldırım, S. (2005). *Yolsuzluk ve Dorudan Yabancı Yatırımlar, Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*,7(2).

Asiedu, E. (2002). On The Determinants of Foreign Direct Investment to Developing Countries , *World Development*, 30 (1):107-119.

Bozkurt, H; Dursun, G. (2006). Bilgi ve İletişim Teknolojileri ile Yabancı Doğrudan Yatırım Akımları Arasındaki Etkileşim: Türkiye için Kointegrasyon Analizi, 1980-2004, *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi 2006*, Özel Sayı (1,2) : 58-65.

Berköz, L., Turk. (2007).Yabancı yatırımların yerseçimini etkileyen faktörler: Türkiye Örneği, *İTÜ Dergisi*, 6 (2):59–72.

Braunstein, E. (2000). Engendering Foreign Direct Investment: Family Structure, Labor Markets and International Capital Mobility, *World Development*,28(7):1157-1172.

Çetintaş, H. (2001). Global Bir Ekonomide Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Rekabet, *Dış Ticaret Dergisi*. (22):1-7.

Gövdere, B. (1997). Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Belirleyicilerinin Günümüzdeki Geçerliliği, *Dış Ticaret Dergisi*, (6):1-9.

Kaymak, H. (2005). Yabancı Doğrudan Yatırımları Artırmak İçin Teşvikler Gerekli ve/veyayeterliMi?*MaliyeDergisi*.(149).

Lim, E. (2001). IMF Working Paper. Middle Eastern Department. *Determinants of, and the Relation Between, Foreign Direct Investment and Growth: A Summary of the Recent Literature*.

Kurtaran, A. (2006). *Doğrudan Yabancı Yatırım Kararları ve Belirleyicileri*, KTÜ, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme ABD.

Oksay, S. (1997). Çokuluslu Şirketler Teorileri Çerçevesinde, Yabancı Sermaye Yatırımlarının İncelenerek, Değerlendirilmesi,Afyon Kocatepe Üniversitesi, *İ.İ.B.F. Dergisi*. 2 (2).

Özyıldız, R. Hakan, (1998). Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Karar Alma Prosedürü. *Hazine Dergisi*. (11):1-9.

Şimşek, M. (2006). Değişen Dünya Koşullarına Çin Halk Cumhuriyeti ve Dış Ticaret Bakımından Türkiye - Çin Arasında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (26):1-24.

Yılmaz, M. (2010). Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Deneme, Celal Bayar Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, *Sosyal Bilimler Dergisi*. 8 (1).

Tezler

Abdulazimov, E. (2004). *Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Azerbaycan Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akbulut, M. (2009). *Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları: Büyüme ve İstihdam İlişkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Altınışik, A. (2006). *Uluslararası Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Vergi Özendirme Öncelikleri Karşısındaki Durum ve Vergisel Teşviklerin Başarısında Çin*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.

Çalışkan, İ. (2005). *Serbest Bölgelerin Yabancı Sermaye Üzerindeki Etkileri (Ege Serbest Bölgesi'ndeki Uygulamalar)*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demirel, O. (2006). *Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Ekonomik Büyümeye Etkileri ve Türkiye Uygulaması*,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Efe, B. (2002). *Küreselleşme Sürecinde Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Analizi: İzmir Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Göz, D. (2009). *Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Türkiye*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İsmayılov, İ. (2007). *Azerbaycan'da Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü. Karacuka, M. (2001). *Doğrudan Yabancı Yatırımların Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri ve Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kuduğ, S. (2006). *Küreselleşme Sürecinde Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Osmanov, K. (2008). *Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Makroekonomik Etkileri - Türkiye Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uslu, C. (2007). *Yabancı Sermaye Yatırımlarına Sağlanan Vergisel Teşvikler ve Örnek Çalışma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Raporlar

Stratejik Düşünce Enstitüsü (SDE), Siyaseti, Ekonomisi, Güvenliği, Dış Politikaları ve Stratejik İlişkileriyle: Yeni Rusya Raporu, (2010).

<http://www.sde.org.tr/userfiles/file/SDE-YeniRusyaFDFD.pdf>, (7.04.2011).

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (2000). *Dogrudan Yabancı Sermaye Yatırımları*, DPT: 2524. ÖİK: 540, Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/2000.asp>, (6.05.2010).

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu Rusya Federasyonu Ülke Bülteni, (2011). http://www.akbank.com/doc/deik/Rusya_ulke_bulteni.pdf, (02.02.2012).

Ernst & Young Growing Opportunities Russia FDI Report, (2011). [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Growing-opportunities-Russia-FDI-Report-EN/\\$File/Growing-opportunities-Russia-FDI-Report-EN.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Growing-opportunities-Russia-FDI-Report-EN/$File/Growing-opportunities-Russia-FDI-Report-EN.pdf), (8.01.2012).

McKinsley ve Company.(2003). McKinsey & Company Report. Multinational Company Investment in Developing Economies.

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA) Rusya Ülke Raporu,(2011).http://www.oka.org.tr/ContentDownload/Rusya_Ulke_Raporu.pdf, (30.01.2012).

T.C Helsinki Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu, (2012). <http://www.counsellors.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=SF>, (06.06.2012).

T.C. Dublin Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu,(2011).<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=EIR>, (27.04.2012).

T.C. Kopenhag Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu, (2012). <http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=DK>, (19.06.2012).

T.C. Madrid Büyükelçiliği Ticari Müşavirliği Raporu, (2011).<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=E>, (10.02.2012).

T.C. Moskova Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu, (2009/2011/2012).
<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=RF>,
(02.06.2012).

T.C. Paris Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu,(2012).<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=F>, (07.05.2012).

T.C. Budapeşte Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu,(2011).<http://www.musavirlikler.gov.tr/detay.cfm?AlanID=2&dil=TR&ulke=H>, (08.04.2011).

T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (İGEME) İngiltere Ülke Raporu,(2009).http://www.uekibb.org/raporlar/Ingiltere_726984131.pdf, (09.09.2011).

T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (İGEME) Rusya Federasyonu Ülke Raporu,(2011).http://www.itso.org/docs/pdf/country_reports/rusya_ulke_raporu_2011.pdf, (10.02.2012).

T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (İGEME) Rusya Ülke Profili,(2008).http://www.uekibb.org/raporlar/Rusya_394696556.pdf, (21.07.2011).

T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (İGEME) Çek Cumhuriyeti Ülke Raporu,(2011).http://www.een.kso.org.tr/up/dene/Cek_Cumhuriyeti_ulke_raporu_2011.pdf, (09.12.2011).

Uluslararası Para Fonu (İMF) Dünya Ekonomik Görünümü Raporu, (2011)
<http://www.imf.org/external/country/tur/rr/2011/092311at.pdf>, (03.03.2012).

T.C. Ekonomi Bakanlığı Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Raporu,(2011).
<http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=F97533FA-D8D3-85664520620FAB168BFD>, (04.03.2012).

İzmir Ticaret Odası (İZTO) Avusturya Ülke Raporu, (2009).<http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/C6EA29A7-13554FB28BCDE0071C6AD607/12003/Avusturya.pdf>, (28.09.2011).

İzmir Ticaret Odası (İZTO) Belçika Ülke raporu, (2009).<http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/17C8D32E844148339E2250560D689CA1/11935/BelcikaUlkeRaporu2009.pdf>, (30.09.2011).

İzmir Ticaret Odası (İZTO) Danimarka Ülke Raporu,(2009).<http://www.izto.org.tr/IZTO/TC/IZTO+Ticaret/Dis+Ticaret+Kosesi/UlkeRaporlari/Danimarka.htm>, (03.02.12).

İzmir Ticaret Odası (İZTO) Finlandiya Ülke Raporu, (2008).<http://www.izto.org.tr/IZTO/TC/IZTO+Ticaret/Dis+Ticaret+Kosesi/UlkeRaporlari/Finlandiya.htm>, (18.04.2011).

İzmir Ticaret Odası (İZTO) Hollanda Ülke Raporu,(2011).<http://www.izto.org.tr/IZTO/TC/IZTO+Ticaret/Dis+Ticaret+Kosesi/UlkeRaporlari/Hollanda.htm>, (13.01.2012).

İzmir Ticaret Odası (İZTO) İsveç Ülke Raporu,(2009).<http://www.izto.org.tr/IZTO/TC/IZTO+Ticaret/Dis+Ticaret+Kosesi/UlkeRaporlari/isvec.htm>, (13.02.2011).

İzmir Ticaret Odası (İZTO) Almanya Ülke Raporu,(2009).<http://www.izto.org.tr/IZTO/TC/IZTO+Ticaret/Dis+Ticaret+Kosesi/UlkeRaporlari/Deutsch.htm>,(30.12.11)

İnternet Kaynakları

Asomedy.a.(2002).<http://www.aso.org.tr/kurumsal/media/kaynak/TUR/asomedy/temmuz2003/incelemetemmuz2003.html>, (09.09.2011).

Rusya Devlet İstatistikleri Federal Servisi, <http://www.gks.ru>, (01.03.2011).

Rusya Merkez Bankası, <http://www.cbr.ru>, (03.04.2011).

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı, <http://www.unctad.org>, (06.06.2012).

Dünya Bankası, <http://www.worldbank.org>, (06.06.2011).

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü, <http://www.oecd.org>, (06.05.2012).

Devlet Planlama Teşkilatı, <http://www.dpt.gov.tr>, (04.04.2011).

Okçuoğlu, İ. (2009). *Obama ve Ekonomi* <http://ibrahimokcuoglu.blogspot.com>, (21.11.2011).

Okçuoğlu,İ. (2009). *Dünya Ekonomik Krizi* <http://ibrahimokcuoglu.blogspot.com>, (21.11.2011).

Okçuoğlu, İ. (2011). *Son İki Dünya Ekonomik Krizi Sürecinde Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Portföy Yatırımları Bazında Uluslararası Sermaye Hareketinin Seyri* <http://ibrahimokcuoglu.blogspot.com>, (21.12.2011).

T.C. Merkez Bankası <http://www.tcmb.gov.tr>, (13.06.2012).

Uluslararası Yatırımcılar Derneği,<http://www.yased.org.tr>, (06.09.2010).

Ekonomist Dergi,<http://www.ekonomist.com.tr>, (07.04.2012).

T.C.Hazine Müsteşarlığı,<http://www.hazine.gov.tr>, (24.05.2011).

Ekonomist Intelligence, <http://www.eiu.com>, (07.02.2012).

T.C. Ekonomi Bakanlığı, <http://www.musavirlikler.gov.tr>, (30.03.2012).